

KONGELIG RESOLUSJON

Energidepartementet
Statsråd: Terje Aasland

Ref.nr.:
Saknr.: 16/410-
Dato: 25. juni 2024

Hafslund Eco Vannkraft AS og Statnett SF – konsesjon for bygging av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende nettilknytning i Gol og Hemsedal kommuner

I. Innledning

E-CO Energi AS (nå Hafslund ECO Vannkraft AS, HECO) søkte 21. januar 2013 om tillatelse til bygging av Hemsil 3 kraftverk i Hemsilvassdraget i Gol og Hemsedal kommuner. Søknaden ble stilt i bero i 2017 og ble gjenopptatt i 2022.

HECO søker om å utnytte eksisterende infrastruktur til å bedre utnyttelsen av vannet i elva Hemsil. Hemsil 3 kraftverk er et opprustning- og utvidelsesprosjekt som utvider det eksisterende kraftverket Hemsil 2 med ett aggregat til. Kraftverket vil ha inntak sammen med inntaket til Hemsil 2 i Eikredammen og utløp like ved dagens utløp av Hemsil 2 i Gol. Det planlegges bygget ny tunell i fjell parallelt med eksisterende tunell til Hemsil 2, og kraftstasjonen vil ligge i fjell i tilknytning til eksisterende kraftstasjon. Omsøkt prosjekt anslås gi en netto økt produksjon på 110 GWh per år.

Departementet mottok NVEs innstilling 18. desember 2014, der NVE anbefaler at konsesjon gis. Innstillingen ble sendt på høring til berørte kommuner og fylkeskommune. Fordi HECO ikke anså prosjektet som lønnsomt, informerte de Olje- og energidepartementet ved brev av 15. november 2017 om at saksbehandlingen kunne opphøre. I e-post av 31. oktober 2022 ba HECO om at saken ble tatt opp til avsluttende behandling, og oversendte samtidig oppdaterte undersøkelser om bunndyr og fisk. Departementet ba NVE om sende saken på ny høring og vurdere behov for eventuelle endringer i innstillingen fra 2014. Departementet mottok NVEs oppdaterte vurdering 12. januar 2024. Vurderingen ble sendt på høring til Gol, Ål og Hemsedal kommuner og Buskerud fylkeskommune.

Søknaden behandles etter vassdragsreguleringsloven § 3, jf. § 5. HECO har i tillegg søkt om anleggskonsesjon etter energiloven for de elektriske anleggene og om ekspropriasjon etter

oreigningslova. En koblingsstasjon er i etterkant av søknaden overtatt av Statnett, slik at søknaden om anleggskonsesjon til HECO etter energiloven kun gjelder det elektriske anlegget frem til koblingsstasjonen.

Departementet tilrår at HECO gis konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 3, energiloven § 3-1 og oreigningslova § 2 nr. 51, til å bygge Hemsil 3, hovedsakelig i tråd med NVEs innstilling. Departementet tilrår at Statnett SF gis konsesjon etter energiloven § 3-1 for den nødvendige utvidelsen av anlegget som foretaket har overtatt fra HECO. Konsesjonen etter vassdragsreguleringsloven anbefales gitt på ubegrenset tid med standardvilkår, som blant annet gir myndighetene hjemmel til å pålegge miljøforbedrende tiltak. Minstevannføring fra Eikredammen ble fastsatt ved revisjon av Hemsilreguleringen i 2021, og foreslås ikke endret nå.

NVEs innstilling fra 2014 og NVEs oppdaterte vurdering fra 12. januar 2024 er gjengitt i punkt II. Det er vist til høringsuttalelser til NVEs oppdaterte vurdering i punkt III. Departementets bemerkninger følger i punkt IV og merknader til vilkårene og manøvreringsreglement i punkt V og VI. Utkast til kgl. res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstilling

NVE sendte 18.12.2014 følgende innstilling:

NVE anbefaler at E-CO Energi AS får tillatelse til bygging av Hemsil 3 kraftverk etter vannressursloven. Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at fordelene og den samfunnsmessige nytten med omsøkte tiltak er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser, slik at kravet i vannressursloven § 25 er oppfylt. Tillatelsen anbefales gitt etter de i søknaden oppgitte verdier for installert effekt og slukeevne for kraftverket og på de vilkår som er vedlagt. Kraftverket forventes å produsere mellom 48 og 90 GWh/år avhengig av hvilket alternativ for inntakstunell som velges.

Sammendrag

E-CO Energi AS (E-CO) søker om tillatelser etter vannressursloven for bygging av Hemsil 3 kraftverk. Forventet samlet produksjon er 91 GWh. Sammen med søknaden er det framlagt 10 fagrapporter (KURapporter). E-CO har foreslått slipp av minstevannføring fra Eikredammen på 200 l/s sommer og 50 l/s vinter.

Gol, Hemsedal og Ål kommuner er negative til utbyggingen og peker på at utbyggingen vil medføre en betydelig økt pris på konsesjonskraften. I tilfelle det blir gitt konsesjon krever Gol og Hemsedal kommuner restriksjoner på vannstandsvariasjonene i Eikredammen, større minstevannføring enn foreslått i søknaden og fiskepassasje forbi Eikredammen. Gol kommune krever også tiltak mot faresituasjoner i Hemsil ved plutselige slipp av vann. Fylkesmannen i Buskerud er positiv til utbyggingen, men krever større minstevannføring enn foreslått i søknaden, restriksjoner på vannstandsvariasjonen i Eikredammen, tiltak mot at fisk går i turbinen, og at det etableres fiskepassasje forbi Eikredammen. Buskerud fylkeskommune er positiv til utbyggingen. Statnett påpeker at det er en flaskehals i

overføringen mellom Hallingdalen og Oslo i perioder med full last, men at det finnes en god måte for Statnett å kunne håndtere denne flaskehalsen. Hemsedal fiskeforening anfører at effektkjøringen som ble etablert i kjølvannet av energiloven har medført store endringer for fiske og ferdsel i og langs kanten av Eikredammen og et stykke oppover i Hemsil, og at dette ikke er godt nok utredet. Foreningen krever fiskepassasje forbi Eikredammen, og at det settes grenser for senkningshastigheten av vannstanden i Eikredammen. De krever også tiltak i form av LRV, evt. fjerning av mudder for å lette adkomsten til vannet ved nedtappet magasin. Nedre Hemsil fiskeforening krever at det slippes en betydelig høyere minstevannføring enn foreslått i søknaden og at det bygges fiskepassasje forbi Eikredammen. En del boligeiere påpeker forhold tilknyttet vanntilslutning til eksisterende brønner under drivingen av ny tunell, og støy- og støvplager ved deponering av masser.

E-CO holder fast ved forslaget til slipp av minstevannføring i søknaden, da større slipp vil gi for stor reduksjon i forventet kraftproduksjon. De mener også at magasinrestriksjoner i Eikredammen i uforholdsmessig stor grad vil gå ut over fleksibiliteten i kraftproduksjonen, at ørretbestanden der har tilpasset seg døgnlige variasjoner gjennom mer enn 50 år, og at magasinet uansett har liten betydning for den mer verdifulle ørretbestanden oppstrøms Eikredammen. E-CO mener også at nytten av en fiskevandringsspassasje forbi Eikredammen er liten og at andre avbøtende tiltak vil gi bedre kostnytteforhold. Angående støy, støv og rystelser mener E-CO at tilstrekkelige hensyn vil bli tatt.

NVE legger vekt på at tiltaket vil bedre utnyttelsen av vannkraftressursene i et allerede utbygd vassdrag, og at produksjonen av fornybar energi forventes økt med mellom 48 og 90 GWh/år, alt etter hvilket tunellalternativ som velges. Utbyggingen vil gi begrenset belastning på eksisterende naturmiljø. Forholdene for fisk og andre vanntilknyttede organismer vil kunne opprettholdes og muligens bedres i forhold til dagens situasjon ved pålegg om slipp av minstevannføring, og ved tiltak pålagt etter konsesjonsvilkår om terskler og naturforvaltning. Utbyggingen vil videre legge beslag på forholdsvis lite nye arealer da mye av tunellmassene vil plasseres i eksisterende tippområder som ble brukt under byggingen av Hemsil 2 kraftverk.

NVE mener at ved å slippe tilstrekkelig minstevannføring fra Eikredammen vil konsekvensene av utbyggingen bli akseptable. NVE mener at det bør slippes større minstevannføring enn foreslått av ECO. Anbefalt slipp av minstevannføring vil medføre en reduksjon i forventet årlig kraftproduksjon på ca. 6 GWh.

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at fordelene ved og den samfunnsmessige nytten av omsøkte tiltak, også de nedskalerte alternativene, er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser, slik at kravet i vannressursloven § 25 er oppfylt. NVE anbefaler at E-CO Energi AS får tillatelse til bygging av Hemsil 3 kraftverk etter vannressursloven. Tillatelsen anbefales gitt etter de i søknaden, og i e-post av 13.06.2014 om nedskalerte utbyggingsalternativer, oppgitte verdier for installert effekt og slukeevne for kraftverket, og på de vilkår som er vedlagt.

Søknaden

NVE har mottatt følgende søknad fra E-CO Energi AS, datert 21.01.2013:

«E-CO Energi as har planer om å utvide kraftverket Hemsil 2 i Gol kommune med ett aggregat til, kalt Hemsil 3.

I meldingen ble det presentert to alternativer for Hemsil 3 kraftverk. Alternativ 1 hadde inntak sammen med inntaket til Hemsil 2 i Eikredammen og utløp nedstrøms Hallifossen i Nes kommune, mens Alternativ 2 hadde inntak på samme sted, men utløp like ved dagens utløp for Hemsil 2 på Gol. E-CO har på grunn av tekniske, økonomiske og miljømessige årsaker besluttet ikke å omsøke Alternativ 1. I denne søknaden har derfor eneste omsøkt alternativ utløp på Gol, og alternativet er beskrevet som Hemsil 3 kraftverk.

Prosjektet er konsekvensutredet etter utredningsprogrammet fastsatt i brev fra NVE datert 30. januar 2012 og vi viser til konsekvensutredningen for en nærmere omtale av prosjektet.

Det søkes med dette om følgende tillatelser:

- Etter lov av 24. november 2000 om vassdrag og grunnvann (Vannressursloven) § 8 til bygging og drift av Hemsil 3 kraftverk hovedsakelig i samsvar med omsøkte planer
- Etter lov av 29. juni 1990 om produksjon, omforming, omsetning og fordeling av energi (Energiloven) om omsetningskonsesjon etter §4-1 og anleggskonsesjons etter §3-1 til bygging og drift av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende koblingsanlegg
- Etter lov av 23. oktober 1959 om oreigning av fast eiendom (oreigningslova) § 2 nr. 51, jf. vannressursloven § 51, om ekspropriasjonstillatelse til nødvendig grunn for gjennomføring av tiltaket slik prosjektet er beskrevet i medfølgende dokument og i den grad det ikke oppnås å inngå minnelige avtaler med grunneiere om erverv eller leie av grunn, samt etter samme lov § 25 om tillatelse til å ta i bruk areal og retter før skjønn er holdt eller avtale inngått med grunneiere eller rettighetshavere (forhåndstiltredelse).»

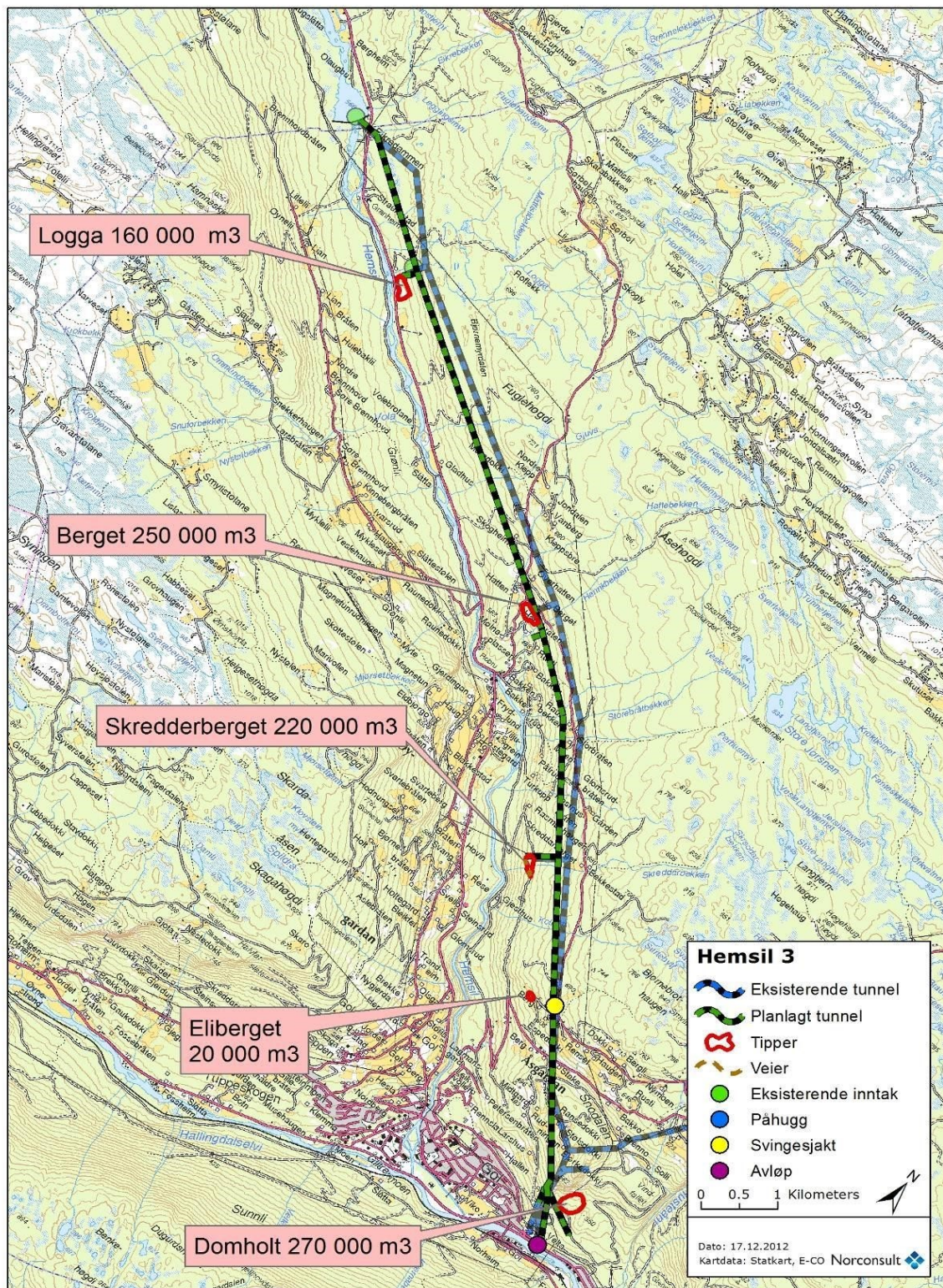
TILSIG		
Nedbørfelt*	km ²	913
Årlig tilsig til inntaket	mill.m ³	745
Spesifikk avrenning	l/s/km ²	25,9
Middelvannføring	m ³ /s	24
Alminnelig lavvannføring	m ³ /s	0,71
5-persentil sommer	m ³ /s	6,08
5-persentil vinter	m ³ /s	0,46
Restvannføring**	m ³ /s	0,71
KRAFTVERKET		
Inntak, høyeste/laveste vannstand	m o.h.	566/562,6

Inntaksvannet, volum	mill.m ³	0,37
Avløp	m o.h.	196
Lengde på berørt elvestrekning – Hemsil/Hallingdalselva	km	15,5/2
Brutto fallhøyde	m	366,5 - 370
Slukeevne, maks.	m ³ /s	25
Slukeevne, min.	m ³ /s	6,3
Planlagt minstevannføring, sommer (15.5 – 30.9)	m ³ /s	0,2
Planlagt minstevannføring, vinter (1.10-14.5)	m ³ /s	0,05
Tunnel, tverrsnitt, tilløpstunnel/avløpstunnel	m ²	25/25
Tunnel, lengde, tilløpstunnel/avløpstunnel	km	15,4/0,7
Installert effekt, maks	MW	83
PRODUKSJON***		
Produksjon, vinter	GWh	14
Produksjon, sommer	GWh	77
Produksjon, årlig middel****	GWh	91
ØKONOMI		
Utbyggingskostnad (eks. planlegging og finanskostnader)	Mill.kr.	629
Utbyggingspris	Kr/kWh	6,84
Utbyggingskostnad fordelt på energi og effekt	Ved 5 kr/kWh	460
	Mill. kr pr. MW	2,03

Tabell 1: Hoveddata for kraftverket.

Søknadens sammendrag refereres nedenfor:

«E-CO ønsker å utnytte eksisterende infrastruktur til å forbedre utnyttelsen av vannet i Hemsil. Slukeevnen økes og falltapet reduseres slik at man ved relativt små inngrep vil kunne få en mye bedre utnyttelse av vannet i et allerede utbygd vassdrag. Prosjektet er et opprustings- og utvidelsesprosjekt (O/U).

Figur 1. Kart for Hemsil 3 kraftverk. Kraftverket vil ligge i egen fjellhall ved siden av Hemsil 2 kraftverk ved Gol.

«Inntaket vil ligge i Eikredammen i Hemsedal kommune som i dag er inntakssted for Hemsil 2 kraftverk. Det vil bygges ny tunnel i fjell parallelt med eksisterende tunnel til Hemsil 2, og kraftstasjonen vil bli liggende i fjell i tilknytning til kraftstasjonen til Hemsil 2 på Gol. Hemsil 3 vil ha utløp til Hallingdalselva like ved dagens utløp av Hemsil 2. Masser fra den nye tunnelen og kraftstasjonen vil plassere i flere av deponiene som ble benyttet for Hemsil 2 utbyggingen, da disse er så godt som tømt. I tillegg vil det etableres en svingesjakt og et mindre deponi ved Eliberget og et nytt deponi ved Domholt like ved koblingsanlegget for Hemsil 2.

Hemsil 2 kraftverk har ikke hatt pålegg om slipp av minstevannføring, men det har vært sluppet en frivilling minstevannføring siden 2009. Hemsil 3 er planlagt og omsøkt med en minstevannføring på 200 l/s om sommeren og 50 l/s om vinteren.»

Konsekvensene for miljø og samfunn som følge av kraftverket vil være knyttet til anleggsarbeid, deponering av masser, redusert overløp og økt minstevannføring i Hemsil, hvorav siste punkt vil gi positive virkninger.

De antatt mest negative virkningene er knyttet til redusert overløp og reduserte flomforhold i Golsjuvet der det er registrert flere rødlistede arter av moser og lav.

For øvrig er det antatt at forholdene for fisk i Eikredammen kan bli noe dårligere som på grunn av hyppigere vannstandendringer som følge av den økte slukeevnen.

Forholdene for fisk nedstrøms Eikredammen er antatt å bli noe bedre på grunn av den omsøkte økte minstevannføringen.

Konsekvensene for landskapet er i størst grad knyttet til ny oppfylling av de i dag stort sett tømte tippene.

For øvrig er konsekvensene for de ulike fagtemaene forholdsvis små, noe som i stor grad begrunnes med at dette allerede er et utbygd vassdrag, og at de fleste arealene som berøres allerede er påvirket av vassdragsutbygginger.

Det er foreslått avbøtende tiltak i tilknytning til følgende forhold:

- anleggsarbeid for å hindre forurensing
- utforming av deponier for å tilpasse disse til landskapet
- flomforholdene i Golsjuvet for rødlistede arter
- biotopforbedrende forhold for å legge til rette for økt fiskeproduksjon.»

Høring og distriktsbehandling

Søknaden behandles etter bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven, se vannressursloven § 19 annet ledd, og har vært kunngjort i Hallingdølen, og lagt ut til offentlig gjennomsyn i kommunene. Videre er søknaden sendt på høring til Gol, Hemsedal og Ål kommuner, Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune, andre berørte statlige forvaltningsorganer og natur- og friluftslivsorganisasjoner. I enkelte høringsuttalelser refereres det til to ulike alternative utbyggingsløsninger, men det søkes kun om meldingens alternativ 2 med utløp ved Gol sentrum. I det følgende siterer vi fra innkomne høringsuttalelser:

Gol kommune v/kommunestyret har 20.06.2013 vedtatt følgende:

- «1. Gol kommune krev OED-pris i samband med utbygging av Hemsil 3.
2. Gol kommune kan ikkje gå inn for utbygging om det medfører ein auke på dagens konsesjonskraftpris (13,1 øre).
3. Gol kommune meiner at NVE må pålegge E-CO Energi as ei minstevannsføring i Hemsil nedstrøms Eikredammen på minimum 0,225 m³/s (225 l/s) heile året, 0,4 m³/s (400 l/s) frå mai til september og 0,1 m³/s (100 l/s) frå oktober til april. Samt at E-CO må iverksetje tiltak i tråd med fagrapporten for fisk og ferskvannsbiologi. Dette gjeld blant anna bygging av kunstig elveleie ved Eikredammen.
4. Gol kommune meiner NVE må påleggje E-CO Energi å setje i verk tiltak som hindrer farlege situasjonar ved slepp av vatn frå Eikredammen.
5. Gol kommune meiner det må fastsetjast grenseverdiar for vannstandsvariasjon i Eikredammen så ein unngår negative verknader mot estetikk, friluftsliv og fiske.
6. Gol kommune meiner det er positivt at E-CO Energi as kjem med ei rekkje avbøtande tiltak i sin konsesjonssøknad og ber NVE følge opp dette i si vidare handsaming av saka.
7. Gol kommune meiner NVE må påleggje E-CO Energi AS å etablere fleire tersklar/kuplar nedstrøms Heslabrua for å auke opplevingskvaliteten av elva der ho er mest synleg.
8. Gol kommune ber NVE sjå til at vannforskriften § 12 vert fulgt opp i den vidare handsaminga av saka.»

Fra saksutredningen gjengis følgende:

«Bruk av eksisterande tippar er fornuftig då folk over tid har gjort seg kjent med dei og vorte vant med synet. Tippene Eliberget og Domholt er nye og her må utforminga av tippene ta omsyn til korleis dei kan tilpassast landskapet på best moglege måte. Tipp Domholt må i tillegg plasserast slik at den mykje brukte turstigen rundt Vindfallet vart tatt vare på, og naturtypelokaliteten i rasmarka over må ikkje øydeleggast.

Den landskapsmessige betydningen av vatn i elva Hemsil er viktig for reiseliv/ turisme. Etter utsiktsryddingsprosjektet regionrådet og fylkeskommunen iverksatte i 2010 er utsynet mot elva vesentleg betre. Med dagens regime vert det sluppe 100 l/s på sommarstid medan det kvar vinter vert sluppe 25 l/s. Det er sjølv sagt betre enn ingenting, men gjer ikkje anna enn å sikre overleving og rekruttering nær Eikredammen og den nærmaste elvestrekninga nedanfor. Fagrapport naturmiljø og landskap peiker på at vårflommane utgjer ei viktig rolle for opplevinga av vatn i elva, ikkje berre for fisk og raudlisteartar. 100 l/s der elva renn bredt er nesten ikkje merkbart og færre flommar vil føre til lengre periodar med svært lite vatn i Hemsil.

(...)

Dei biotopforbetrande tiltaka E-CO har gjennomført i eigen regi, med blant anna bygging av tersklar og gytegroper vil virke avbøtande (betre gyteforhold), men er ikkje nok åleine. Som fagrapport Fisk og ferskvannsbiologi syner vil Hemsil 3 kraftverk svekke dei nedre delane av Hemsil som produksjonsområder for ørret og det vil verte mindre vanleg med stor ørret nedstrøms Eikredammen som følgje av langt mindre hyppige overløp. Men, det er også slik at færre flommar vil gje meir stabile forhold for både fisk og bunndyr. Gytegrus vil sjeldnare verte utvaska. Uansett kjem ein ikkje utanom at fiskeproduksjonen er positiv korrelert med vannføring. Større vannføring om sommeren vil også føre til redusert predasjonsfare for fisk frå mink og eventuelt fugl. Kulpar og terskelbasseng vert større og djupare og gjev meir skjul. Ei større vannføring vil også vere positiv for utøvinga av fisket på strekninga. Fagrapporten anbefalar frå et fiskeribiologisk perspektiv å innføre ein minstevannføring tilsvarande 6,1 m³/s i perioda 1. mai —30 september, og 500 l/s i perioda 1. oktober —31. april. Fagrapport landskap peiker på at en minstevannføring på rundt 400-500 l/s om sommaren representerer ei grense for å oppnå ein god visuell effekt av vannsleppet, og at eit slepp under 400 l/s medfører at dagens visuelle uttrykk vert oppretthaldt.

E-CO meiner sjølv at eit slepp på 200 l/s på sommaren vil gjere at ein oppnår ein slik storleik (400-500 l/s) i alle fall nedstrøms Vola som kjem inn ved Gladhus ca. 4.4 km nedstrøms Eikredammen. Mellom Gladhus og Eikredammen går riksveg 52 like inntil elva og utsikten er god. E-CO meiner at deira biotopforbetrande tiltak på denne strekninga saman med deira forslag til minstevannføring vil gje ei akseptabel oppleving av landskapet. Strekninga frå Gladhus og vidare nedover mot Robru og Gol verte meir eller mindre skjult ettersom landskapet endrar karakter. Administrasjonen er einig i at det er av varierende grad korleis vatnet i Hemsil påverkar opplevinga av landskapet. Men, administrasjonen meiner likevel at oppstykinga av elvestrekningane i eit heilskapleg perspektiv verkar noko kunstig. For fisken og fiskeinteressene er det avgjerande med ei levedyktig elv med gode produksjonsmoglegheiter. Det er stor skilnad frå 200 l/s og opp til fagrapport Fisk og ferskvannsbiologi sin anbefaling på 6,1 m³/s. Det heile har ei økonomisk side. Slepp av vatn gjev tap i produksjon og kraftinntekter til regulanten.

(...)

Minstevannføring har økonomiske konsekvensar for regulanten, men det vil også kunne gje negative verknader for reiseliv/turisme at elva Hemsil store delar av året kun kan opplevast som ein sildrebekk. På sikt vil også dei lite tilfredsstillande produksjonsvilkåra for ørreten i elva Hemsil på strekningane eit stykke nedanfor Eikredammen føre til at fiskeinteressene gjev opp vidare sal og arbeid med å promotere nedre Hemsil som ei god ørretelv. Ivaretaking av raudlisteartar er også ei oppgåve kommunen må ta på alvor, og bekkeløfter som Golsjuvet er på raudlista for naturtyper (NiN). Difor meiner administrasjonen at det er avgjerande at det vert sluppe ei viss mengde vatn i Hemsil nedstrøms Eikredammen, og at E-CO sitt eige forslag ikkje er tilfredsstillande nok. Samstundes må dei øvrige inngrepa følgje dei omsyna som fagrapportane konkluderer med.»

Hemsedal kommune v/kommunestyret har 27.06.2013 fattet følgende vedtak:

- «1. Etter ny utbygging av Heimsil 3 vil ikkje lengre individuell sjølvkost være representativ for kostnaden for konsesjonskraft frå Heimsilutbygginga. Me krev derfor at konsesjonskraftprisen blir sett lik pris frå representative verk(OED-prisen). Det er svært urimeleg at Hemsedal Kommune skal betale ca. 4- 5 % av investeringa gjennom auka sjølvkost for konsesjonskrafta utan vederlag.
2. Hemsedal kommune krev, av omsyn til dei konsekvensane elva som landskapselement har for reiseliv og turisme, at det vert innført minstevassføring på 1000 l/s sommarstid og 500 l/s vinterstid i Hemsil nedstrøms Eikredammen (700 l/s sett heile året under eitt) sjølv om denne strekninga ligg i Gol kommune.
3. Vannstandsvariasjonene i Eikredammen bør begrenses innanfor kotene 563 og 566 moh for å unngå betydelig skade på ørret og næringsdyr.
4. Bygging av fisketrapp ved Eikredammen anbefales for å sikre konnektiviteten i elvesystemet, og er i tråd med EUs Vanndirektiv. Behovet for fisketrapp vurderes som særleg stort dersom det etableres et funksjonelt minstevannføringsregime nedenfor Eikredammen.
5. Fjerning av mudderforekomster i Eikredammen anbefales gjennomført sammen med tiltak som bedrer tilgjengeligheten for fiskere.
6. Ved eventuelle reguleringsinduserte vannstandsvariasjoner bør særleg senkningen foregå såpass langsomt at det ikke er fare for stranding av ungfisk.
7. Det understrekes at uttalelsene under punkt nr. 2 til 7 er foreløpige, og det anbefales at det gjennomføres nye og utvidede undersøkelser som omhandler minstevannførings- og vannstandsvurderinger, ordinært prøvefiske og tiltaksforslag for fisk og fiskere i Eikredammen. Dette vil sikre et bedre beslutningsgrunnlag.
8. Hemsedal kommune ber NVE vurdere tiltaket opp mot § 12 i vannforskriften.
9. Hemsedal Kommune ber NVE vurdere desse innspela i samråd med revidering av Heimsilreguleringa. Ein bør sjå på strekninga frå Eikredammen og oppover elva mot Styrmannsøyne som eit samanhengande økologiske funksjonsområde, framfor avgrensingar utifrå tekniske reguleringsinngrep.
10. Hemsedal Kommune kan ikkje gå inn for utbygginga utan at desse krava vert oppfylt.»

Ål kommune v/kommunestyret har 20.06.2013 fattet følgende vedtak:

- «1. Dei miljømessige konsekvensane for køyring av Gyrinos/Flævatn av å byggje kraftverk Heimsil 3, må undersøkast nøyare. Dette må sjåast i samheng med revisjonen av konsesjonsvilkår for Heimsilutbygginga.
2. Etter ny utbygging av Heimsil 3 vil ikkje lengre individuell sjølvkost vere representativ for kostnaden for konsesjonskraft frå Heimsilutbygginga. Me krev derfor at konsesjonskraftprisen blir sett lik pris frå representative verk (OED-

prisen). Det er svært urimeleg at Ål Kommune skal betale 5 % av investeringa gjennom auka sjølvkost for konsesjonskrafta utan vederlag.

3. Etter at det vart avhelde møte med NVE, E-CO og vertskommunane den 19. juni 2013, vart det presisert av NVE at det er avtalefriheit når det gjeld konsesjonskraft. E-CO ga til kjenne at dei var klar over dette, men at dei ikkje yngste å kompensere det tapet vertskommunane får gjennom auka sjølvkost for konsesjonskrafta. Ål kommune kan ikkje gå inn for ei utbygging der me så klart blir skadelidande og går difor sterkt mot utbygginga.
4. Kommunen meiner regelverket som set rammer for konsesjonskraftprisen er utdatert, og vil arbeide politisk for å endre regelverket, slik at me som vertskommune får ta del i den verdiskapinga som skjer med bakgrunn i utnytting av lokal sårbar vassdragsnatur.»

Fra saksutredningen gjengis følgende:

«Det er i konsekvensutgreiinga til E-Co føresett at det ikkje blir nokon endring i køyringa av dei eksisterande kraftverka. Herunder Heimsil 1. Dette stiller eg meg undrande til. Ei auka slukeevne i Heimsil 2 vil gjere det mogleg å køyre ut meir vatn også i frå Heimsil 1 i periodar med relativt høgt lokaltilsig til Heimsil 2/3. At dette ikkje skal påverke bruken av Gyrinos/Flævatn verkar urealistisk. Det ein kan frykte er meir utkøyring av vatn i fyllingssesongen. Det er vanskeleg å vurdere dette noko nærare no, då det ikkje er vurdert i konsekvensutgreiinga. Me får her berre vise til vår uttale på tilsvarende punkt i revisjon av konsesjonsvilkår for Heimsilutbygginga. Ål Kommune har stilt krav om at ein ikkje får køyre ut meir enn tilsiget i fyllingssesongen.»

Fylkesmannen i Buskerud har 06.05.2013 oppsummert med følgende:

«Alternativ II med utløp fra kraftstasjonen til Hallingdalselva på Gol, anser Fylkesmannen å være akseptabel i forhold til vannmiljøet. Forutsetningen er at det fastsettes akseptabel minstevannføring i Hemsil nedstrøms Eikredammen.»

Av saksutredningen refereres følgende:

«Ved søknaden ligger det en rekke fagrapporter/konsekvensutredninger i forhold til miljøeffekter for prosjektet. Fylkesmannen anser derfor at effekt på naturmiljøet er tilstrekkelig utredet i forhold til naturmangfoldlovens krav om kunnskap før beslutninger tas.

I dag slipper regulanten på frivillig basis en vannføring på 100 liter per sekund om sommeren og 25 liter per sekund om vinteren i Hemsil nedstrøms dammen. Det er også anlagt noen terskler her for å dempe negativ effekt av redusert vannføring i elva. I det omsøkte prosjektet vil slukeevna, det vil si uttak av vann fra Hemsil ved Eikredammen, bli økt fra 30,8 m³/sekund til 55 m³/sekund. Dette vil føre til færre overløp på Eikredammen. Det vil også bli større og hyppigere vannstandsendringer i Eikredammen. Færre overløp vil gi redusert vannføring i Hemsil nedstrøms dammen.

Dette vil gi økt negativ effekt for vannmiljøet ut over det som allerede skjer i dag. Ørret som slipper seg over dammen, selv om antallet vil bli færre enn i dag, vil derfor få reduserte leveforhold. Elva nedstrøms dammen har også en egen populasjon av lokal ørret som vil bli negativt påvirket av færre overløp.

Økt slukeevne vil generelt forsterke de negative effektene for vannmiljøet som følge av færre overløp. Dette vil det imidlertid kunne kompenseres for ved å fastsette miljøtilpassa vannføring. Sett i lys av at elva allerede er vesentlig påvirket av regulering, anses økt slukeevne derfor å være akseptabelt, under forutsetning av at minstevannføringen nedstrøms økes til et akseptabelt nivå.

I søknaden er det oppgitt en minstevannføring på 200 l per sekund om sommeren og 50 liter per sekund om vinteren. Selv om dette er en forbedring i forhold til dagens situasjon, anses dette å være noe lavt i ei så vidt stor elv. I fagrapporten for fisk foreslås det at minstevannføringen bør legges på 5 % percentilen. Det tilsvarer 6 m³/sekund om sommeren og 0,5 m³ / sekund om vinteren. Dette er en vurdering som er basert på å redusere de negative effektene for vannmiljøet. Ut fra et naturfaglig aspekt støtter Fylkesmannen dette forslaget.

Strekning nedstrøms Eikredammen er i dag kandidat til å være en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF). Årsaken er betydelig påvirkning av vannmiljøet som følge av vassdragsregulering. Vannkvaliteten er imidlertid god. Den økologiske tilstanden må karakteriseres som moderat (MØP). Ved en tilpasset miljøbasert minstevannføring, vil miljømålet godt økologisk potensiale (GØP) kunne oppnås. Kombinert med flere biotoptiltak (miljøterskler osv.) vil forholdene derfor kunne bli bedre enn de som er i dag. Uten slik miljøbasert vannføring, vil miljøtilstanden fortsatt forbli moderat (MØP). Ut fra et naturfaglig aspekt er dette lite akseptabelt for ei elv av Hemsils størrelse.

Eikredammen har i dag relativt bra forhold for ørret. Her vil økt slukeevne kunne føre til større og hyppigere vannstandsendringer. Dette vil være negativt for vannmiljøet i dammen. For å redusere slike negative effekter, bør det settes restriksjoner på hvor hyppig og langt ned dammen kan tappes. Som foreslått i fagrapporten, mener Fylkesmannen at vannstanden bør holde seg rundt nivået for høyeste regulerte vannstand (HRV).

Økt slukeevne vil føre til at mer fisk vil bli slukt inn i inntaket og derfor gå tapt i turbinene. Dette er negativt i forhold til fiskebestanden i Eikredammen. Regulanten bør derfor pålegges tiltak for å redusere økt turbintap av ørret inn i tunnelen.

Tidligere har det vært et problem at ørret slipper seg ut over Eikredammen ved overløp. Disse periodene vil bli færre viss slukeevna økes. Det bør likevel vurderes om det er mulig å legge en fiskepassasje i tilknytning til slipp av minstevannføring. En slik passasje vil kunne fungere positivt for å gjenopprette vandringsmulighetene for ørret i Hemsil, spesielt i flomperioder (flompassasje).

Utløp fra Hemsil 3

(...)

[M]ed utløp fra Hemsil 3 på Gol vil ikke effekten på vannmiljøet nedstrøms Gol bli vesentlig endret i forhold til i dag. Men også her vil det kunne bli økt strandingseffekt og fiskedød, avhengig av hvordan de to kraftverkene kjøres.

Forurensning

(...) Viss utløpet legges til Gol (Alt II) vil det ikke bli vesentlig endringer med hensyn på resipientkapasitet.

Miljøtilstand

I dag er strekningen av Hallingdalselva nedstrøms Gol kandidat til å være strekt modifisert vannforekomst (SMVF) med god økologisk tilstand (GØP). Ved utløp fra Hemsil 3 på Gol vil miljømålet godt økologiske potensial (GØP) fortsatt kunne opprettholdes ved kompenserende tiltak selv med økt regulering ved Hemsil 3. Slike tiltak kan være flere f.eks. flere terskler, styrking av gyteområder osv.).

(...)

Når det gjelder alt II kan Fylkesmannen akseptere dette ut fra et naturfaglig aspekt med fokus på vannmiljøet. Dette vil ikke føre til vesentlig endring for vannmiljøet fra dagens forhold i elva. Strekningen nedstrøms Gol er som nevnt allerede utsatt for negativ effekt av vassdragsregulering.

Fylkesmannen forutsetter imidlertid at minstevannføringen på strekningen nedstrøms Gol tas opp til ny vurdering ut fra det som miljømessig gir best effekt. Det gjelder bl.a. i forhold til vanddekt areal, strømforhold på gyteplasser, biotopforbedring osv. I forhold til tilpassa minstevannføring med hensyn på fisk og øvrig vannmiljø på denne strekningen, vises det for øvrig til vurderingene som er gjort i fagrappporten for fisk.»

Buskerud fylkeskommune v/administrasjonen har 15.05.2013 gitt følgende uttalelse:

«Det er i hovudsak tippar og massedeponi som vil føre til dei største inngrepa over bakkenivå. Tre av fem tippar vil liggje i eksisterande tippområde og ikkje føre til større nye inngrep, medan dei to neste vil liggje i område der ein ikkje kjenner til nokon kulturminne frå før. Gjennom konsekvensutgreiinga, deltema: Kulturmiljø, er kvart område utførleg skildra og synfaringane utført av arkeologisk fagpersonell hjå NIKU (Rapport; T. Guttormsen og I. Lindblom 2012). Fylkeskommunen har vore i tett dialog kring vurdering kulturmiljø og verneverdi på ymse ikkje freda objekt.

Ut frå E-CO Energi sin Konesjonssøknad og KU er alle tiltak godt skildra og synleggjort med fotodokumentasjon. I høve til kapittel 12. Konsekvensar for kulturmiljø, er planlagde tiltak vurdert til å ha liten negativ innverknad på kulturminne og kulturmiljø. Buskerud fylkeskommune seier seg einig i dette.

Me kjenner ikkje til automatisk freda kulturminne som vil komme i konflikt med planlagde tiltak, men ber om at følgjande uttale vert innarbeida ved eit eventuelt vedtak: «Dersom det under anleggsarbeid framkjem automatisk freda kulturminne, må arbeidet straks stoppast og utviklingsavdelinga i fylkeskommunen varslast, jf. kulturminnelova §8, 2. ledd.»

Norsk maritimt museum har 04.04.2013 sendt høringsuttalelse hvor de informerer om at arkeologiske registreringer under vann kan påregnes i tilfelle inngrepet medfører graving, utfylling e.l.l., og ber om å få tilsendt første utkast til detaljerte planer for inngrepet (reguleringsplan eller detaljplan) når de foreligger.

Statens landbruksforvaltning har 16.05.2013 sendt høringsuttalelse, og følgende gjengis:

«De vesentligste konsekvensene for landbruket er knyttet til tippområdene. Det foreligger ikke opplysninger om bonitet for tippområdet på Domholt, men sammenligning med kart frå Kilden (Institutt for skog og landskap) viser at området mest sannsynlig består av høy og middels bonitet skogsmark. Det er i konsekvensvurderingen for naturressurser angitt en tipp kalt Gol. Det kan synes som om denne tippet er lik den tippet som betegnes som tippområde Domholt i konsesjonssøknaden. Av søknaden om konsesjon går det fram at denne utbyggingen er lokalisert til områder som i kommuneplanens arealdel for de berørte kommuner er angitt som LNFR-områder. Det går ikke fram av verken konsesjonssøknaden eller konsekvensvurderingen om noen av tippområdene ligger på dyrkbar mark. Vi gjør for ordens skyld oppmerksom på at hvis så er tilfelle, så må det søkes om samtykke til omdisponering etter jordlovens § 9. Et slikt samtykke vil være nødvendig selv om massene skal fjernes etter hvert. Det vil i tilfelle deponeringen varer lengre enn 10 år også være nødvendig med delingsamtykke etter jordloven § 12 og samtykke etter konsesjonsloven.»

Direktoratet for mineralforvaltning har sendt uttalelse i anledning søknaden men har ingen kommentarer knyttet til tiltaket.

Statnett har 25.09.2014 sendt følgende høringsuttalelse:

«1. Det er i dag perioder full last på 300 kV forbindelsene til Sogn fra Hemsil. Hemsil 3 vil bidra til å auke denne flaskehalsen. Sogn ledningene inngår i snittet som danner grunnlaget for delet mellom NO5 og NO1. Det eksisterer derfor i dag en god måte å håndtere denne periodevise flaskehalsen på. Det er også planlagt komponentutskiftninger i Sogn og i E-CO sine anlegg som vil bidra til å øke kapasiteten på ledningene.

2. Tilknytningsløsningen som E-CO har søkt på innebærer at det nye kraftverket vil via egen generatortransformator mate inn på den forenkla samleskinnen til kraftverket før kraften vil flyte ut til friluftsanlegget som vist i figuren under. Vi legger til grunn at alt på 300 kV fra 300 kV feltet i friluftsanlegget vil forbli produksjonsrelatert nettanlegg. Statnett har ingen innvendinger mot den foreslåtte løsningen.

3. Anlegg over 25 MVA skal iht. FIKS utstyres med fullverdige regulatorer for spenning og frekvens. Statnett er positive til å få inn ny kraft som har reguleringsevne og kan bidra til sikker og effektiv drift.»

Nedre Hemsil fiskeforening har 11.05.2013 sendt høringsuttalelse, og følgende gjengis:

«Nedre Hemsils Fiskeforening vurdering er at det blir påkrevd avbøtende tiltak ved at det settes ut 3 åringer i kulpene nedstrøms dammen og at dette gjøres hvert år. Det avbøtende antall bør vurderes ut fra en fiskebiologisk vurdering.

(...)

Nedre Hemsil Fiskeforening vurdering er at regulanten må hvert år kontrollere mengden gytegrus og pålegges at dette tilføres ved behov.

(...)

Nedre Hemsil Fiskeforenings vurdering er at det hvert 5 år blir utført en fiskebiologisk undersøkelse av elvestrekingen nedstrøms Eikredammen.

(...)

Nedre Hemsil Fiskeforening vurdering er at det er nødvendig med en minstevannføring som sikrer vannhastighet, vanndekket areal og tilstrekkelig dyp i kulpene. Forsvarlig vannhastigheten gir reduksjon av ørekyte og en unngår stagnerende vann hvor det organiske materialet brytes. Vanndekket areal er viktig som det arealet som kan gi grunnlag for produksjon av bunndyr samt nødvendig areal av klekkende eller flygende insekter. Tilstrekkelig dyp i kulpene er viktig for at fisken kan gå dypere ved varmt overflatevann samt finne steder der den kan skjule seg. Nedre Hemsil Fiskeforening anbefaler en minstvannføring som tar hensyn til overnevnte.

I Norconsult sin rapport er det minst negative 700 liter/s hele året. Nedre Hemsil Fiskeforening vurderer det nødvendig med en minstevannføring på 1000 l/s fra mai til september og 500 l/s fra oktober til april som tilsvarer 700 liter/s fordelt med 1000 liter/s i 5 sommermånedene og 500 liter/s i 7 vintermånedene.

(...)

Nedre Hemsil Fiskeforening vurdering er at det etableres et flomoverløp i form av en kunstig elv som gir mulighet for tilbakevandring og hvor det slippes minstevannføring.»

Hemsedal Fiskeforening har 15.5.2013 gitt følgende innspill:

«Hemsedal fiskeforening meiner (...) at det her må gjøres endå betre kartleggingar for å dokumentere ev. ulemper ved effektkjøring som resultat av ny energilov frå 1990, og for betre å stadfeste nosisuasjon, før ein ev. Hemsil 3 utbygging.

(...)

Om det ikkje blir utbygging av Hemsil 3 ynskjer Hemsedal fiskeforening likevel ein LRV i Eikredammen på ca. Høgdekote 563 meter. Men ved ei Hemsil 3. utbygging kan me imidlertid føreslå ei kote på 562 meter, under føresetnad om at regulanten føreteik ei utgraving av større grunne områder, for å stimulere til eit større vanndekt areal på Eikredammen. I forhold til fiske og rekreasjon langs vassdraget vil det uansett vere positivt at delar av dei tilslamma områda blir grave bort. Om Eikredammen skal få

fortsetje å fungere som ein levande innsjø, så bør det vanddekte arealet etter maks nedtapping ikkje bli redusert med meir enn ca. 30 % av det totale neddemte arealet. Regulanten bør og stimulere til utforming av Eikredammen slik at ein på beste måte hindrar nedvandring av fisk over damkrona og gjennom sluse og turbinar.

(...)

Eikredammens tappehastighet bør heller ikkje gå for fort, fordi dette kan medføre stress for fisk, og derav redusert tilgang til mat, og kvaliteten på fisk vil gå ned. Ein må tru at ved ein Hemsil 3 utbygging vil forholda for fisk ved Eikredammen forverre seg ytterlegare. Konsekvensar av tappehastighet bør derfor utredes endå betre gjennom konsekvens utredningar, og erfaringstal.»

Av saksforberedelsen gjengis følgende:

«Historie.

Konsesjon for Hemsilvassdraget vart gjeve gjennom Hemsilreguleringen i 1957, med vassdragsoverskjønn 23. mars 1963. Då konsesjon vart gjeve i 1957 var det vanskelig å sjå kva kvalitetar og konsekvensar ein slik utbygging ville få for fisket i Hemsil og Eikredammen. Konsekvensar frå ny energilov i 1990 har medført store endringar i måten vannkraftressursen har blitt forvalta i Hemsilvassdraget. Konsekvensar av nytt køyremønster (effektkjøring og større nedtappingar enn tidlegare.) i Eikredammen, som resultat av ny energilov i 1990, har ikkje tidlegare blitt dokumentert.

Ny Energilov i 1990 har og medført større negative konsekvensar gjennom tilgang til å utøve sportsfiske ved Eikredammen, og generell ferdsel langs denne delen av vassdraget. Eikredammen er eit svært godt besøkt turistmål i Hemsedal, og det er etablert ein golfbane, og eit større hyttefelt rett nord for Eikredammen. Hemsil er og ein av landets beste aureelvar. Det er derfor veldig synd at kraftforvaltninga no ikkje lenger tek omsyn til det visuelle miljøet ved Eikredammen, og den kvalitet på fisket som det her har vore. Ein Hemsil 3 utbygging har likevel ikkje noko med denne handteringa å gjere/-effektkjøringa av vassdraget.

Hemsedal Fiskeforening har eit sterkt ynskje om å kunne få tilbake den gode handtering regulanten tidlegare utøvde gjennom den fyrste praktiseringa av køyremønster for Eikredammen. Kraftutbygginga av Hemsilvassdraget med Eikredammen var i lang tid ein svært god kvalitet for fiskarar og tilreisande til Hemsedal, slik ynskjer me og at det skal vere i framtida.

Effektkjøring

Effektkjøring med endringar av køyremønster har gjeve store negative verknader for fisk og fiske i Eikredammen, og dei fyrste kilometrane oppstrøms Eikredammen. Dette har kome godt til syne utover på 2000 talet, og spesielt frå 2006. Dokumentasjon på dette er gjort kjent gjennom konsekvensutredningsprogrammet for Hemsil 3, utført av Universitetet i Oslo ved Naturhistorisk museum, rapport nr. 21 Hemsil 3. Fagtema fisk og ferskvannsbibliologi. Sluttrapport. Her vises det spesielt til kapittel 5.2 Fisk-Hemsil, 5.2.1 Hemsil ovenfor Eikredammen.

Hemsedal Fiskeforening bad om at ein skulle kartlegge forholda rundt fisk og fiske i Eikredammen, og på elvestrekninga dei fyrste kilometrane av Hemsil oppstraums Eikredammen. Konsekvensutredningsprogrammet godtok dette. Arbeidet som er gjort gjennom konsekvensutredningsprogrammet er imidlertid ikkje godt nok. Ein har ikkje dokumentere dei endringar ved desse strekningar, som vart godt dokumentert gjennom etterundersøking av Hemsilvassdraget, av Universitetet i Oslo LFI v/ Brabrandt i 2000/2001. Dette er svært negativt, for me har ikkje fått konkrete svar på dei ev. endringar som har skjedd på denne strekninga frå 2001 og fram til 2012.

Her må spesielt nemnast at det burde vore gjort tilsvarande undersøkingar som: Prøvefiske på Eikredammen slik det vart gjort i 2001, og gyteteljing den fyrste kilometeren oppstraums Eikredammen, som kunne gjeve eit godt samanlikningsgrunnlag frå dokumentasjonen ved gyteteljing i 2001. Dette er dokumentasjon me no ikkje har, men som burde vore tilstades som grunnlag for innspel til denne konsesjonsøknaden for Hemsil 3. Me var her ute etter å påvise konkrete negative endringar for fisk og fiske som ein konsekvens av nye køyrereglar for Eikredammen (effektkjøring). Den einaste dokumentasjon me har er at det under fagtema Fisk og ferskvannsbiologi står: "Lokalt opplyses det at fisket i Eikredammen har blitt dårlegere (lavere fangster og mindre størrelse). Sjølv om dette ikkje er dokumentert med tallmateriale, er det liten grunn til å tvile på dette", seier sluttrapporten kap. 5.2.1.

(...)

Fisketrapp ved Eikredammen.

Hemsedal Fiskeforening meiner dette er eit tiltak som bør sjåast på. Ved å konstruere ein slik løysning kan ein like mykje stimulere nedvandring, som oppvandring av fisk. Gjennom testfiske/kartlegging i 2000/2001, LFI v/ Brabandt så vart det fiska opp 6-700 fisk i første kulpen rett nedstraums Eikredammen, som eit gjennomsnitt for året. Tilsvarande undersøking vart ikkje gjort i 2012. Ein må forvente at den tids totale nedvandringen av fisk var betydeleg større enn den dokumenterte fangst i 2000/2001. Nedvandra fisk bør derfor få moglegheit til å vandre tilbake til Eikredammen og Hemsilvassdraget. Dette spesielt fordi me meiner bestanden av aure i Eikredammen er betydeleg redusert frå 2001 og fram til no i dag.

Det vart gjennom Telemetriprosjektet for Hemsil i 2012 dokumentert kor Stadbunden fisken er i Hemsil. Ein må derfor påregne at utvandra fisk frå Eikredammen har dei same genane i seg, og i stor grad etter nedvandring på nytt vil søke vandring oppover i vassdraget, for å finne tilbake til sine opprinnelige beite og gyteområder. Det har gjennom alle år blir sett masse fisk som hoppar i fossen på flaum overløp frå damkrona/- og slusevatn på Eikredammen. Dette er ein god nok dokumentasjon som syner kor fisken vil gå, om det få moglegheit til å vandre.

Lågste rettmessig vassføring i Eikredammen. (LRV)

Fleire faktorar bør stimulere eit slikt krav. Historisk så har Eikredammen vore eit svært attraktivt fiskevatn/miljø. Eikredammen har produsert store mengder fisk gjennom årtier, og sportsfiskeaktiviteten har vært veldig stor. Dette er godt dokumentert gjennom

årtier, gjennom sal av fiskekort på Eikredammen, (fiskekortkasse og kiosk nede på Eikredammen). Eikredammen har ein flott rasteplass som blir brukt til stopp for tilreisande på ferie og næring/transport. Eikredammen har vore eit svært flott rekreasjonsområde for fleire enn berre fiskarane. Naturen og det visuelle miljø har medført at fleire har stoppa for å raste eller å fiska i dette området.

Tilgangen til ferdsel og fiske langs Strandsona i Eikredammen er betydeleg redusert. Botnsubstrata langs strandsona er tilslamma med store mengder organiske og døde organismer, frå flaumvatn. Dette fungerer som svært blaut og tildels vanskelig substrat for menneskjer å bevege seg i, og i nokre tilfeller med risiko for å bli sitjande fast i gjørma. Effektkjøringa og handteringa av køyreprosedyrar på Eikredammen har medført hyppigare og større/djupare nedtappingar enn kva som var tilfelle fram til 2000 talet. I dag blir større areal enn tidlegare turrlagde, med den konsekvens at beiteareala har blitt betydelig reduserte for fisk. Fisken må og i større grad enn tidlegare flytte mykje på seg i Eikredam magasinet. Turrlegging av arealer har og medført at enkelte insektarter og har fått reduserte førekomstar, spesielt steinfluge.

(...)

Kvaliteten for rekreasjon og fiske har dei siste 10 åra vorte redusert kraftig på Eikredammen. Faste Campinggjester oppheld seg også i svært mange år på plassen nedunder damkrona. Denne plassen vart for ca. 10 år sida stengt pga. fare for fiskarane ved slepp av vatn. Nytt køyremønster/effektkjøring medførte meir uforutsigbare endringar i vasstrengen nedstraums damkrona, og ein må nok påregne at effektkjøringa hadde konsekvens for denne stenginga av "privat camping".

(...)

Det bør og radiomerkes eit større utvalg av små fisk nede på Eikredammen, for å sjå på konsekvensar for ev. nedvandringar av fisk gjennom turbinar. Dette vil vere viktig dokumentasjon, med hensyn til ev. erstatningar ved utsetjing av fisk. Eikredammen har tidlegare hatt store mengder rekruttar, dette er ikkje lenger tilfelle, og det bør derfor dokumenterast. Det er og viktig, for me må tru at ein del rekruttar frå gyting i Hemsil nedvandrar til Eikredammen, og heretter i større grad kan gå tapt. Dette betyr og at det er ein stor risiko for at kvaliteten og rekrutteringa til Hemsil på sikt vil bli skadelidande for ein ev. ny Hemsil 3 utbygging. Eikredammens biologiske mangfald bør også kartleggjas endå betre, for ev å sjå på endringar av utbygging, og ev utgraving av gjørme i grunne område. Dette vil vere viktig bidrag for å dokumentere Eikredammens produksjonsevne.

Hemsedal Fiskeforening ber om at NVE pålegg å framskaffe den fagkompetanse som er nødvendig, for å dokumentere dei forhold som fram til no er mangelfulle i dei fagrapportar som er lagt til grunn for konsesjonssøknaden, med konsekvensutredningar.

Hemsedal Fiskeforening har gjort eit godt arbeide for å ta vare på og framskaffe topp kvalitet på «vår» stadeigne fiskebestand. I Hemsil er det Naturmangfaldloven som gjelder gjennom å framskaffe stadeigne fiskebestandar. Hemsil er ein god kvalitet for bygda, og for tilreisande sportsfiskarar frå inn og utland. Hemsedal Fiskeforening omset

i dag fiskekort for om lag 1. mill. Pr. år med ringverknader for kanskje opp mot NOK 10. mill. for bygda gjennom 3-4 sommarmånader i året. Hemsedal fiskeforening håpar NVE ser verdiane av den jobben som er gjort, og gjer sitt ytterste for å stimulere til ei best mogleg framtid for vassdraget vårt.»

Hallingplan har 26.5.2013 gitt følgende innspill:

«[NVE bør] sette krav om reguleringsføresegner som sikrar påslepp i Eikredammen slik at Fossegripen får vise seg fram med nokre flaumtoppar nokre dagar i året som no.»

Fra saksforberedelsen gjengis følgende:

«Her er gevinstar for storsamfunnet (91 GWh og kanskje CO2), for lokalmiljøet (minstevassføring), nokre småkroner til kommunekassa, nokre arbeidsplassar i anleggsperioden og stein til byggjemateriale for dei neste 50 åra. Men her er og kostnader, ulemper og direkte tap. Ein av taparane kan verte Fossegripen i Heslafossen. Fortener ikkje han illustrasjonar med bilde og omtale i KU- rapporten om kva han duger til? Bildedekkinga dekkjer ikkje meir enn NVE sitt minstekrav. Omtalar og vurderingar synest ikkje dekkje kravet frå NVE i premissane for utgreiingsprogrammet. Bilde og omtale manglar om fossen som naturelement, oppleving, trivsel og friluftsliv, reiseliv. Opplevingsverdien er i eit område som ligg universelt til rette. Kva er verknadane av planen for folkehelse, betydning for menneske med redusert funksjonsevne, grimen, og ditto for handels- og reiselivsverksemdene, Gol Reisemål, kommunen, Hallingdal Destinasjon?»

Asle B. Bråtalen har 13.5.2013 anført at konsekvensutredningen for støy og støvplager er for lite detaljert til at man kan ta stilling til den, og at dette ikke er i samsvar med programmet for konsekvensutredning. Videre etterlyses informasjon om det blir endringer i den årlige utbetalingen av kompensasjon for fallrettigheter.

Knut Espedokken m. fl. har 14.5.2013 gitt følgende innspill:

«Me har forståelse for at E-CO vil utnytte betre vassressursane mellom Eikredammen i Hemsedal og Hemsil 2-Hallingdalselva i Gol, med å bygge ny tunnel. Men dette kan medføre at me mister vårt drikkevatn/vatn. Me er ei gruppe med fire bolighus i tillegg til gårdsbruk med driftsbygning med husdyr, og bolighus med to leiligheiter og kårhus som har vårt drikkevatn/vatn fra brønn/ borhol på eigedomen «Espedokken» gnr. 11 Bnr.10 i Gol. Det vil si to borhol (det eine med vatnmagasin ved siden) og to brønner (gammaldags) på jorde. Eksisterende tunnel går over/under gården «Espedokken» og dermed nær våre brønner/borhol. Når eksisterende tunnel blir tappet for vatn (i forbindelse med rensk eller reparasjon) så blir vårt drikkevatn/vatn borte i våre brønner/borhol. Det er store sjanse for at vårt drikkevatn/vatn blir borte ved anleggelse av ny tunnel.

Vårt krav er at me er sikra drikkevatn/vatn til kvar ei tid under og etter utbygging av ny tunnel, og ved tapping av eksisterende tunnel, utan nokon kostnader for oss.»

Odd Even Knutsmoen m. fl. har 22.4.2013 gitt følgende innspill:

«Konsekvensen for grunneiere i området Hatten, er etter det vi kan se, vurdert som intet og som ubetydelige, hva gjelder grunnvann og drikkevann. Vi hevder bestemt, at her har utbygger ikkje registrert de faktiske forhold i området. I alt 7 husstander med grunnboring/brønner ligger mellom tunnel til Hemsil II og ny Hemsil III tunnel, og 5 brønner ligger i umiddelbar nærhet. Vi krever derfor at utbygger registrerer disse eiendommene inn i prosjektet, slik at eventuelle problemer med vanntilførsel, både i anleggsperioden og senere, blir rettet opp umiddelbart og uten opphold.

Vi er også opptatt av støy, støv og rystelser i anleggsperioden. Og ikke minst hvordan det vil bli dersom massene skal videre behandles i Tipp Berget. Igjen er omfanget vurdert som middels til lite negativt, og konsekvensen som middels/liten negativ. Dette mener vi er feil, da, i alt 15 husstander, ligger innenfor en radius på 4 – fire hundre meter. Det skal tross alt tas ut 250.000 m³ masse, og det foregår ikke lydløst.

Vi mener også at det burde vurderes om ikke tippene ved Logga og Skredderberget kunne ta imot en større del av massene, da disse ligger langt ifra bebyggelse, og vil følgelig medføre mindre støv og støyplager. Det er særlig Hattebråten, Rusti og eiendommene ved Møllerplass som vil bli sterkest berørt. Disse vil sende egne innlegg.

Vi vet fra utbyggingen av Hemsil II, at støy og støvplagen var betydelige. Vi krever derfor at det blir utarbeidet en ny analyse, mht hva som er akseptabelt av støy og støvplager i området. Blir det noen form for omlasting fra tunnel og videre transport til tipp? Hva med støy/støv? Videre mener vi at alt arbeid blir utført innenfor normal arbeidstid (man – fre, 07.00 – 17.00)»

Arne Braathen har 22.10.2013 gitt følgende innspill (innspillet var håndskrevet og gjengis her i maskinskrift):

«I forbindelse med ny tunell fra Eikredammen til Gol vil ca. 10 da av min eiendom 46/15 bli brukt til deponering av tunellmasse. Ifølge E-CO skal jeg få massene gratis. Pga. nærhet til diverse bolighus så ser det ut til at gjenbruken av massene blir vanskelig. Jeg foretrekker derfor at arealet mitt planeres ut til ei vannrett flate som kan brukes til næringsformål. Skogen på det nevnte arealet ble avvirket i 2003 og plantet til igjen i 2004, og plantene er nå i fin vekst. Jeg forventer at E-CO erstatter planter og arbeid etter dagens priser.

Når det gjelder høringsuttalelsen fra O. E. Knutsmoen så var jeg uvitende om innholdet og at mitt navn var påført der inntil for noen uker siden.

Jeg er ikke bekymret for at Hemsil 3 vil føre til vanskeligheter for meg, og jeg er positiv til tiltaket forutsatt at det blir en grei avtale med E-CO om nevnte areal.

Jeg ber også om at det blir registrert at vannforsyningen i Hatten er fra grunnboring-brønn og ikke vanlig brønn som det står i nevnte uttalelse.»

Svein Steinbråten m. fl. har 27.5.2013 gitt følgende innspill:

«Som nærmeste nabo til tipp Berget, har jeg følgende betraktninger.

- 1. Tilførselskabel for strøm til Hattebråten, ligger under planlagt tverrslag. Må legges om.*
- 2. Generelle støyplager, spesielt frå tunellens ventilasjonssystem, må støydempes godt. Transportstøy og støvplager må begrenses mest mulig.*
- 3. Det kreves driftsstans under tunelldrivingen, på virkedager fra kl.22.00 til kl 06.00 påfølgende dag, samt i helger fra fredag kl.22.00 til mandag kl06.00. Det samme må gjelde for bevegelige helligdager. Dersom dette ikke kan imøtekommes, tas forbehold om midlertidig leie av annen bolig, for utbyggers regning.*
- 4. Ber om at det blir tatt støymålinger, før og under, arbeidets gang.»*

Veltavegen ve og vel v/Eva Randi Skredderberget har 7.5.2013 gitt følgende innspill:

«Velforeningen Veltavegen ve og vel, som representerer eierne av eiendommene Veltavegen 1,3,5,7,12,14, 16, 18, 20 og 22, har bemerkning til E-CO Energis søknad om konsesjon for Hemsil 3 kraftverk:

Nåværende tilstand på hus og eiendommer i boligfeltet i lia nord for E-COs administrasjonsbygning må registreres før anleggsarbeidet starter slik at eventuelle endringer/skader som måtte oppstå i forbindelse med anleggsarbeidet, kan dokumenteres.

Vi registrerer med tilfredshet at turstien ved tipp Domholt blir lagt om slik at vi fremdeles har grei tilgang til det nærliggende turområdet.»

Søkers kommentarer til høringsuttalelsene

Fra søkers brev av 12.8.2013 gjengis følgende:

«E-CO mener vi har utredet prosjektet på det nivået man kan forvente i en konsesjonssøknad og KU-prosess. Det er i prosjekteringsfasen at de detaljerte arealmessige og anleggstekniske forholdene avklares. E-CO har imidlertid forståelse for høringspartene og naboers bekymring. ECO vil gjennomføre avbøtende tiltak skissert i konsesjonssøknadens kapittel 17. I tillegg vil E-CO gjennomføre følgende avbøtende tiltak:

- Det vil gjennomføres kartlegging av tilstanden på omkringliggende hus ved tverrslagsområdene, for å kunne avdekke eventuelle skader som følge av sprengningsarbeider og anleggsarbeider. Dette gjelder særlig områdene ved Veltavegen og tverrslag Berget. Kartleggingen vil utføres før anleggsstart av uavhengig instans. Det vil utarbeides en dokumentasjonsrapport om tilstanden på de husene som kan tenkes å bli berørt.*

- Når det gjelder støy vil E-CO følge vanlige retningslinjer for bygge- og anleggsvirksomhet. Staten har utarbeidet en retningslinje for støy, T-1442/2012, som vil legges til grunn for støynivå, driftstider, støymålinger etc.
- Det vises også til punktet under for «Miljøoppfølgingsprogram»

Odd Even Knutsmoen m.fl. er opptatt av konsekvensene av et massedeponi og eventuell viderebehandling ved tipp Berget. E-CO har forståelse for dette, og viser til avbøtende tiltak for støy nevnt over. Det ble gjort en ytterligere detaljering etter meldingsfasen av planene for massehåndtering før KU ble iverksatt. Det vises til konsesjonssøknadens kap. 2. Når det gjelder videre bearbeiding av masse på senere tidspunkt, vil dette eventuelt skje i medhold av de vilkår NVE setter i konsesjonen, eventuelt i kommunal reguleringsplan/arealplan og bestemmelser til denne. NVE skal godkjenne alle planer for deponering og senere bruk av masse fra tipper der konsesjonær har råderett.

Svein Steinbråten m.fl. bemerker i sin høringsuttalelse at tilførselskabel for strøm til Hattebråten ligger under planlagt tverrslag. Dette må håndteres i anleggsfasen slik at strømforsyningen ikke forringes for gården.

Etter at eventuell konsesjon er gitt av Olje- og energidepartementet er det NVE som har ansvar for videre oppfølging av detaljplanlegging, utbygging og drift. Miljøtilsynet i NVE fører tilsyn med de miljømessige forholdene ved tiltaket. NVEs oppfølging innebærer godkjenning av detaljplaner for bl.a. arealbruk, landskapsmessig utforming, biotoptiltak, avbøtende tiltak og opprydding/istandsetting. Byggearbeidene kan ikke settes i gang før NVE har godkjent planene.

Vannforsyning og grunnvann

Flere høringsuttalelser er bekymret for konsekvensen for grunnvannsbrønner og vannforsyning av tunelldriving. Det gjelder særlig områdene ved tverrslag Berget/Hatten/Overhatten/Rusti og i Espedokken/Snodalen/Åsgardan. E-CO har generelt stor forståelse for problemstillingen.

Erfaringene fra sprengningen/etableringen av eksisterende tunell under Åsgardan og Snodalen tilsier at dette kan gi lekkasje og tørrlegging av brønner, og at dette også skjer ved tømning av tunnelen ved revisjoner. For området Berget/Hatten/Overhatten/Rusti har ikke E-CO mottatt noen henvendelser om bortfall av vannforsyning ved revisjoner som innebærer tømning av tunnelen. Årsaken er trolig at overflatevannkildene ikke påvirkes av tunnelen og at borebrønner går dypere eller er etablert langt borte fra tunnelen i området. Basert på dette tror vi at risiko for forringelse av eksisterende vannforsyningsanlegg i dette området er liten.

E-CO planlegger likevel å utføre følgende undersøkelser før anleggsstart:

- Gjennomføre en kartlegging av eksisterende vannforsyningsanlegg og grunnvannsbrønner i de berørte områdene. En rapport om geografisk plassering av vannforsyningene, dybder på grunnvannsforsyning, kapasiteter og vannkvalitet vil utarbeides av uavhengig instans. Rapporten vil i hovedsak utarbeides på grunnlag av offentlig tilgjengelig data og grunneierkontakt.

- Et «Miljøoppfølgingsprogram» (MOP) vil etableres som et styringsverktøy for utbyggingsorganisasjonen. Overvåkning og oppfølging av vannforsyningsanlegg vil være et naturlig element i et MOP.

I anleggsperioden vil Miljøoppfølgingsprogrammet, som omfatter alle vesentlige miljøtema, følges opp. Dersom utbyggingen får dokumenterte negative konsekvenser på vannforsyningsanleggene, vil korrigerende og avbøtende tiltak iverksettes på utbyggers bekostning.

Det er reist spørsmål fra Asle B. Bråtalien om prosjektet medfører endringer for grunneierkompensasjonen for fallrettigheter. E-CO har vært i kontakt med Bråtalien og avklart spørsmålet 23. mai 2013. Eksisterende erstatninger løper videre.

Minstevannføring og kunstig elveleie

Flere høringsparter er opptatt av nivået på minstevannføring (Gol kommune, Fylkesmannen i Buskerud, Hemsedal kommune, Nedre Hemsil fiskeforening). Det er forholdet til fisk og fiske som er sentralt.

Gol kommune foreslår en minstevannføring fra Eikredammen på 400 l/s i sommer- sesongen og 100 l/s i vintersesongen. Dette gir et produksjonstap i Hemsil 2/3 på 4 GWh i forhold til dagens frivillige minstevannføring, og 3 GWh i forhold til E-COs konsesjonssøkte på en minstevannføring på 200 l/s om sommeren og 50 l/s om vinteren.

Hemsedal kommune foreslår en minstevannføring fra Eikredammen på 1000 l/s om sommeren og 500 l/s om vinteren (Fotnote: Det er også foreslått 6 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren (5 % -prosentilene), men en minstevannføring i denne størrelsesorden anses kun som teoretisk (bl.a. ut fra hensynet til kraftproduksjon og vassdragssikkerhet) fra konsesjonssøkers side.), selv om strekningen ikke ligger i Hemsedal kommune. Dette gir et produksjonstap i Hemsil 2/3 på 17 GWh (Fotnote: En reduksjon i økt kraftproduksjon fra 92 til 75 GWh) i forhold til dagens frivillige minstevannføring og 16 GWh (Fotnote: Reduksjon i økt kraftproduksjon fra 91 til 75 GWh) i forhold til E-COs konsesjonssøkte på en minstevannføring på 200 l/s om sommeren og 50 l/s om vinteren. 16 GWh tilsvarer en årlig verdi for en kraftprodusent (salgspris på 40 øre/kWh) på ca. 6,5 mill. kr. En reduksjon i produksjonen på 16 GWh betyr redusert eiendomsskatt for Gol kommune på ca. 300 000 kr. 16 GWh tilsvarer anslagsvis også årsproduksjonen i fire vanlige småkraftverk. E-CO ønsker også å peke på at vannføringen vinterstid ofte var liten i Hemsil før reguleringen. I perioden 1951-56 ble vannføringen ved Gjørdeslått (like oppstrøms Eikredammen) målt. I 3 av disse 5 årene var vannføring nede på mellom 200 og 300 l/s vinterstid (se s. 25 i KU-rapporten for Hydrologi).

Det er foreslått å etablere ett flomoverløp i form av en kunstig elv som gir mulighet for tilbakevandring av fisk og hvor det slippes en minstevannføring. E-CO har kommentert og vurdert nytte av tiltaket tidligere. E-CO har konkludert med at nytten trolig er liten og at tiltaket er vanskelig gjennomførbart. Våre konklusjoner er bl.a. basert på følgende argumenter:

- *Det er nå dokumentert at ørretstammen i Hemsil er relativt stasjonær. Ørreten i Eikredammen er ikke utpreget vandrende. Nyttan av en vandringspassasje vil derfor være meget begrenset. Det vises til «telemetrisprosjektet i Hemsil» (NINA, Kraabøl, 2012),*
- *I og med at vannstanden i Eikredammen vil variere over døgnet, er det både komplisert og kostnadskrevende å bygge en anordning for minstevannføring som kan fungere som en kunstig bekk for tilbakevandring.*
- *Av hensyn til bestanden i Eikredammen og øvre Hemsil (som har tilstrekkelig høy tetthet av fisk), er det ingen fordel med tilbakevandring av fisk fra nedre Hemsil.*
- *Begrepet «nedvandra fisk» benyttes. Dette er nok fisk som er tatt av flommer og skyllet fra Eikredammen til nedre Hemsil, og som ikke er vandret av egen motivasjon. Etter E-COs syn er det positivt at ørret slipper seg over dammen i flomsituasjoner, slik at det også gis mulighet for interessant fiske i nedre Hemsil.*
- *E-CO mener at andre avbøtende tiltak vil ha bedre nytte/kostnadsforhold enn et kunstig flomoverløp/elveleie. Det vises til neste avsnitt om avbøtende tiltak.*

E-CO har gjennomført flere avbøtende tiltak i vassdraget opp gjennom årene, og foreslår i konsesjonssøknaden ytterligere avbøtende tiltak i Eikredammen og nedre Hemsil for å betre forholdene for fisk. I høringen foreslås det tiltak i form av utlegging av gytegrus. Dette er i tråd med E-COs tanker om avbøtende tiltak. Det vises til konsesjonssøknadens kapittel 17, hvor det anbefales å lage et mer habitatgunstig elveleie med celleterskler på deler av strekningen ned mot Gladhus. For det første har E-COs innføring av frivillige minstevannføring sammen med biotoptiltak (bl.a. anlagt terskler med djuphøler for å utnytte den frivillige minstevannføringen maksimalt til beste for fisk og ferskvannsmiljø) medført at elva har fått tilbake en bærekraftig ørretstamme med reproduksjon (se KU fisk og ferskvannsorganismer kapittel 5.2.2). Dette er etter E-COs syn et oppsiktsvekkende godt resultat etter 50 år utan minstevannføring på strekningen. For det andre vil, etter vår mening, nye biotoptiltak med sikte på å øke det vanddekte arealet (celleterskler) (Fotnote: Etablering av celleterskler vil øke det vanddekte arealet, noe som er en begrensende faktor for fiskeproduksjon.) samt en dobling av den normale vannføringen (Fotnote: Vannføringen fra Eikredammen vil dobles fra en frivillig minstevannføringen til en pålagt minstevannføring på 200 l/s om sommeren og 50 l/s om vinteren.) fra Eikredammen samlet sett gi bedre forhold for ørreten enn i dag, særleg i området fra Eikredammen til Vola/Gjuva. Og det vil fortsatt være flomoverløp fra dammen, jf. kapittel 3.3 i konsesjonssøknaden. E-CO er enig med Fylkesmannen, som mener ørreten i nedre Hemsil vil få bedre leveforhold enn i dag.

E-CO mener for øvrig at det ikke er behov for å sette ut settefisk i Hemsil, da ørretstammen nå er reproduserende og bærekraftig med dagens frivillige minstevannføring. Eventuelt utsatt 3-årig fisk i kulper nedstrøms dammen vil være utsatt for sterk konkurranse fra stedefgen ørret. Det har ikke vært satt ut fisk i denne delen av Hemsil på lang tid, og et utsettingspålegg kan virke negativt på den etablerte ørretbestanden. Retningslinjer frå Miljødirektoratet (tidligere DN) for kultivering av laksefisk (riktignok for anadrome bestander, men de miljøfaglige argumentene er også

gyldige for innlandsørret) prioriterer ned utsetting av fisk og styrer fremtidig innsats mot restaurering av naturlige biotoper.

E-CO holder følgelig fast ved at en minstevannføring som konsesjonssøkt vil ivareta hensynet til vannforekomstens miljøtilstand, fisk, ferskvannsorganismer og naturmiljøet for øvrig. E-CO mener at nytten av et kunstig elveleie forbi Eikredammen er liten. Andre tiltak vil ha bedre effekt.

Eikredammen

Gol kommune, Fylkesmannen i Buskerud og Hemsedal kommune ønsker grenseverdier for vannstandsvariasjon i Eikredammen. Også Hemsedal fiskeforening har synspunkter på fisk og utnyttelsen av Eikredammen.

E-CO har utnyttet Eikredammen med døgnvariasjon mellom ca. kote 561 og 566 i over 50 år. I og med at dette temaet igjen tas opp i full bredde i høringsuttalelsen til Hemsedal fiskeforening, må E-CO på sin side reise spørsmål om hvilke forventninger man kan ha til leveforholdene for fisk og fiskeinteressen i et relativt lite og kunstig anlagt inntaksbasseng (kSMVF) som Eikredammen er for et såpass stort og viktig kraftverk (årsproduksjon på over 112 TWh).

Eikredammen omfatter et areal på kun ca. 18 da. Det vanndekte arealet i Hemsil fra samløpet med Grøndøla/Mørkedøla til Gjerdeslåtten er på over ca. 1700 da. Eikredammens areal er dermed ca. 1 % av det vanndekte arealet på fiskestrekningen. Etter E-COs syn har ikke Eikredammen noen stor betydning for ørretstammen i Hemsil, den har heller ikke forutsetninger for å bli et optimalt habitat for fisk og fiske, ei heller være en drivkraft i satsing på fritidsfiskerier i Hemsil/Hemsedal (det er fluefisket som i hovedsak er avgjørende for næringsinteressene i Hemsil, og de interessene er små i Eikredammen). I tillegg er det svært gode fiskemuligheter i mange vann og elvestrekninger i nærheten og for øvrig i regionen.

Vi mener at man må akseptere at Eikredammen, et kunstig anlagt inntaksbasseng, skal kunne utnyttes som planlagt og forutsatt til kraftverksformål uten begrensninger. Hele hensikten med etableringen av Eikredammen var (og er) kraftverksformål. I tillegg bidrar Eikredammen til en viss grad til flomdemping i Hemsil. Et forslag om å innføre et krav om å holde en høy stabil vannstand (eller innføring av regler for «høyeste eller laveste tillatte vannstand») eller grenser for senkningshastighet i Eikredammen ut fra hensynet til fisk er ikke forenlig med dagens eller framtidens samfunnsbehov for kraftlevering, og hovedformålet med Eikredammen som inntaksbasseng for Hemsil 2/3 vil svekkes kraftig. Det er også verdt å nevne at alle ulempene med utbyggingen i vassdraget for private er gjort opp gjennom skjønn og erstatninger. Det utbetales årlige erstatninger for disse ulempene, herunder fisk og fiske i Hemsil.

E-CO viser videre til at vi er innstilt på å gjennomføre avbøtende tiltak i Eikredammen, se kapittel 17 og 18 i konsesjonssøknaden, som vi har tro på vil kunne sikre forholdene for fisk på dagens nivå, selv om inntaksbassenget utnyttes til fleksibel kraftproduksjon i Hemsil 2/3. Hemsedal kommune og Hemsedal fiskeforening ønsker fjerning av mudderforekomster i Eikredammen, noe E-CO mener det kan planlegges for i

forbindelse med de nevnte avbøtende tiltakene. Det er ingen indikasjoner på at det tapes fisk gjennom Hemsil 2 i dag (jf. telemetriprosjektet og fraværet av måker ved kraftverksutløpet). Det vil monteres en varegrind på det nye inntaket som kan redusere risiko for tap av fisk i kraftverkstunellen.

Kulturminner under vann

Norsk Maritimt Museum (NMM) opplyser om at arkeologisk registrering under vann kan påregnes ved inngrep i vann. I konsesjonssøknaden for Hemsil 3 er det eneste område med planlagt inngrep under vann (eventuelle) avbøtende tiltak Eikredammen. Det vises til Buskerud fylkeskommunes høringsinnspill til Hemsilrevisjonen av 14.5.13 hvor det heter «Relativt ffl kulturminnelokaliteter er registrert i tett nærleik til sjølve elveløpa. Det er vanskelig å argumentere for at dei kan ha blitt påverka av reguleringa i særleg grad» (s 7). Elveleiet i nedre Hemsil, hvor det planlegges celleterskler som avbøtende tiltak, er stadig utsatt for store flommer eller det er utført anleggsarbeid med tyngre maskiner der tidligere, med påfølgende liten sannsynlighet for å finne kulturminner under vann.

E-CO vil oversende utkast til anleggsplaner (arealplaner for anleggsvirksomheten) ifm. detaljsøknader til NVE til NMM til uttalelse.

I e-post av 22.3.2013 ønsker NVE en nærmere beskrivelse av de elektriske anleggene som planlegges for Hemsil 3. For besvarelse av spørsmålene, vises det til vedlagte E-CO notat av 17.7.2013. E-CO har også utarbeidet et lite notat om konsekvenser for miljøet på utvidelsen av koblingsfeltet som er vedlagt.»

Alternative nedskalerte utbygginger

I e-post av 13.06.2014 skriver E-CO følgende:

«Som nevnt for deg arbeider vi med en optimalisert teknisk-økonomisk utbyggingsløsning for Hemsil 3.

(...)

Vi utreder tekniske løsninger for vassdragshydraulikk/svingeberegninger, produksjon og utbyggingskostnader for flere alternativer. Vi vil avvente å konkludere på endelig løsning til mer detaljerte tekniske og økonomiske vurderinger og konsesjonsvilkårene er klare. Til NVEs orientering er de alternativene som utredes:

- 1. Omsøkt prosjekt*
- 2. Nytt inntak, parallell tunnel til Logga. Felles tunnel derfra til sammenkoblingspunkt ved Eliberget. Ytelse ca. 50 MW.*
- 3. Nytt inntak, parallell tunnel til Logga og videre ca. 2,5 km (halvveis til Berget). Felles tunnel til sammenkoblingspunkt ved Eliberget. Ytelse ca. 65 MW.*
- 4. Nytt inntak, parallell tunnel til Logga og videre helt til Berget. Felles tunnel til sammenkoblingspunkt ved Eliberget. Ytelse ca. 83 MW (som omsøkt).*

Ved en nedskalert løsning vil behovet for areal til massedeponering reduseres. Det er viktig at innstillingen ikke hindrer en noe nedskalert løsning ift konsesjonssøkt prosjekt.»

Oppsummering av søknaden

Om søker og søknaden

E-CO Energi AS er Norges nest største vannkraftprodusent med en middelproduksjon på 9,7 TWh pr år. E-CO eier og forvalter kraftverk over hele Sør-Norge, og har Hallingdalen som et av sine kjerneområder. I tillegg eier E-CO 100 % i Oslo Lysverker, 61 % i Oppland Energi, 40 % i Opplandskraft, 67 % i Vinstra kraftselskap, 50 % i Embretsfosskraftverkene og 25 % i Norsk Grønnkraft. Anleggene til E-CO blir styrt fra en sentral på Gol. E-CO har 170 ansatte fordelt på hovedkontoret i Oslo, produksjonsanleggene i Hallingdal og Aurland og Mørkfoss-Solbergfoss i Askim. E-CO Energi AS er i sin helhet eid av E-CO Energi Holding AS, som igjen er heleid av Oslo kommune.

Søknaden angår et utvidelsesprosjekt der Hemsil 2 kraftverk ved Gol skal utvides med ny kraftverkshall i fjell der et aggregat kalt Hemsil 3 blir plassert. Hemsil 3 vil få eget inntak i eksisterende inntaksdam for Hemsil 2 (Eikredammen), og egen tunell parallelt med tunnelen til Hemsil 2. Kraftverket vil få utløp i Hallingdalselva ved Gol, sammen med eksisterende utløp for Hemsil 2. Hemsil 3 kan også ses som en opprustning av Hemsil 2 da grunnlasten vil kjøres i Hemsil 3, mens Hemsil 2 vil bidra med produksjon i perioder med høye vannføringer. Dette vil medføre en effektivisering da Hemsil 3 vil ha høyere energiekvivalent pga. lavere falltap (større tunellverrsnitt) og nyere og mer effektivt produksjonsutstyr.

I meldingen ble det presentert 2 ulike utbyggingsalternativer, hvor hovedalternativet hadde kraftverkshall ca. 20 m dypere i fjellet ved Gol og avløp gjennom en 10 km lang tunell med utløp nedstrøms Hallifossen i Hallingdalselva. I konsekvensutredningen ble det klart at hovedalternativet ville få betydelige negative konsekvenser for naturmiljøet og andre allmenne interesser langs Hallingdalselva, og E-CO ønsket ikke å omsøke dette alternativet.

E-CO har i e-post av 12.08.2013 framlagt nye planer for koblingsanlegg mot linjenettet. De endrete planene medfører at eksisterende utendørs koblingsanlegg utvides med et felt, noe som vil legge beslag på ca. 10-12 da. Planene beskriver også antatte virkninger for miljø og samfunn. E-CO går følgelig bort fra planen om nytt gassisolert koblingsanlegg i fjell for både Hemsil 2 og 3, som beskrevet i søknaden.

I brev av 09.04.2014 søker E-CO om tillatelse etter forurensningsloven for drift av Hemsil 3 kraftverk, da dette var utelatt i søknaden.

E-CO har i e-post av 13.06.2014 informert om at de vurderer justeringer av tiltaket pga. økonomiske forhold, og fremlegger tre mulige alternativer i tillegg til omsøkte alternativ (alternativ 1). Alle alternativene innebærer bygging av nytt inntak i Eikredammen, ny inntakstunell derfra som skal kobles på eksisterende inntakstunell et sted mellom Eikredammen og kraftstasjonen, samt ny avgreningstunell på ca. 3,3 km fra Eliberget og fram til ny kraftstasjon ved Gol. Alternativene skiller seg ved hvor langt den nye inntakstunellen skal gå fra Eikredammen før den kobles på eksisterende inntakstunell.

- Alternativ 1 har ny tunell hele veien mellom Eikredammen og ny kraftstasjon, som omsøkt.
- Alternativ 2 har ca. 2,5 km ny tunell fra Eikredammen til Logga i tillegg til avgreningstunell fra Eliberget til ny kraftstasjon. Ca. 9,5 km vil være felles inntakstunell med Hemsil 2.
- Alternativ 3 har ca. 5 km ny tunell fra Eikredammen til midtveis mellom Logga og Berget i tillegg til avgreningstunell fra Eliberget til ny kraftstasjon. Ca. 7 km vil være felles inntakstunell med Hemsil 2.
- Alternativ 4 har ca. 7,5 km ny tunell fra Eikredammen til Berget i tillegg til avgreningstunell fra Eliberget til ny kraftstasjon. Ca. 4,5 km vil være felles inntakstunell med Hemsil 2. Slike «nedskalerte løsninger» vil medføre redusert volum av tunellmasser og dermed mindre behov for lagringsarealer, men også lavere slukeevne og produksjon. E-CO understreker at det er viktig at konsesjonen ikke hindrer en nedskalert løsning.

Forholdet til sak om revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilutbyggingen

Gol, Hemsedal og Ål kommuner sendte den 26.02.2007 krav om revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilutbyggingen. Flere av kravene angår Eikredammen og Hemsil nedstrøms dammen, bl.a. manøvreringsreglement for dammen, slipp av minstevannføring, fiskepassasje og terskler.

NVE åpnet revisjonssak ved vedtak av 18.10.2011. I vedtaksdokumentet framgår at forholdene knyttet til Eikredammen og Hemsil nedstrøms dammen ikke omfattes av reguleringskonsesjonen, og kan derfor ikke behandles som del av revisjonssaken. Det framgår videre at disse kravene vil bli vurdert i saken om konsesjon for Hemsil 3 kraftverk.

Beskrivelse av området

Området som berøres av utbyggingen ligger hovedsakelig i Gol kommune, men Eikredammen ligger i Hemsedal kommune. Berggrunnen består for det meste av prekambriske gneiser av diorittisk til granittisk sammensetning samt migmatitt. Det er lite løsmasser oppå berggrunnen, men langs Hemsils elveløp finnes morene, og noe breelavsatt (glasifluvialt) materiale og elveavsatt (fluvialt) materiale.

Hemsilvassdraget består i øvre del av to hovedelver, Grøndøla og Mørkedøla, som samløper 5 km oppstrøms Hemsedal sentrum. Fra samløpet heter elva Hemsil. Øvre deler av Grøndøla og Mørkedøla er med i verneplan for vassdrag. I tillegg er sideelvene Hornsbekken, oppstrøms Eikredammen, og Vola, nedstrøms Eikredammen, med i verneplanen. Logga er også med i verneplanen ovenfor punktet der den tas inn på inntakstunellen til Hemsil 2.

Nedstrøms Eikredammen går Hemsil hovedsakelig gjennom skogsområder. Jordbruksland kommer ned til elva enkelte steder, men det meste av jordbrukslandet i området ligger noe opp i dalsiden. Skogen utnyttes hovedsakelig til hogst. Det er stedvis noe bebyggelse og bolighus langs elva, men det meste av bebyggelsen ligger høyere opp i dalsidene. I nedre del passerer elva gjennom Golsjuvet uten bebyggelse, og nederst passerer elva gjennom Gol sentrum.

Områdene langs elva utnyttet en del til friluftsliv med bading og fiske om sommeren og aktiviteter som isklating om vinteren.

Det er registrert enkelte kulturminner langs elveløpet, og de viktigste finnes langs nederste del nær Gol sentrum.

Eksisterende inngrep i vassdraget

Hemsil 1 kraftverk har inntak i Gyrimos/Flævatn og utløp i Hemsil like oppstrøms Eikredammen. Fagerdøla og Dyrgeia tas inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk. Gjuva kraftverk har inntak i Vavatn og utløp i Grøndøla. Brekkefoss kraftverk utnytter fall i Grøndøla like oppstrøms samløpet med Mørkedøla. Kraftverkene Hemsil 1, Hemsil 2, Gjuva og Brekkefoss er konsesjonsfrie. Det er kun reguleringen av Gyrimos/Flævatn og Vavatn som har konsesjon, se kgl. res. av 25.01.1957. Brekkefoss kraftverk fikk den 14.06.2012 konsesjon for utvidelse av kraftverket. Hulbak kraftverk er et konsesjonsfritt småkraftverk som utnytter fallet i en liten sidebekk til Hemsil ca. 3 km nordvest for Hemsedal sentrum.

Hemsil 2 kraftverk har inntak i Eikredammen og utløp i Hallingdalselva ca. 2 km nedstrøms samløpet med Hemsil. Logga, som er sideelv til Hemsil, og Ruståni, som er sideelv til Hallingdalselva øst for Hemsil, tas også inn på inntakstunellen til Hemsil 2 kraftverk.

Hallingdalselva er utnyttet til kraftproduksjon i flere store kraftverk, bl.a. Nes kraftverk ved Nesbyen som fører vann i tunell fra Strandafjorden i Ål, forbi Gol til Nesbyen. Sideelvene Votna, Lya og Ridøla, som samløper med Hallingdalselva oppstrøms Gol, er også tatt inn på inntakstunellen til Nes kraftverk

Andre kraftverksplaner i vassdraget

Det foreligger planer for flere mindre kraftverk i Hemsilvassdraget. Mørkedøla kraftverk er et omsøkt småkraftverk som skal utnytte fallet i Rjukanfossen i Mørkedøla. Bjøbergelva minikraftverk i sideelv til Mørkedøla er vedtatt konsesjonspliktig. Bjørnebergstølen minikraftverk i sideelv til Grøndøla og Vola minikraftverk i sideelv til Hemsil er vedtatt konsesjonsfrie, og Trøimsåne småkraftverk i sideelv til Hemsil har fått konsesjon.

Teknisk plan

Inntak og dam

Inntak planlegges i Eikredammen som er inntaksbasseng for Hemsil 2 kraftverk. Styrte variasjoner i vannstanden ligger normalt mellom kotene 566 og 562,6, som tilsvarer en variasjon ("regulering") på 3,4 m. Dette gir et utnyttbart bassengvolumet på 0,37 Mm³, og bassenget har et areal på ca. 18 da. Det planlegges ingen endring i maksimum og minimum vannstand i Eikredammen ved utbyggingen av Hemsil 3.

Nøyaktig plassering og nærmere utførelse av inntakskonstruksjonen blir bestemt ved NVEs godkjenning av detaljplanene.

Vannvei

Det skal drives ny inntakstunell parallelt med eksisterende inntakstunell for Hemsil 2 kraftverk. Fra inntaksluken ledes vannet i en boret sjakt med diameter 4,0 m ned til tilløpstunellen som planlegges med såle på kote 532. Inntakstunellen blir 15,4 km lang og får et tverrsnitt på 25 m².

I e-post av 07.05.2014 og 13.06.2014 søker E-CO om nedskalerte løsninger i tillegg til omsøkte alternativ (alternativ 1), se kapittelet «Om søker og søknaden» ovenfor.

Kraftstasjon

Kraftstasjonen skal plasseres i ny fjellhall nær eksisterende stasjonshall for Hemsil 2 kraftverk. Hemsil 3 vil få egen adkomsttunell med påhugg fra skogsbilvei noen hundre meter øst for eksisterende koblingsanlegg. Det vil i tillegg bli forbindelsestunell til stasjonshall for Hemsil 2. Hemsil 3 vil ved alternativet med ny tunell hele veien fra Eikredammen til kraftstasjonen få en største slukeevne på 25 m³/s og minste slukeevne på 6,3 m³/s. Midlere tilsig til Eikredammen er, til sammenligning, 24 m³/s.

Med de nedskalerte alternativene vil største slukeevne være 15,3 m³/s ved alternativ 2, 20,3 m³/s ved alternativ 3 og 25 m³/s ved alternativ 4.

Elektriske anlegg

Transformatorstasjon for Hemsil 3 anlegges i kraftstasjonen.

Det er behov for å utvide eksisterende utendørs koblingsanlegg for Hemsil 2 kraftverk når Hemsil 3 skal kobles på nett. Anlegget må utvides med 2 da slik at det totalt vil dekke 12-14 da. Dette ble opplyst under befaringen 15.10.2013 og i e-post av 12.08.2013, og er en endring i forhold til søknaden hvor det ble søkt om nytt gassisolert koblingsanlegg for både Hemsil 2 og 3 i egen fjellhall.

Veier

Det finnes allerede veier i tilknytning til eksisterende tipper og tverrslag, og disse må settes i stand og forsterkes. Sørøst for tipplokaliteten ved Domholt vil det i tillegg være behov for en ny vei (ca. 200 m) for tilkomst til påhugget for adkomsttunellen, samt oppgradering av eksisterende traktorvei (ca. 1 km). Det vil også bli behov for ny adkomstvei til tverrslag Berget (ca. 350 m) og tverrslag Skredderberget.

Deponi

E-CO har beregnet at 920 000 m³ tunellmasser må deponeres hvis det etableres ny tunell hele veien mellom Eikredammen og kraftstasjonen. Massene vil i hovedsak deponeres i eksisterende tippområder ved Logga (160 000 m³), Berget (250 000 m³) og Skredderbekken (220 000 m³) der tidligere masser fra Hemsil 2 ble deponert. Resten planlegges deponert ved de nye tipplokalitetene Eliberget (20 000 m³) og Domholt (270 000 m³) henholdsvis nord og øst for Gol sentrum. De tidligere tippene ved Logga, Berget og Skredderbekken er for tiden så godt som tømt for masser.

Produksjon og kostnader

Hemsil 3 kraftverk forventes å produsere drøyt 90 GWh/år, fordelt på 14 GWh vinterkraft og 76 GWh sommerkraft (ca. 85 %). Samlet produksjon for Hemsil 2 og 3 vil øke fra 531 til 622 GWh/år.

Byggekostnadene inkludert tunell hele veien fra Eikredammen til Gol er estimert til 741,6 mill. kr inkludert planleggings- og finansieringskostnader, prisnivå 2010, og tilsvarer etter NVEs mening en spesifikk byggekostnad på drøyt 8 kr/kWh. I søknaden er oppgitt en spesifikk byggekostnad på 6,84 kr/kWh, men dette er uten planleggings- og finansieringskostnader. Søker oppgir også utbyggingskostnad fordelt på kraftmengde og effekt, henholdsvis 5,0 kr/kWh og 2,03 mill. kr/MW.

NVE har kontrollert de fremlagte beregningene over produksjon og byggekostnader og mener at søkers forventning til produksjonen og vurdering av kostnadene er realistiske.

I e-post av 13.06.2014 søker E-CO om nedskalerte løsninger i tillegg til omsøkte alternativ. Ny produksjon og spesifikk byggekostnad beregnet ut fra prisnivå pr 01.02.2012 vil bli:

- 48,2 GWh og 8,4 kr/GWh for alternativ 2
- 67,7 GWh og 7,4 kr/GWh for alternativ 3
- 72 GWh og 8,1 kr/GWh for alternativ 4.

Arealbruk og eiendomsforhold

E-CO eier fallrettigheter og det meste av grunnen ved planlagte tipper ved Logga, Berget og Skredderberget, men mangler noen rettigheter i forbindelse med eventuell utvidelse av eksisterende tipper, etablering av nye tippområder og utvidelse av koblingsanlegg. Ifølge søker er alle berørte grunneiere positive til å inngå avtale med E-CO.

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

Området som berøres av utbyggingen er sonet til landbruks-, natur-, friluftsmål og reindrift (LNFR). Området for tippene Berget og Skredderberget er avsatt til råstoffutvinning, og Eikredammen er sonet til formålet bruk og vern i sjø og vassdrag.

Samlet plan (SP)

Tidligere planer for et Hemsil III prosjekt innebar inntak via en avgrening på inntakstunellen til Hemsil 2. Inntakstunellen skulle gå langs østsiden av Hallingdalen, og kraftverket plasseres i fjell ved Nesbyen. De østlige sideelvene til Hallingdalselva, Liaåni og Todøla, skulle tas inn på tunellen. Prosjektet ble i St. meld. nr. 63 (1984-85) plassert i kategori II (gruppe 8). I St. meld. nr. 60 (1991-92) ble det behandlet tre alternative opprustnings- og utvidelsesprosjekter (V1-V3) som var varianter av det opprinnelige Hemsil III prosjektet. Alternativ V1 ble da plassert i kategori I (gruppe 4), mens V2 og V3 begge ble plassert i kategori II, gruppe 6.

I meldingen forut for foreliggende søknad ble det presentert to alternative utbygginger. Hovedalternativet lignet på ovenfor nevnte prosjekt V2, men hadde inntak i Eikredammen

og utløp i Hallingdalselva nedstrøms Hallifoss ved Svenkerud i Nes kommune. I brev fra Miljødirektoratet (daværende DN) datert 24.11.2010 ble prosjektet flyttet til kategori I i samlet plan, men ble som tidligere nevnt ikke omsøkt. Det som i meldingen er kalt alternativ 2 ligner på ovenfor nevnte prosjekt V1, og kun dette alternativet har E-CO gått videre med i foreliggende søknad. De nedskalerte alternativene med delvis felles inntakstunell med Hemsil 2, som E-CO søker om i e-post av 13.06.2014, trenger etter NVEs mening ingen ytterligere avklaring i forhold til samlet plan.

Verneplan for vassdrag

Berørt del av Hemsil inngår ikke i verneplan for vassdrag.

Andre verneplaner

Det er ingen andre verneplaner i eller langs berørt del av Hemsil, eller som på annen måte vil bli berørt av inngrepet.

Inngrepsfrie områder (INON)

Inngrepet vil ikke medføre endringer for INON-områder.

Tiltakets virkninger

Nedenfor er det gitt en oversikt over de viktigste fordeler og skader/ulemper ved det planlagte tiltaket basert på søknaden og KU-utredningene:

Fordeler

- Utbyggingen vil gi et sted mellom 48 og 93 GWh i ny årlig fornybar kraft alt etter hvilket tunellalternativ som velges, og vil effektivisere utnyttelsen av ressursene i et allerede utbygd vassdrag.
- Det vil kunne pålegges minstevannføring i Hemsil nedstrøms Eikredammen, som vil kunne bedre livsforholdene for fisk og andre levende organismer i og langs elva.

Ulemper

- Dynamikken i vannføringen og den totale vannmengden som årlig renner i Hemsil nedstrøms Eikredammen vil bli betydelig redusert, noe som vil kunne påvirke naturmiljøet i og langs elva og elvas funksjon som landskapselement.
- Massetipper vil kunne virke skjemmende i landskapet
- Det vil bli støy, støv og anleggstrafikk i anleggsperioden som kan være en belastning for beboere av hus og hytter i nærheten.

Behandlingsprosess

Høring og distriktsbehandling

Søknaden har vært kunngjort og sendt på høring til kommunene, fylkeskommunen, fylkesmannen, andre berørte statlige forvaltningsorganer, interesseorganisasjoner og grunneiere. NVE har befart området sammen med søker og representanter for andre myndigheter og interesser den 10. oktober 2013. Endringen av planen om koblingsanlegg,

sendt til NVE ved e-post av 12.08.2013, har ikke vært sendt på høring, men ble diskutert under sluttbefaringen.

Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i uttalelsene:

Gol kommune er negativ til utbyggingen og peker på at utbyggingen vil medføre en betydelig økning i prisen på konsesjonskraften. I tilfelle det blir gitt konsesjon krever kommunen en minstevannføring på 400 l/s sommer og 100 l/s vinter, og fiskepassasje forbi Eikredammen. Kommunen krever også restriksjoner på vannstandsvariasjonene i Eikredammen av hensyn til landskap, friluftsliv og fiske, tiltak for å unngå farlige situasjoner i Hemsil ved plutselige slipp av vann fra Eikredammen, og flere terskler og kulper nedstrøms Eikredammen.

Hemsedal kommune er også negativ til utbyggingen med samme begrunnelse som Gol kommune. I tilfelle det blir gitt konsesjon krever de slipp av minstevannføring fra Eikredammen på 1 m³/s sommer og 0,5 m³/s vinter, at vannstandsvariasjonene i Eikredammen begrenses mellom kotene 566 og 563 av hensyn til fisk og næringsdyr, og at senkningen foregår sakte nok til å unngå stranding av fisk. Kommunen krever videre fiskepassasje forbi Eikredammen og fjerning av mudderforekomster i Eikredammen for å bedre tilgjengeligheten for fiskere.

Ål kommune er også negativ til utbyggingen med samme begrunnelse som Gol og Hemsedal kommuner. De mener videre at de miljømessige konsekvensene i Gyrynos/Flævatn i tilknytning til drift av Hemsil 3 ikke er utredet godt nok.

Fylkesmannen i Buskerud er positiv til utbyggingen ut fra et naturfaglig perspektiv. De mener at reduksjonen i flomoverløp må kompenseres med større minstevannføring enn foreslått i søknaden, og 5persentilen antydes som en god størrelse. Fylkesmannen mener også at vannstandsvariasjonen i Eikredammen bør begrenses av hensyn til naturmiljøet, at det bør pålegges tiltak for å unngå økning i antall fisk som går i turbinen og at det etableres fiskepassasje forbi Eikredammen. Videre påpekes at døgnbasert effektkjøring vil kunne gi økt negativ effekt med hensyn på stranding av fisk og hyppigere tørrlegging av elvearealer i Hallingdalselva alt etter hvordan kraftverkene kjøres.

Buskerud fylkeskommune er positiv til utbyggingen, og er enig med søker i at tiltaket kun vil ha liten negativ innvirkning på kjente kulturminner og kulturmiljø.

Norsk maritimt museum påpeker at det kan bli aktuelt med kulturminneregistreringer under vann i Eikredammen.

Direktoratet for mineralforvaltning har ingen kommentarer til utbyggingsplanene.

Statens landbruksforvaltning påpeker at det må søkes om omdisponering etter jordlovens § 9 hvis dyrkbar mark blir berørt av utbyggingen.

Hemsedal fiskeforening mener at effektkjøringen som ble etablert i kjølvannet av energiloven har medført store endringer for fiske og friluftsliv ved Eikredammen og et stykke oppover i Hemsil. De krever at dette utredes bedre. Foreningen krever fiskepassasje forbi Eikredammen, og at det settes grenser for senkningshastigheten av vannstanden i

Eikredammen. De krever også tiltak i form av LRV og/eller fjerning av mudder for å lette adkomsten til vannet ved nedtappet magasin.

Nedre Hemsil fiskeforening krever en minstevannføring på 1 m³/s sommer og 0,5 m³/s vinter. Videre kreves at det hvert år suppleres med gytegrus på steder i elva hvor det trengs, at det hvert 5. år blir utført fiskebiologiske undersøkelser, og at det etableres fiskepassasje forbi Eikredammen.

Hallingplan mener at konsekvensene av redusert vannføring for landskapsvirkningen og opplevelsen av Heslafossen i Gol sentrum ikke er godt nok utredet, og foreslår at det pålegges å slippe noe flomvannføring for å øke variasjonen i Heslafossen.

Arne Braathen er positiv til utbyggingen og påpeker ellers forhold av privatrettslig karakter.

Asle B. Bråtalen mener det ikke er klarlagt hvor store støy- og støvplager det blir fra anleggsarbeid.

Knut Espedokken m. fl. krever at de sikres drikkevann i anleggstiden og under tapping av eksisterende tunell.

Odd Even Knutsmoen m. fl. krever også at de sikres drikkevann i anleggsperioden og senere i tilfelle tiltaket påvirker vanntilførselen til deres grunnvannsbrønner. Videre kreves ny utredning av støy- og støvplager ved anleggsarbeidet og deponering i Berget tipp, da de mener at foreliggende KU-rapport ikke er god nok. De foreslår at mer masser deponeres i tippene ved Logga og Skredderberget, slik at støy- og støvplager i anleggsperioden og ved eventuell senere knusing og uttaking av masser reduseres.

Svein Steinbråten m. fl. mener det vil bli betydelige støy- og støvplager ved anleggsarbeidet og deponering i Berget tipp. De påpeker at det må foretas støyskjerming ved ventilasjonsanlegg og at man unngår anleggsarbeid om natten, i helger og på helligdager.

Veltavegen ve og vel v/Eva Randi Skredderberget fremmer krav av privatrettslig karakter.

Søkers kommentarer

Høringsuttalelsene har vært forelagt tiltakshaver og nedenfor følger NVEs oppsummering av de viktigste punktene i tiltakshavers kommentarer:

E-CO mener de har utredet konsekvensene i form av støy, støv og rystelser i anleggsperioden på det nivået man kan forvente i en konsesjonssøknad. E-CO vil gjennomføre kartlegging av tilstanden på omkringliggende hus ved tverrslagsområdene før anleggsstart, for å kunne avdekke eventuelle skader som følge av sprengning. E-CO planlegger videre en kartlegging av eksisterende vannforsyningsanlegg og grunnvannsbrønner i de berørte områdene, og mener overvåking og oppfølging vil være et naturlig element i et miljøoppfølgingsprogram (MOP). E-CO vil også sørge for at kabel for strømforsyning til Hattebråten ikke skades i anleggsfasen.

E-CO holder fast ved det i søknaden foreslåtte slipp av minstevannføring. De har beregnet at slipp av minstevannføring som foreslått av Gol og Hemsedal kommuner vil redusere forventet produksjon i Hemsil 2 og 3 med hhv. 3 og 16 GWh i forhold til forslaget i

søknaden. Forslaget fra Hemsedal kommune vil også medføre reduksjon i eiendomsskatt til Gol kommune med ca. kr. 300 000,-.

Angående magasinrestriksjoner i Eikredammen mener E-CO at dette vil gå ut over kraftverkens evne til å tilpasse produksjonen til etterspørselen av strøm. De påpeker at Eikredammen er et kunstig anlagt inntaksmagasin der man må regne med vannstandsvariasjoner. Videre utgjør magasinet kun 1 % av vanndekt areal i Hemsil oppstrøms dammen, og at magasinet betyr lite for den viktige ørretbestanden i denne delen av vassdraget.

E-CO mener videre at nytten av fiskevandringsspassasje forbi Eikredammen er liten. De peker særlig på at det er dokumentert at ørretstammen i Hemsil er relativt stasjonær, og at vandringsspassasje er komplisert og kostnadskrevende å bygge pga. vannstandsvariasjonene i Eikredammen. E-CO mener at andre avbøtende tiltak vil gi bedre kost-nytteforhold og peker bl.a. på utlegging av gytegrus, graving av djuphøler og bygging av celleterskler i Hemsil nedstrøms Eikredammen.

E-CO er positiv til fjerning av mudderforekomster i Eikredammen.

Vurdering av konsekvensutredningen (KU) og kunnskapsgrunnlaget

Det følger av § 8 første ledd i naturmangfoldloven at beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger.

Kunnskap om miljøvirkningene av vannkraftreguleringer er generelt god. Det er imidlertid sjelden at man kan forutsi virkningene helt eksakt. En viss grad av usikkerhet vil alltid være tilstede på enkelte områder. Der kunnskapen om miljøvirkninger er usikre skal det tas høyde for å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 9 (føre-var prinsippet). Det legges derfor stor vekt på avbøtende tiltak som skal gjennomføres basert på standard vilkår fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

Sammen med foreliggende konsesjonssøknaden er det vedlagt 10 fagrapporter for aktuelle tema etter forskrift om konsekvensutredninger, utarbeidet av Norconsult AS, Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo og Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU).

Odd Even Knutsmoen m. fl., Svein Steinbråten m. fl. og Asle B. Bråtalen mener at støy- og støvplager ved anleggsarbeidet og deponering i tippene ikke er godt nok utredet. Hemsedal fiskeforening mener at endringen av kjøremønsteret i Hemsil 2 på 2000-tallet burde vært bedre utredet som grunnlag for å vurdere konsekvensene av mer aktiv kjøring av Eikredammen med Hemsil 3 kraftverk. Hallingplan etterlyser mer utredning av konsekvensene for Heslafossen ved Gol som landskapselement. Ål kommunen mener at de miljømessige konsekvensene i Gyrinos/Flævatn i tilknytning til drift av Hemsil 3 ikke er utredet godt nok

E-CO mener at konsekvensene angående støy/støv og fisk er utredet så langt det kan forventes. De har framlagt en ny vurdering av konsekvensene for opplevelsen av Heslafossen ved Gol sentrum, utarbeidet av Norconsult og datert 30.04.2014. For

Gyrinos/Flævatn legger E-CO til grunn at Hemsil 3 kraftverk ikke vil medføre noen endring i tapperutinene, og at det derfor ikke blir noen endringer som trenger å utredes for forholdene i og ved magasinet.

NVE vil påpeke at Fylkesmannen i sin høringsuttalelse til søknaden mener at effekt på naturmiljøet er tilstrekkelig utredet i forhold til naturmangfoldlovens krav om kunnskap før beslutning tas.

Når det gjelder støy og støv vil NVE påpeke at konsekvensene er vurdert i KU-rapporten for forurensning. I tillegg påpekes at utslipp av støy og støv i anleggsperioden, ut over det som er lovlig etter forurensningsloven med forskrifter, krever egen tillatelse fra Fylkesmannen. Dette omfattes ikke av en ev. vannkraftkonsesjon.

Angående ørret i Eikredammen påpekes at dette er særskilt behandlet i KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi, og at man i tillegg har vurdert Eikredammens betydning for ørretbestanden lenger oppstrøms i Hemsil. KU-rapporten baserer seg bl.a. på tidligere undersøkelse av ørretbestanden publisert i 2002 (*Brabrand et al. 2002. Etterundersøkelser av ørretbestanden i Hemsil, Buskerud. Rapp. Lab. FerskvØkol. Innlandsfiske, Oslo, 215, 38.*). NVE mener at konsekvensene for ørret i Eikredammen er tilstrekkelig belyst for at konsesjonsspørsmålet kan avgjøres.

For opplevelsen av Heslafossen ved Gol sentrum mener NVE at konsekvensene er godt nok utredet i ekstrautredningen fra Norconsult.

Når det gjelder den endrete planen for koblingsanlegg så inneholder den en vurdering av konsekvensene for naturmiljø og samfunn. Planen har ikke vært på høring, men ble diskutert under sluttbefaringen. Planen omfatter en begrenset utvidelse av eksisterende koblingsanlegg, og NVE mener at kunnskapsgrunnlaget her er tilstrekkelig.

Konklusjon for KU og kunnskapsgrunnlag

NVE mener søknaden med konsekvensutredninger oppfyller de krav som ble stilt i NVEs utredningsprogram av 30.01.2012.

NVE mener at det samlede kunnskapsgrunnlaget som er framkommet i søknaden med fagutredninger, høringsinnspill, tiltakshavers kommentarer og foreliggende kunnskap oppfyller de krav til kunnskapsnivå som naturmangfoldloven § 8 stiller, sett i forhold til sakens karakter og risikoen for skade på naturmiljøet. I vår vurdering av risiko for skade legger vi vekt på at de planlagte inngrepene vil skje i et vassdrag som allerede er utbygd. Videre legges vekt på at man gjennom de foreslåtte vilkårene og avbøtende tiltakene vil kunne minske de eventuelle negative virkningene for naturmangfoldet langs vassdraget og i anleggsområdene.

NVE legger til grunn at alternativene for nedskalerte utbygging ikke vil medføre konsekvenser utover det som er lagt til grunn i KU, og anser kunnskapsgrunnlaget også for disse alternativene å være tilstrekkelig.

Vurdering av konsesjonssøknaden

Hydrologi

Eikredammen

Gol og Hemsedal kommuner, Fylkesmannen og Hemsedal fiskeforening krever restriksjoner på tappingen av Eikredammen, og det pekes hovedsakelig på konsekvenser for friluftsliv og fisk.

E-CO ønsker ikke restriksjoner på kjøringen av Eikredammen, og peker på at dette er et inntaksmagasin hvor man må forvente vannstandsvariasjoner, at magasinet ikke har større utbredelse enn ca. 18 da, og at restriksjoner vil gå ut over Hemsil 2 og 3 sin evne til å produsere i takt med forbruket gjennom døgnet (døgnbasert effektkjøring).

NVE vil påpeke at Eikredammen i tillegg til å være en inntaksdam også brukes som «reguleringsmagasin» for effektkjøring gjennom døgnet. NVE legger til grunn at de største variasjonene i vannstanden opptrer om sommeren. Det skyldes bl.a. at Hemsil 1 kraftverk oppstrøms Eikredammen, ifølge søker, normalt ikke er i drift om sommeren fordi man prioriterer oppfylling av Gyrinos/Flævatn. Dermed er det ingen parallell kjøring av Hemsil 1 i denne årstiden, som kunne ha sørget for økning og senkning av tilsiget i takt med kjøringen i Hemsil 2.

Med Hemsil 3 vil vannstanden i Eikredammen kunne endres raskere og ved flere tilsigssituasjoner enn i dag som følge av at slukeevnen økes fra 30,8 m³/s til 55,8 m³/s. Ifølge KU-rapporten for hydrologi vil de døgnlige variasjonene i vannstanden i Eikredammen kunne bli større og mer merkbare enn i dag i enkelte perioder, mens de i andre perioder vil endres mindre raskt. Dette avhenger bl.a. av størrelsen på tilsiget fra den uregulerte delen av nedbørsfeltet oppstrøms Eikredammen. Kraftverkseier vil i tillegg ønske å utnytte forskjeller i kraftpris gjennom døgnet, ved å stoppe eller redusere produksjonen ved lav kraftpris og starte eller øke produksjonen ved høy pris.

Kravet om restriksjoner på tappingen av Eikredammen vil bli vurdert under de aktuelle tema senere i denne innstillingen.

Minstevannføring i Hemsil

Gol og Hemsedal kommuner, Fylkesmannen og Hemsedal fiskeforening krever pålegg om slipp av minstevannføring fra Eikredammen.

Det er idag intet pålegg om slipp av minstevannføring fra Eikredammen. E-CO har imidlertid praktisert et selvpålagt slipp på 100 l/s om sommeren og 25 l/s om vinteren siden 2010. I søknaden er det foreslått at et noe høyere slipp av minstevannføring pålegges i den nye konsesjonen.

Ifølge KU-rapporten for hydrologi vil 91 % av tilsiget til Eikredammen utnyttes til kraftproduksjon når Hemsil 3 er satt i drift, mot 81 % i nåværende situasjon. Dermed vil samlet tilsig til nedre del av Hemsil fra Eikredammen mer enn halveres, og det vil også antall dager med overløp over Eikredammen.

I Hallingdalselva fra samløpet med Hemsil til utløpet fra kraftverkene (Hemsil 2 og 3), ca. 2 km, vil det bli forholdsvis små endringer i vannføringen på tross av økningen i slukeevnen for Hemsil 2 og 3. Dette skyldes først og fremst at det er pålagt et betydelig slipp av minstevannføring fra Strandafjorden.

NVE mener at minstevannføring er et relevant tiltak ved en ev. konsesjon, og viser til vurderinger under aktuelle tema senere i denne innstillingen. Størrelsen på slippet vurderes under kapittelet «Merknader til manøvreringsreglement».

Grunnvann

Knut Espedokken m. fl. og Odd Even Knutsmoen m. fl. krever at vanntilførselen fra grunnvannsbrønner langs den nye tunelltraséen sikres, eller erstattes av alternative vannkilder.

Ifølge KU-rapporten for bl.a. grunnvann vil enkelte borehullsbrønner langs traséen til den nye tunnelen kunne miste vann i anleggsperioden, og i situasjoner der tunnelen tømmes for vann i driftsperioden. I anleggsperioden vil dette avhenge av hvor oppsprukket berget er og om det foretas for-injisering ved tunellboringen. Det er flest borehullsbrønner langs de siste 4 km av tunelltraséen mellom Snodalen og Gol.

NVE mener konsekvensene for grunnvann ikke har betydning for konsesjonsspørsmålet. Ev. problemer knyttet til vannforsyningen til enkelte private husholdninger, gårdsbruk osv. angår privatrettslige forhold som må løses direkte mellom den berørte og E-CO, se under kapittelet «Andre forhold» senere i denne innstillingen.

Vannføringsvariasjon i Hallingdalselva

Fylkesmannen påpeker at Hemsil 3 kraftverk kan medføre større pendlinger i vannføringen i Hallingdalselva nedstrøms Gol.

I kongelig resolusjon av 20.07.1962 er det pålagt slipp av minstevannføring fra Strandafjorden på 10 m³/s om sommeren (16. mai til 15. sept.), som kan økes til 12 m³/s etter krav fra berørte kommuner, og 2,5 m³/s om vinteren. Ifølge KU-rapporten for hydrologi vil midlere tilsig fra restfeltet mellom Gol og Strandafjorden være på 1,61 m³/s. I tillegg kommer noe flomoverløp fra Strandafjorden og bekkeinntakene i Votna, Lya og Ridøla. Ifølge KU-rapporten for hydrologi vil restfeltet nedstrøms Eikredammen og inntaket i Logga gi middelvannføring på 1,7 m³/s. I tillegg kommer slipp av minstevannføringen fra Eikredammen og noe flomoverløp fra Eikredammen og inntaket i Logga. Samlet sett vil dermed Hallingdalselva oppstrøms utløpet fra Hemsil 2 og 3 ha en middelvannføring på i underkant av 14 m³/s om sommeren og 4 m³/s om vinteren.

Ifølge KU-rapporten for hydrologi pendler den momentane vannføringen fra utløpet av Hemsil 2 (driftsvannføringen) gjennom døgnet i deler av året. I slike perioder vil kraftverket kjøres (eller kjøres med størst driftsvannføring) om dagen, når kraftteterspørsel og kraftpris er høyest. Om natten vil kraftverket stå (eller kjøres med lavest driftsvannføring). Det er tilsiget som først og fremst avgjør om det blir slik pendling, se tabellen nedenfor:

(Alle verdier i m ³ /s)	Laveste driftsvannføring gjennom døgnet	Høyeste driftsvannføring gjennom døgnet	Netto forskjell i driftsvannføring gjennom døgnet
Tilslig			
< 12,8	0	12,8	12,8
12,8-16	12,8-16	12,8-16	0
16-25,6	12,8	25,6	12,8
> 25,6	25,6-30,8	25,6-30,8	0

Med Hemsil 3 i drift vil hovedlasten kjøres i dette kraftverket, og beste virkningspunkt (bestpunkt) vil være ved en driftsvannføring på 20 m³/s. På basis av dette er det i søknaden beskrevet et kjøremønster der driftsvannføringen vil pendle som angitt i tabellen nedenfor:

(Alle verdier i m ³ /s)	Laveste driftsvannføring gjennom døgnet	Høyeste driftsvannføring gjennom døgnet	Netto forskjell i driftsvannføring gjennom døgnet
Tilslig			
< 23	0	20-23	20-23
23-29	14-19	34-40	20-21
29-41,5	19-24	49-55	30-31
41,5-49	34-38	48-55	14-17
>49	49-55	49-55	0

Ifølge KU-rapporten kan man forvente en pendling i momentant avløp (driftsvannføring) fra kraftverket mellom 0 og 20-23 m³/s i mesteparten av vinterperioden. Dette anses mye sammenlignet med total døgnvannføring i Hallingdalselva i denne perioden, som i gjennomsnitt vil ligge på rundt 4 m³/s.

NVE legger til grunn at døgnvariasjonene i vannføringen i Hallingdalselva nedstrøms utløpet fra Hemsil 2 og 3 vil øke betydelig både i hyppighet og mengde. Slik døgnvariasjon vil særlig være merkbare om vinteren. Men pendlingen («pendlingsbølgen») vil bli mindre merkbar jo lenger nedstrøms i elva man kommer, bl.a. pga. tilførsel fra sidevassdrag. I tillegg vil terskelbassengene i elva ha en dempende effekt på pendlingen.

Betydningen som pendlingen i driftsvannføring kan ha for forholdene i Hallingdalselva vurderes under aktuelle tema senere i denne innstillingen.

Vanntemperatur, isforhold og lokalklima

Ingen høringsparter har kommentert dette.

Ifølge KU-rapporten som bl.a. omhandler vanntemperatur, isforhold og lokalklima forventes mer usikker klatreis i Hemsil, der elva passerer gjennom Golsjuvet like nord for Gol sentrum, hvis det pålegges økt slipp av minstevannføring i forhold til i dag. Det forventes også mer usikker is i Hallingdalselva pga. større pendlinger i vannføringen

gjennom døgnet. Dette kan i værste fall medføre økt sarrdannelse. Økt minstevannføring i Hemsil kan også medføre mer frostrøyk langs elva.

NVE vil påpeke at vannføringen i Hallingdalselva i vinterperioden allerede i dag har betydelig pendling gjennom døgnet, uten at det er framkommet informasjon om spesielle problemer knyttet til is eller sarrdannelse. NVE mener at man ikke kan se bort fra at økt pendling i vannføringen vinterstid kan medføre problemer tilknyttet is i vassdraget. NVE forslår derfor at det i manøvreringsreglementet tas med en bestemmelse om at reglementet kan tas opp til ny vurdering dersom hyppige vannføringsendringer gir betydelige negative konsekvenser tilknyttet isforhold, se kapittelet «Merknader til manøvreringsreglementet» nedenfor.

NVE mener at man ikke kan se bort fra at høyere slipp av minstevannføring kan medføre noe mer usikker klatreis i Golsjuvet. Dette blir vurdert i kapittelet «Friluftsliv og reiseliv» senere i denne innstillingen.

NVE mener videre at man ikke kan se bort fra at høyere slipp av minstevannføring kan medføre noe økt dannelse av frostrøyk langs Hemsil nedstrøms Eikredammen. Men NVE vil også påpeke at vannføringen vil være jevn og at dette vil fremme dannelsen av islag som vil forhindre frostrøyk. NVE mener derfor at dannelsen av frostrøyk vil være begrenset.

Erosjon og sedimenttransport

Ingen høringsparter har kommentert dette.

Ifølge KU-rapporten som bl.a. omhandler skred, erosjon og sedimenttransport vil flomvannføringene langs Hemsil nedstrøms Eikredammen bli redusert. Dermed vil faren for erosjon, skred og tilslamming av elveløpet reduseres. Videre påpekes at ingen av de planlagte tippområdene vil være utsatt for flomvannføring i elva.

NVE legger til grunn at faren for erosjon og skred reduseres langs berørt del av Hemsil.

Hvis det er vannsig gjennom tippområder som kan øke sedimenttilførselen til vassdraget vil det måtte etableres sandfang nedenfor tippet. Dette vil vurderes ved NVEs godkjenning av ev. detaljplan.

Landskap og INON

Det vil ikke bli inngrep i nye uberørte områder og derfor blir det ikke reduksjon av noen INON-områder.

Hemsil nedstrøms Eikredammen

Gol kommune mener at minstevannføring i elva er viktige for opplevelsen av landskapet i dalføret.

NVE vil påpeke at Hemsil er et viktig landskapselement og godt synlig fra Rv 52 de 8-9 km mellom Eikredammen og Robru. Nedstrøms Robru går elva i Golsgjelet og blir lite synlig fra Rv 52. Helt nederst passerer elva gjennom Gol sentrum (Heslafossen).

Ifølge KU-rapporten for landskap vurderes enhver økning i slipp av minstevannføring utover dagens frivillig slipp som positivt for landskapet, så lenge elva ikke er dekket av is og snø.

NVE vil påpeke at en reduksjon i flommenes størrelsen og varigheten vil medføre endringer for landskapet ved at elva fratas noe av sin dynamikk og variasjon. NVE mener at en minstevannføring ikke vil avbøte bortfallet av denne dynamikken, men vil være positivt for landskapet og dermed være en kompensasjon for bortfall av dynamikk.

Tipper

Ingen av høringspartene har kommentert landskapsvirkningen av tipper.

I KU-rapporten for landskap vurderes konsekvensene å være liten til middels negative.

NVE mener at inngrepene i forbindelse med tippene vil være begrenset, og viser til at de fleste tipplokaltetene allerede har vært brukt til dette formålet under byggingen av Hemsil 2.

E-CO har i søknaden brukt en beregningsfaktor på 1,5 ved beregning av deponimasser i forhold til volumet av overførings- og inntakstunellene, men opplyser at beregningene er gjort romslige og at de ikke forventer større arealbeslag enn oppgitt i søknaden.

NVEs erfaring er at riktig faktor ofte ligger mellom 1,5 og 2.0 og anbefaler at man bruker en beregningsfaktor på 2,0 ved tidlig beregning av tippmasser. Selv om tippmassene kan bli noe større enn beskrevet i søknaden anser ikke NVE dette som avgjørende for konsesjonsspørsmålet. NVE mener det i detaljplanfasen kan vurderes om mer av massene som er planlagt deponert i tippet ved Berget bør plasseres i tippet ved Logga, som foreslått av grunneiere nær Berget.

Fisk og ferskvannsbiologi

Vannstanden i Eikredammen

Hemsedal fiskeforening krever at det innføres LRV på kote 563 i Eikredammen og maksimum tappehastighet av hensyn til ørreten. Gol og Hemsedal kommuner og Fylkesmannen krever også restriksjoner på kjøringen av Eikredammen bl.a. av hensyn til fisk. Det framheves at pendling mellom høye vannstander vil være bedre enn pendling mellom lave vannstander.

E-CO går mot restriksjoner på vannstanden i Eikredammen av hensyn til kjøringen av kraftverkene, se under kapittelet «Hydrologi» ovenfor.

Ifølge KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi er det sannsynlig at forholdene for ørret i Eikredammen er blitt dårligere de seneste årene, og endringer i tappepraksis med hyppigere nedtapping, særlig etter 2006, anses som viktigste årsak. Men ifølge samme rapport vil ikke de biologiske forholdene for fisk og bunndyr i Hemsil oppstrøms Eikredammen i vesentlig grad bli påvirket av forholdene i Eikredammen. KU-rapporten viser bl.a. til fiskebiologisk undersøkelse fra 2002 (*Braband et al. 2002, Etterundersøkelse av ørretbestand i Hemsil, Buskerud. Rapp.Lab.FerskvØkol.Innlandsfiske, Oslo, 215, 38 s.*) som viser at det er svært lite årsunger og forholdsvis lite eldre ørretunger i Eikredammen.

På basis av KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi og den fiskebiologiske undersøkelsen fra 2002 legger NVE til grunn at det nasjonalt viktige fritids- og sportsfiske i Hemsil oppstrøms Eikredammen ikke vil bli vesentlig berørt av eventuelt hurtigere og større pendlinger i vannstanden i Eikredammen. NVE mener at konsekvensene for fisk ikke er så store at de kan begrunne restriksjoner på pendlingen i vannstanden der. Se for øvrig vurderingen under kapittelet «Friluftsliv og reiseliv».

Fiskepassasje ved Eikredammen

Hemsedal kommune, Fylkesmannen og Hemsedal fiskeforening krever at det etableres passasje for fisk forbi Eikredammen i form av trapp eller kunstig elv. Dette vil bidra til å gjenopprette vandringsmuligheten for fisk i vassdraget, og vil også bidra til at fisk som har fulgt med flomvann nedover får muligheten til å vandre opp igjen til Eikredammen.

E-CO mener et slikt tiltak er vanskelig å gjennomføre og har liten nytte for fisk.

Ifølge KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi er det ingen spesielle fordeler for ørretbestanden i Eikredammen at fisk som har sluppet seg ned kan vandre tilbake til Eikredammen. Tvert imot anses utvandringen å ha en positiv tynningseffekt på bestanden i Eikredammen. I tillegg gir utvandring av større fiskeindivider et mer interessant fiske i Hemsil nedstrøms Eikredammen. Videre antas det i KUrapporten at færre fisk vil slippe seg forbi Eikredammen enn tidligere fordi overløp vil skje sjeldnere med etablering av Hemsil 3. Dermed synes behovet for en oppgangsmulighet å være redusert i forhold til dagens situasjon.

NVE ser på denne bakgrunn ikke noe behov for å etablere en oppvandringsmulighet for fisk forbi Eikredammen, og vil ikke anbefale at dette pålegges.

Hemsil nedstrøms Eikredammen

Gol og Hemsedal kommuner, Fylkesmannen og Hemsedal fiskeforening krever avbøtende tiltak som slipp av minstevannføring og bygging av terskler i Hemsil nedstrøms Eikredammen av hensyn til ørreten.

E-CO er positiv til tiltak som kan bedre forholdene for ørret i elva, og viser til at de siden 2008 har bygget terskler og lagt til rette for gyting, og fra 2010 sluppet en minstevannføring på frivillig basis.

Ifølge KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi har det vært svært lite reproduksjon av ørret i elva fram til de seneste år. Slippet av minstevannføring fra 2010, utlegging av gytegrus og bygging av terskler har medført noe bedring for ørreten slik at bestanden nå greier å reprodusere. Men det er behov for ytterligere bedre reproduksjons- og oppvekstmuligheter i elva nedstrøms Eikredammen, for å få etablert en egen livskraftig ørretbestand der. Dette er viktig bl.a. fordi tilførselen av større ørretindivider fra Eikredammen vil gå ned som følge av reduserte overløp. Større minstevannføring vil også gi økt tilgang på beitedyr for ørreten og redusere muligheten for dominans av ørekyte.

NVE mener at slipp av minstevannføring bør pålegges i en eventuell konsesjon. Størrelsen av slippet blir vurdert i kapittelet «Merknader til manøvreringsreglement». Når det gjelder tiltak som terskler, tilrettelegging for gyting osv. kan dette pålegges med hjemmel i

vilkårenes bestemmelser om naturforvaltning (post 8) og terskler (post 12), se kapittelet «Merknader til konsesjonsvilkårene».

Hallingdalselva nedstrøms Hemsil 2 og 3

Fylkesmannen påpeker at døgnbasert effektkjøring i Hemsil 3 vil kunne gi økt negativ effekt med hensyn på stranding av fisk og hyppigere tørrlegging av elvearealer i Hallingdalselva, alt etter hvordan kraftverkene kjøres.

I KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi påpekes at fisk og næringsdyr i Hallingdalselva nedstrøms utløpet av Hemsil 2 kraftverk allerede i dag er utsatt for døgnvariasjoner i vannføringen. Videre nevnes at pendlingsbølger dempes i eksisterende terskelbassenger.

NVE legger til grunn at kjøringen av Hemsil 3 kraftverk vil medføre at døgnvariasjonene i vannføringen nedstrøms kraftverkets utløp vil kunne øke både i hyppighet og mengde, se kapittelet «Hydrologi» ovenfor. Særlig vil dette være merkbart vinterstid, da vannføringen gjennom døgnet vil kunne variere mellom 4 m³/s og 24-27 m³/s, mens den i dag varierer mellom 4 og 16-17 m³/s. Fiskebestandene opplever også i dag betydelige endringer i vannføringen gjennom døgnet, og ifølge Fylkesmannen vil vannmiljøet ikke bli vesentlig endret som følge av utbyggingen, selv om utbyggingen kan medføre noe økt fare for stranding av fisk. NVE mener imidlertid at man ikke kan se bort fra at endringene vil kunne medføre negative konsekvenser for fiskebestander nedstrøms kraftverksutløpet. NVE vil derfor foreslå at det i manøvreringsreglementet tas med bestemmelse om at manøvreringsreglementet kan tas opp til ny vurdering dersom hyppige vannføringsendringer gir betydelige negative konsekvenser for fiskebestander, se kapittelet «Merknader til manøvreringsreglementet» nedenfor.

Omløpsventil

Omløpsventil i kraftverket er ikke krevet av noen høringsparter. NVE kan ikke se behov for dette, og legger bl.a. vekt på at Hemsil 3 vil være et stort og driftssikkert kraftverk, at produksjonen raskt kan overtas av aggregater i Hemsil 2 hvis aggregatet i Hemsil 3 stopper, og at kraftverket vil levere strøm rett inn på sentralnettet der det erfaringsmessig er liten fare for utfall.

Annet biologisk mangfold

Ingen høringsparter har kommentert dette temaet.

E-CO mener at tilgangen på død ved, bl.a. som den rødlistede plantearten råtetvebladmose er avhengig av, vil bli omtrent den samme med Hemsil 3 som i dagens situasjon. De viser til at det står mye skog i bratte skrenter over elva som gir trevirke til elva selv om flommene blir mindre.

Golsjuvet tilhører naturtypen kontinentale bekkekløfter som er rødlistet som nær truet (NT) i rødlista for naturtyper. I bekkekløftprosjektet er Golsjuvet vurdert å ha regional til nasjonal verdi (4 poeng). Verdisettingen skyldes bl.a. funn av rødlistede arter som råtetvebladmose (EN) og laven *Leptochidium Crenatum* (EN). Råtetvebladmose er tilknyttet fuktige miljøer med kontinuerlig tilgang på død ved. Arten er en pionerart og blir

lett utkonkurrert av større og mattedannende moser. Det antas derfor at isgang og flommer på våren og forsommeren er viktig ved å gi tilgang på død ved som arten kan kolonisere.

Ifølge KU-rapporten for naturmiljø vil økningen i slukeevnen redusere størrelsen og lengden på flommene i et middels år, noe som antas å gi mindre tilgang på død ved. Dette kan være negativt for arter som råtetvebladmose. Imidlertid antas dette delvis kompensert på sikt ved at trær som en tilpasning til mindre flommer vil etablere seg lenger ut i elveleiet. Dermed vil de bli tilnærmet like utsatt for medrivning av flom som trær langs elvebredden er i dag. Ved siden av flommenes funksjon ved å tilføre død ved, vil også minstevannføring være av betydning for råtetvebladmose ved å gi fuktighet og fuktige arealer langs elva.

L. Crenatumum er nylig utskilt som egen art og dens økologi er lite kjent. Men bestandsfunn antyder at den også er knyttet til elvebredder, og at den kan være utsatt for endringer i vannføringsregimer.

NVE mener at slipp av minstevannføring vil være et viktig avbøtende tiltak for å redusere de negative konsekvensene for forekomstene av råtetvebladmose, og for forekomsten av naturtypen kontinentale bekkekløfter i Golsjuvet. Man kan heller ikke se bort fra at laven *L. Crenatumum* kan bli berørt av tiltaket, og etter NVEs mening bør slipp av minstevannføring også vurderes etter føre-var prinsippet i naturmangfoldloven § 9 ut fra hensynet til denne arten. Angående størrelsen på minstevannføring vises til kapitlet «Merknader til manøvreringsreglement».

Forurensning og vannkvalitet

Ingen av høringspartene har kommentert dette temaet.

NVE mener i tråd med KU-rapporten for forurensning at driften av Hemsil 3 kraftverk ikke vil ha vesentlige konsekvenser for kvaliteten av grunnvann og overflatevann i og langs berørte deler av Hemsil og Hallingdalselva.

Håndtering av utslipp i anleggsfasen vil bli vurdert ved NVEs godkjenning av ev. detaljplaner, og på basis av ev. tillatelse fra forurensningsmyndigheten. Det vises til kapitlet «Andre forhold» senere i denne innstillingen.

Støy, støv og rystelser

Odd Even Knutsmoen m. fl., Svein Steinbråten m. fl., Asle B. Bråtalien, Knut Espedokken m. fl. og Veltavegen ve og vel påpeker ulike forhold knyttet til boliger i tiltaksområdet. Det angår særlig bekymring for støy- og støvplager, skader på boliger pga. rystelser i anleggsfasen, og at vann forsvinner fra grunnvannsbrønner i anleggsfasen eller ved tømning av inntakstunellen til Hemsil 3 i driftsfasen.

E-CO sier i sine kommentarer at de vil få gjennomført kartlegging av tilstanden på hus i nærheten av tverrslagene. De vil også få kartlagt grunnvannsbrønner i tunelltraséen. Angående støy vil de følge vanlige retningslinjer for bygge- og anleggsvirksomhet.

NVE vil bemerke at forurensende utslipp i form av støv i anleggstiden ut over det som er tillatt i forurensningslovgivningen trenger tillatelse fra forurensningsmyndigheten, og er

ikke en del av foreliggende konsesjonssak. Utslipp i form av støy over visse grenser gir anleggseier plikt til avbøtende tiltak etter forurensningsforskriften, og er heller ikke del av konsesjonssaken her.

Når det gjelder ev. skader på hus pga. anleggsvirksomhet, og tømning av brønner i anleggs- eller driftsfasen, så forutsetter NVE at E-CO gjør det som er mulig for å forebygge dette bl.a. ved valg av driftsmåte. Skulle slike skader og ulemper allikevel oppstå så angår det privatrettslige forhold som må løses direkte mellom den som rammes og konsesjonær.

Kulturminner

Buskerud fylkeskommune er enig med søker i at kjente kulturminner i liten grad vil bli påvirket av tiltaket. Norsk maritimt museum mener det kan bli aktuelt å kreve undersøkelser etter kulturminner i Eikredammen.

NVE vil påpeke at utbyggingen i lite grad omfatter nye områder, og mener at det vil ha liten betydning for kulturminner som allerede er berørt av Hemsil 2.

Naturressurser

Knut Espedokken m. fl. og Odd Even Knutsmoen m. fl. uttrykker bekymring for at vann kan forsvinne fra deres grunnvannsbrønner under anleggsperioden eller ved senere tømning av inntakstunellen til Hemsil 3.

Dette er diskutert ovenfor i kapittelet «Grunnvann».

Samfunnsmessige forhold

Kommunal økonomi

Gol, Ål og Hemsedal kommuner går imot byggingen av Hemsil 3, og viser til at prisen på konsesjonskraften som de mottar vil stige betydelig. Det anføres at dette over tid vil påføre de tre kommunene et netto tap på NOK 60-65 mill., og gi økt påvirkning på lokal vassdragsnatur uten at kommunene får noe igjen for det.

Bakgrunnen for kommunenes standpunkt er at den opprinnelige reguleringskonsesjonen ble gitt før endringen av vassdragsreguleringsloven den 10.04.1959, som innførte ordningen med myndighetsbestemt konsesjonskraftpris (OED-pris). Dermed bestemmes prisen på konsesjonskraft av kostnadene for kraftutbyggingen i Hemsilvassdraget (selvkostprinsippet).

NVE vil bemerke at partene i prinsippet står fritt til å avtale prisen for konsesjonskraften. Hvis avtale ikke nås og saken bringes inn for myndighetene vil pris fastsettes i tråd med gjeldende regelverk. NVE kan ikke se at prisen på konsesjonskraft skal få betydning for konsesjonsspørsmålet vedrørende Hemsil 3 kraftverk. NVE vil påpeke at kommunene gjennom mange år har hatt utbytte av relativt rimelig konsesjonskraft. Det er helt naturlig at anlegg må moderniseres og rustes opp etter mange års drift, og at det da vil påvirke selvkostprisen.

NVE mener at konsekvenser for konsesjonskraftprisen etter gjeldende regelverk ikke kan tillegges betydning for om det skal gis konsesjon etter vassdragslovgivningen.

Friluftsliv og reiseliv

Eikredammen

Gol og Hemsedal kommuner, Fylkesmannen og Hemsedal fiskeforening krever at det settes restriksjoner på hvor store og raske pendlingene i vannstanden i Eikredammen kan være gjennom døgnet, og det pekes bl.a. på betydningen for friluftsliv og fiske.

E-CO ønsker ikke restriksjoner på kjøringen av Eikredammen, se under kapitlet «Hydrologi» ovenfor. E-CO foreslår i stedet avbøtende tiltak i form av dam i magasinet, som kan opprettholde høy vannstand i områdene nær parkeringsplassen. De mener også man kan vurdere fjerning av mudder i deler av dammen slik at det blir lettere å komme ned til vannkanten ved lave vannstander.

Vannstanden i Eikredammen varierer i dag mellom kotene 566 og 561. Ifølge KU-rapporten for friluftsliv og reiseliv brukes Eikredammen en del til fiske, og det er tilrettelagt rasteplass ved parkeringsplassen. Hyppigere vannstandsendringer anses i rapporten å ha liten negativ konsekvens i forhold til situasjonen idag. Ifølge KU-rapporten for landskap vurderes hyppigere vannstandsendringer å ha ubetydelig til liten negativ konsekvens, og det pekes bl.a. på at reguleringssonen er lite synlig fra Rv. 52.

NVE kan ikke se at de negative konsekvensene for friluftsliv er så store at det bør pålegges restriksjoner på tappingen av Eikredammen ved en ev. konsesjon for Hemsil 3. Magasinet er allerede i dag viktig for Hemsil 2 sin evne til å variere kraftproduksjonen i takt med forbruket gjennom døgnet, og vil ikke bli noe mindre viktig ved etableringen av Hemsil 3. NVE mener at betydningen av Eikredammen er begrenset i forhold til friluftslivs- og fiskeinteressene i Hemsedalen totalt. I tillegg er reguleringssonen forholdsvis lite synlig fra Rv 52 og har dermed begrenset betydning for opplevelsen av landskapet for veifarende.

NVE er for øvrig positiv til at det etableres en terskel i Eikredammen som foreslått av E-CO nær parkeringsplassen. En slik terskel kan holde et høyt vannspeil nær parkeringsplassen, og dermed ha en estetisk effekt. En slik terskel må godkjennes av NVE som del av en ev. terskelplan, se kapitlet «Merknader til konsesjonsvilkårene».

Hemsil nedstrøms Eikredammen

Gol kommune krever tiltak for å øke opplevelseskvaliteten langs Hemsil nedstrøms Eikredammen, og peker bl.a. på bygging av terskler og kulpar nedstrøms Heslabrua ved Gol sentrum. Hallingplan krever at det noen dager i året slippes større mengder vann fra Eikredammen slik at Heslafossen ved Gol sentrum får beholde noe av sin dynamikk og inntryksstyrke.

Ifølge KU-rapporten for friluftsliv og reiseliv drives det en del friluftsliv langs elva i form av fiske, bading, iskltring osv. Utbyggingens konsekvenser for disse aktivitetene vurderes fra liten negativ til liten/middels positiv avhengig av minstevannføringen. Ifølge Norconsults tilleggsrapport datert 30.04.2014 vil endringene i vannføring gi liten negativ til ubetydelig konsekvens for opplevelsen av landskap langs elva nær Gol sentrum.

NVE mener at minstevannføring vil være viktig for friluftslivet langs elva. For vurdering av størrelsen på minstevannføringen vises til kapitlet «Merknader til konsesjonsvilkårene».

Når det gjelder bygging av terskler mener NVE at dette kan vurderes ved godkjenning av eventuell terskelplan, se kapittelet «Merknader til vilkårene».

Vedrørende opplevelsen av Heslafossen så viser KU-rapporten for hydrologi at i et gjennomsnittså vil maksimumsvannføringen under vårfloppen reduseres fra ca. 43 m³/s til 28 m³/s. Gjennom resten av sommeren vil det være noe lavere vannføring i forhold til dagens situasjon. I lavvannsperioder vil det imidlertid være noe mer vann i Heslafossen under forutsetning av at det slippes høyere minstevannføring enn i dag. KU-rapporten viser også at i våte og middels år vil mye av dynamikken med veksling mellom flom og ikke-flom fortsette, mens man i tørre år vil miste mer av dynamikken. NVE legger til grunn at det etter byggingen av Hemsil 3 fortsatt vil være betydelig flomvannføring og dynamikk i Heslafossen, og vil ikke anbefale at det pålegges tidvis slipp av større mengder vann.

Vurdering etter vannforskriften § 12

Det skal settes miljømål og lages tiltaksprogram etter vannforskriften for Hemsil og Hallingdalselva som skal gjelde fra 2016. Når det gjelder dagens tilstand er Eikredammen kandidat til sterkt modifisert vannforekomst (kSMVF), og økologisk tilstand oppgis til moderat pga. vannkraftpåvirkning (se vannnett.no). Hemsil nedstrøms Eikredammen er også kSMVF, og økologisk tilstand oppgis til dårlig. For berørt del av Hallingdalselva er det foreløpig begrenset og noe inkonsistent informasjon om miljøtilstand og kSMVF (se vann-nett.no og vannportalen.no). I forslag til regionalt tiltaksprogram for Vest-Viken, sendt på høring 30.06.2014, foreslås «begrenset senkehastighet» i Eikredammen ut fra hensyn til landskap, friluftsliv og fiske. For Hemsil nedstrøms Eikredammen foreslås miljøbasert vannføring. For Hallingdalselva fra Gol til Sjong er det ikke foreslått tiltak for å avbøte virkninger av vannkraftpåvirkningen. Det vises til vurderingene under de ulike temakapitlene ovenfor.

NVE har ved vurderingen av om konsesjon skal gis etter vannressursloven § 25 også foretatt en vurdering i forhold til vannforskriften (FOR 2006-12-15 nr. 1446) § 12. NVE har vurdert ulike praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene og ulempene ved tiltaket. På denne bakgrunn anbefales vilkår i konsesjonen som anses egnet for å avbøte eller kompensere en negativ utvikling i vannforekomsten. I tillegg til minstevannføring anbefales standardvilkår som gir vassdrags- og miljømyndighetene anledning til å gi pålegg om tiltak som anses nødvendige for å bedre forholdene i elva. NVE mener at samfunnsnyten av inngrepet er større enn skadene og ulempene, og at hensikten med inngrepet i form av fornybar energiproduksjon ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Både teknisk gjennomførbarhet og kostnader er vurdert.

Vurdering etter naturmangfoldloven

Etter NVEs syn blir formålet med naturmangfoldloven og bestemmelsene i denne hensyntatt gjennom de omfattende prosessene og vurderingene som ligger til grunn for et konsesjonsvedtak eller en innstilling til OED. Et positivt vedtak eller innstilling forutsetter at fordelene og nytten av å gjennomføre et tiltak vurderes å være større enn skadene og

ulempene for allmenne interesser. Tiltakets virkning for naturmangfoldet er et sentralt tema i denne vurderingen.

NVE mener at med anbefalt pålegg om minstevannføring og andre avbøtende og kompensierende tiltak vil konsekvensene for naturens mangfold og naturmiljøet ikke være så store at de er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Kunnskapsgrunnlaget etter nml. § 8

NVE mener at det samlede kunnskapsgrunnlaget er i samsvar med det krav til kunnskapsnivå som naturmangfoldloven § 8 stiller sett i forhold til sakens karakter og risikoen for skade på naturmiljøet. Det vises til vurderingen i kapitlet ”Om kunnskapsgrunnlaget” ovenfor.

Føre-var-prinsippet, nml. § 9

Bestemmelsen skal sees i sammenheng med vurderingen av kunnskapsgrunnlaget som er omtalt ovenfor. For at bestemmelsen skal komme til anvendelse er det en forutsetning at det foreligger en reell risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet. NVE mener at vi har lagt til grunn føre-var-prinsippet i vurderingene tilknyttet konsesjonsspørsmålet, og i anbefalte konsesjonsvilkår og krav til avbøtende tiltak.

Økosystemtilnærming og samlet belastning, nml. § 10

Eksisterende vassdragsutbygging utgjør den vesentligste belastningen på økosystemene i Hemsil vassdraget fra Eikredammen til Gol og i berørt del av Hallingdalselva.

NVE vil påpeke at Hemsilvassdraget har vært regulert i over 50 år uten pålegg om slipp av minstevannføring, men at slipp av minstevannføring anbefales i denne innstillingen. Videre påpekes at utbyggingen av Hemsil 3 i liten grad vil ta i bruk nye områder, bortsett fra planlagt tipp ved Domholt, en mindre utvidelse av eksisterende koblingsanlegg samt behov for vei fram til nytt påhugg for adkomsttunnelen til kraftstasjonen.

NVE mener at utbyggingen vil medføre begrensete endringer i samlet belastning for økosystemene i vassdraget. NVE mener også at slipp av minstevannføringen kan medføre en viss bedring i forholdene for friluftsliv, landskapsopplevelse og fisk i Hemsil nedstrøms Eikredammen.

Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, nml. §§ 11 og 12

NVE har ved sin vurdering av konsesjonsspørsmålet, og forslag til konsesjonsvilkår og avbøtende tiltak, lagt vekt på at valgte teknikker og driftsmetoder skal være miljøforsvarlige, og at tiltakshaver skal bære kostnadene ved miljøforingelsen.

Oppsummering

NVE legger vekt på at tiltaket vil bedre utnyttelsen av vannkraftressursene i et allerede utbygd vassdrag, og at produksjonen av fornybar energi forventes økt med mellom 48 og 90 GWh/år, alt etter hvilket tunellalternativ som velges. Utbyggingen vil gi begrenset belastning på eksisterende naturmiljø. Forholdene for friluftsliv og for fisk og andre vanntilknyttede organismer vil kunne bedres i Hemsil nedstrøms Eikredammen i forhold til

dagens situasjon ved pålegg om slipp av minstevannføring, og ved tiltak pålagt etter konsesjonsvilkår om terskler og naturforvaltning. I Hallingdalselva like nedstrøms utløpet fra kraftverket vil det kunne bli noe økt belastning ved større pendling i vannføringen gjennom døgnet. Men pendlingsbølgen dempes nedover elva ved tilførsel fra sidevassdraget og i terskelbassenger. Utbyggingen vil videre legge beslag på forholdsvis lite nye arealer da mye av tunellmassene vil plasseres i eksisterende tippområder som ble brukt under byggingen av Hemsil 2 kraftverk.

NVE legger også vekt på at ingen av høringspartene er imot utbyggingen pga. tiltakets virkninger på biologiske verdier eller næringsinteresser, forutsatt at aktuelle avbøtende og kompensierende tiltak settes i verk. Når det gjelder Gol, Hemsedal og Ål kommuners negativ holdning til utbyggingen så er det NVEs inntrykk at dette først og fremst skyldes tiltakets betydning for kommuneøkonomiene ved at konsesjonskraftprisen økes. NVE mener at dette forholdet ikke bør tillegges avgjørende vekt ved vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

NVEs anbefaling

Vannressursloven

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at fordelene ved og den samfunnsmessige nytten av omsøkte tiltak er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser, slik at kravet i vannressursloven § 25 er oppfylt. NVE anbefaler at E-CO Energi AS får tillatelse til bygging av Hemsil 3 kraftverk etter vannressursloven. Tillatelsen anbefales gitt etter de i søknaden, og i e-post av 13.06.2014 om nedskalerte utbyggingsalternativer, oppgitte verdier for installert effekt og slukeevne for kraftverket, og på de vilkår som er vedlagt.

Energiloven

Nettilknytning av kraftverket Hemsil III er ikke nevnt i kraftsystemutredningen for sentralnettet. Hemsil III er planlagt koblet til 300 kV ledningen Hemsil – Sogn gjennom et nytt felt i eksisterende koblingsanlegg tilhørende kraftverket Hemsil II. I høringsuttalelse av 25.09.2014 uttaler Statnett at det i perioder vil være full last på 300 kV forbindelsen Hemsil – Sogn. Hemsil III vil etter NVEs vurdering bidra til å øke denne flaskehalsen. Statnett opplyser at kraftledningen til Sogn transformatorstasjon inngår i snittet som danner grunnlaget for delingen mellom prisområdene NO1 og NO5, og at det derfor eksisterer en god måte å håndtere denne periodevise flaskehalsen på. Statnett påpeker at det er planlagte komponentutskiftninger i Sogn transformatorstasjon og i E-CO Energi sine anlegg, noe som også kan bidra til å øke kapasiteten på ledningene.

Ifølge E-CO Energi er det kun periodevise flaskehalsen i nettet og de mener det først og fremst er under de kaldeste vinterdagene hvor 300 kV-nettet er begrensende for Hallingdalsnettet. E-CO Energi skriver videre at det kan gjøres tiltak i E-CO Energi sine anlegg for å øke overføringskapasiteten.

Når Hemsil III skal mate inn produksjon på et snitt med periodiske begrensninger vil Statnett som systemansvarlig ha full oversikt over kostnadene ved eventuelle reduserte innmatinger. Dersom Statnett pålegger lavere innmating fra kraftverket, vil Statnett selv

måtte bære kostnadene for dette slik at produsenten ikke får tap i inntekt. NVE vurderer at det vil være et samfunnsøkonomisk tap forbundet med slike begrensninger på snittet. Statnett vurderer, både som netteier og systemansvarlig, om de samfunnsøkonomiske tapene er større enn behovet for nye nettinvesteringer eller ikke. Dersom tapene/kostnadene forbundet med begrensningene på snittet er så høye at det vil lønne seg å forsterke sentralnettet, vil Statnett måtte gjøre nettinvesteringer. Driftssikkerheten vil etter NVEs vurdering fremdeles være ivaretatt ved tilknytning av Hemsil III kraftverk. Med bakgrunn i dette mener NVE at det kan gis konsesjon til Hemsil III, selv om det i dag er begrensninger i nettet i noen driftssituasjoner.

Ifølge Statnett vil dagens 300 kV ledning fra Nes til Sogn trolig oppgraderes en gang mellom 2025 og 2035. Tidspunktet for oppgradering påvirkes av forbruksveksten i Oslo. Det er sannsynlig at det vil skje endringer i nettstrukturen og spenningsnivået på sentralnettet i Hallingdal i fremtiden. Det er knyttet usikkerhet til når oppgraderingen nord/vest for Nes eventuelt vil gjøres og hvordan nettstrukturen vil bli. NVE ser ikke at det er grunnlag for å kreve at Hemsil III forberedes for 420 kV spenning på nåværende tidspunkt.

Generator, transformator og kabel vil bli plassert i fjell og anleggene vil ikke bli synlige for allmennheten. Eksisterende koblingsanlegg for Hemsil II er omsøkt utvidet med ca. 2 dekar mot sørvest for å gi plass til ett nytt felt for Hemsil III. Etter NVEs vurdering vil planlagt utvidelse av eksisterende koblingsanlegg ha ubetydelige konsekvenser for naturmiljø og samfunn. Anlegget blir etter NVEs vurdering fortsatt skjermet mot innsyn av skogen rundt anlegget.

Noen detaljer knyttet til kabelen fra transformatoren til koblingsanlegget vil ifølge E-CO Energi først bli avgjort i detaljplanleggingen av kraftverket, og NVE har derfor ikke hatt mulighet til å inkludere tverrsnitt og lengde på kabelen i forslag til anleggskonsesjon.

NVE anbefaler at det gis anleggskonsesjon etter energiloven § 3-1 til bygging og drift av de elektriske anleggene for Hemsil 3 kraftverk, og til utvidelse av koblingsanlegget knyttet til Hemsil II. Det er ikke behov for å bygge nye luftledninger for nettilknytning av Hemsil III, da det er plass til produksjonen fra Hemsil 3 i eksisterende overføringsnett. De elektriske anleggene vil etter NVEs vurdering ha små miljøvirkninger.

Ekspropriasjon

E-CO søker om tillatelse etter oreigningsloven § 2 nr. 51 for ekspropriasjon av nødvendig grunn for gjennomføring av tiltaket, og om forhåndstiltredelse etter oreigningsloven § 25.

NVE vil påpeke at for elvekraftverk som vil produsere mer enn 40 GWh/år vil en ev. konsesjon gi automatisk rett til ekspropriasjon av nødvendig grunn, jf. vannressursloven § 19 annet ledd som viser til vassdragsreguleringsloven § 16. Dermed er tillatelse til ekspropriasjon etter oreigningsloven ikke nødvendig for Hemsil 3.

Når det gjelder behovet for ekspropriasjon så eier E-CO grunnen i tippene ved Logga, Berget og Skredderberget, men planlegger å utvide tippene noe. I tillegg trengs det å erverve grunn for planlagte tipper ved Eliberget og Domholt, for utvidelsen av

koblingsanlegget, og for veien til og arealer ved påhugget til adkomsttunnelen til Hemsil 3 kraftstasjon.

E-CO opplyser at de har vært i kontakt med aktuelle grunneiere, og at det er oppnådd enighet med de fleste.

Når det gjelder forhåndstiltredelse så legger NVE til grunn de samme vilkår som gjelder etter oreigningsloven § 25, nemlig at dette kan tillates i særlige tilfeller og der det vil være urimelig om man må vente til skjønnskravet er framsatt. E-CO har ikke begrunnet kravet om forhåndstiltredelse nærmere, og NVE finner ikke grunn til å anbefale dette.

Forurensningsloven

I KU-rapporten for vannkvalitet og annen forurensning vurderes Hemsil 3 kun å gi ubetydelige konsekvenser for vannkvaliteten i Hemsil nedstrøms Eikredammen og i Hallingdalselva mellom samløpet med Hemsil og utløpet fra Hemsil 2 og 3.

NVE vil påpeke at både kloakkrenseanlegget og vannverket til Gol kommune ligger nedstrøms utløpet fra Hemsil 2 og 3, og at det allerede i dag foregår døgnbasert effektkjøring. NVE mener at Hemsil 3 ikke vil få betydning for uttynningen av vann fra renseanlegget eller kvaliteten av grunnvannet som er kilde for vannverket.

NVE mener at det ikke er behov for tillatelse etter forurensningsloven til drift av de nye anleggene.

Når det gjelder eventuelle utslipp i anleggsfasen utover det forurensningsloven tillater må dette omsøkes særskilt til forurensningsmyndigheten.

Merknader til konsesjonsvilkårene

Konsesjonsavgifter

E-CO Energi betaler i dag konsesjonsavgifter for Hemsil 2 kraftverk sin utnyttelse av reguleringskonsesjonen av 25.1.1957 for Hemsilvassdraget. Hemsil 3 skal utnytte samme fall som Hemsil 2 mellom Eikredammen og Gol.

NVE har vurdert Hemsil 3 etter bestemmelsen i vannressurslovens § 19, som angir beregning av kraftgrunnlag etter industrikonsesjonslovens § 2 fjerde ledd nr. 13. Bestemmelsen gjelder for elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh som ikke tidligere har konsesjon etter industrikonsesjonsloven.

Vi viser i den anledning til konsesjon av 4.3.2011 for en tilsvarende utvidelse av Iveland kraftverk i Aust-Agder. Det er i Iveland-saken oppsatt vilkår om konsesjonsavgifter etter bestemmelsen i § 19. Etter OEDs anvisning skulle imidlertid kraftgrunnlaget kun beregnes for utvidelsen. Utvidelsen i nye Iveland kraftverk gjelder selve kraftstasjonen, mens utnyttet fallhøyde blir den samme.

Tilsvarende vil det heller ikke bli noen forskjell for Hemsil 3 da utnyttelsen av fallet og vannføringen mellom Eikredammen og Gol blir den samme som i dag. Hemsil 3 gir sammen med Hemsil 2 en bedre utnyttelse av dette fallet, men det blir ingen økt fallhøyde eller endret vannføring å regne kraftgrunnlag for. NVE finner det derfor mest

hensiktsmessig å utelate bestemmelsen om konsesjonsavgifter i vilkårene for Hemsil 3 (normalt post 2 i vilkårene).

Konsesjonsavgifter for utnyttelsen av dette fallet blir som i dag.

Post 1: Konsesjonstid og revisjon

Hemsil 3 kraftverk er et elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh, og omfattes derfor av vannressursloven § 19 annet ledd. Denne bestemmelsen viser bl.a. til vassdragsreguleringsloven § 10 tredje ledd som sier at konsesjonsvilkårene vil kunne tas opp til revisjon etter 30 år.

Post 10: Terskler m.v.

E-CO har tidligere på eget initiativ bygget enkelte terskler i Hemsil nedstrøms Eikredammen for å styrke forholdene for ørret og elvas betydning for landskapet. I søknaden foreslår E-CO å bygge celleterskler mellom Eikredammen og Gladhus for ytterligere å bedre forholdene for ørreten i denne delen av elva.

E-CO nevnte under NVEs sluttbefaring at man kan vurdere å lage en terskel i Eikredammen utenfor munningen av Eikrebekken, for å beholde et høyt vannspeil nær parkeringsplassen. De mente at dette vil kunne redusere de negative konsekvensene for landskapsopplevelsen som den døgnlige nedtappingen av Eikredammen gir i perioder.

Nedstrøms Heslabrua ved Gol sentrum krever Gol kommune at det bygges terskler og etableres kulper for å øke opplevelseskvaliteten der elva er mest synlig.

I KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi anbefales at det etablering av celleterskler på strekningen mellom Eikredammen til Gladhus.

NVE er enig i at bygging av terskler i Eikredammen og andre deler av Hemsil nedstrøms dammen vil kunne bedre opplevelsen av landskapet. NVE mener også at etablering av celleterskler i deler av Hemsil vil kunne bedre forholdene for ørret. NVE vil etter denne posten i vilkårene kunne pålegge konsesjonæren å bygge slike terskler etter godkjennelse av eventuell terskelplan for berørt del av vassdraget.

Merknader til manøvreringsreglementet

Post 1

Flere av høringspartene mener at det bør pålegges et større slipp av minstevannføring fra Eikredammen til Hemsil enn foreslått i søknaden, og hensynet til fisk, friluftsliv og landskap angis som viktigste årsaker. I tabellen nedenfor vises kravene som er framkommet i tillegg til forslaget i søknaden:

	Minstevannføring sommer/vinter (l/s)	Periode sommer / vinter	E-COs beregning av krafttap (GWh/år)
E-CO (søknad)	200 / 50	15.5-30.9 / 1.10-14.5	1
Gol kommune	400 / 100	mai-sept. / okt.-april	4
Hemsedal kommune	1000 / 500	sommer / vinter	17

Nedre Hemsil fiskeforening	1000 / 500	mai-sept. / okt.-april	17
Fylkesmannen	6000 / 500	1.5-30.9 / 1.10-30.4	69
KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi	6000 / 500	1.5-30.9 / 1.10-30.4	69

E-CO holder i sine kommentarer til høringsuttalelsene fast ved sitt forslag til minstevannføring fra søknaden. De viser bl.a. til krafttapet, og at det frivillige slippet sammen med anlagte terskler og djuphøler har medført at elva har en ørretbestand som klarer å reproducere seg.

NVE vil påpeke at økningen i slukeevnen med Hemsil 3 vil medføre at Hemsil nedstrøms Eikredammen vil motta betydelig mindre vann enn i dag. Ifølge KU-rapporten for hydrologi vil antall dager med vannføring større enn maksimal slukeevne synke fra 59 til 23 i året, og årlig middelvannføring vil synke fra 4,6 m³/s til 2,0 m³/s like nedstrøms Eikredammen, og fra 6,3 m³/s til 3,7 m³/s ved Gol sentrum.

Ifølge KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi vil dagens frivillige slipp av minstevannføring på 100 l/s sommer og 25 l/s vinter medføre overlevelse og rekruttering av ørret i den nærmeste elvestrekningen nedstrøms Eikredammen, men gi lite økt produksjonsareal for ørret. Forholdene for produksjon av fisk vil ifølge rapporten være positivt korrelert med vannføringen, og større vannføring vil i tillegg redusere predasjonsfaren fra mink og fugl. Videre anføres at dypere vann bak tradisjonelle terskler ofte medfører lav vannhastighet som vil favorisere ørekyte i stedet for ørret, og derfor anbefales celleterskler. Celleterskler er, etter erfaring bl.a. fra Numedalslågen, gunstige både for ørret og bunndyr som ørreten spiser. Dette krever imidlertid en viss hastighet på vannet, dvs. større vannføring enn idag.

NVE mener at minstevannføringen bør være stor nok til å øke produksjonsarealene for ørret tilstrekkelig til å sikre reproduksjon og etablering av egen livskraftig bestand nedstrøms Eikredammen. Dette vil kunne avbøte at færre store ørreter tilføres fra Eikredammen som følge av reduserte flommer.

Anbefalingen i KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi om å pålegge slipp av 5-persentilen er gitt med tanke på å oppnå optimale forhold for fisk. Ifølge E-CO vil dette medføre et krafttap på 69 GWh/år. NVE mener at man med slipp av betydelig lavere minstevannføring vil kunne skape forhold i elva som i tilstrekkelig grad tar vare på ørretbestanden.

NVE mener man ved vurderingen av minstevannføring også bør legge vekt på å avbøte de negative konsekvensene for rødlistede plantearter og truede naturtyper.

Ifølge KU-rapporten for naturmiljø vil en minstevannføring på 0,5 m³/s hele året begrense den negative konsekvensen for råtetvebladmose og *L.Crenatum* til middels negativ, mens 300 l/s sommer og 100 l/s vinter vil medføre at konsekvensen blir middels til stor negativ. Uten føre-var-prinsippet oppgis konsekvensen som hhv. liten og middels negativ med samme minstevannføringer. 6 m³/s sommer og 0,5 m³/s vinter antas å gjøre konsekvensen

middels positiv. I rapporten antas videre at det med tiden vil oppstå en ny likevekt mellom vegetasjonen og elva slik at elva i flomperioder vil tilføre like mye død ved som i dag. For forekomsten av naturtypen kontinental bekkekløft i Golsjuvet vurderes konsekvensen å bli middels negativ ved slipp av 300 l/s sommer og 100 l/s vinter og liten negativ ved slipp av 500 l/s hele året.

NVE mener at endringer i fuktighetsforholdene for de rødlistede plantene kan avbøtes i noen grad ved noe økt minstevannføring i forhold til E-COs forslag. I tillegg foreslås det i søknaden og i KU-rapporten for naturmiljø at egnet tremateriale tilføres elveleiet ved tiltak inntil det er opprettet en ny balanse mellom skogsvegetasjonen langs elva og det nye flomregimet. Slik tilføring av tremateriale vil ev. kunne

Hemsil nedstrøms Eikredammen har i mange tiår hatt en svært ujevn vannføring som i stor grad har vært styrt av om det har vært overløp fra Eikredammen. NVE mener det er viktig både å hindre forverring av livsmiljøet for planter og dyr, og å bidra til å styrke dette der tidligere tiltak har medført betydelige belastninger. Dette er i tråd med formålet i naturmangfoldloven og vannforskriften (FOR2006-12-15 nr. 1446)

NVE mener man i tillegg til fisk, rødlistede plantearter og naturtype også må legge vekt på landskap og friluftsliv i vurderingen av minstevannføringen. Hemsil nedstrøms Eikredammen ligger i et viktig turistområde med sin nærhet til Hemsedal og Gol. I tillegg ligger elva tett inntil og er godt synlig fra Rv. 52 i ca. 8 km mellom Eikredammen og Robru. Ifølge KU-rapporten for landskap går det en grense på 500 til 700 l/s for at elva skal framstå som et interessant og dynamisk landskapselement. I KU-rapporten for friluftsliv og reiseliv vurderes en sommervannføring på 500 l/s som mest positiv ved en samlet vurdering av konsekvenser for fritidsfiske og bading. Et slipp på 700 l/s vurderes å senke attraktiviteten og sikkerheten for badende enkelte steder langs elva.

Videre kan nevnes at Hemsil oppstrøms Eikredammen er regnet som en av de beste ørretelvene i Sør-Norge som tiltrekker seg mange fisketurister. Dette bidrar til mer fiske og friluftsliv også nedstrøms Eikredammen, hvor det er dannet egen fiskeforening kalt Nedre Hemsil fiskeforening. Vi nevner også Rv. 52, som går tett langs ved deler av vassdraget, har mye trafikk både som transportåre mellom Øst- og Vest-Norge og som viktig adkomstvei til turiststedet Hemsedal.

NVE vil etter en samlet vurdering anbefale at det pålegges slipp av minstevannføring på 500 l/s for perioden 1.5 til 30.9, og 150 l/s resten av året. NVE mener dette i tilstrekkelig grad vil avbøte de negative effektene for fisk, naturmiljø, landskap og friluftsliv som tiltaket medfører. Dette vil ifølge beregninger fra søker medføre et tap i forventet kraftproduksjon på ca. 5 GWh/år i forhold til søknaden, slik at totalt tap pga. slipp av minstevannføring blir 6 GWh/år. NVE mener dette må være akseptabelt.

Post 3

NVE legger til grunn at Hemsil 3 kraftverk vil kunne medføre betydelig økning i døgnvariasjonen i Hallingdalselva et stykke nedstrøms utløpet av kraftverket. Særlig vil dette være merkbart vinterstid, da vannføringen gjennom døgnnet vil kunne variere mellom 4 m³/s og 24-27 m³/s, mens den i dag varierer mellom 4 og 16-17 m³/s. For å motvirke

eventuelle skadelige effekter tilknyttet fisk eller is i vassdraget som følge av dette vil NVE foreslå at det tas med en bestemmelse om at manøvreringsreglmentet kan tas opp til ny vurdering dersom det påvises betydelige negative effekter knyttet til fisk eller isforhold.

Andre merknader

Plan og bygningsloven

Ifølge forskrift om byggesak er saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven og vassdragsreguleringsloven fritatt for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Det er ikke framkommet informasjon om at tiltaket er i strid med slike planer.

**Forslag til vilkår
tilknyttet tillatelse etter vannressursloven § 8
for E-CO Energi AS
til å bygge Hemsil 3 kraftverk
i Gol og Hemsedal kommuner, Buskerud fylke**

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 første ledd.

2

(Byggefrister m.v.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år jf. vannressursloven § 19 tredje ledd og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1. Fristene kan forlenges av Olje- og energidepartementet. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

3

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

4

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift m.v.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner m.v., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Hemsil fra Eikredammen til Gol er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

8

(Forurensning m.v.)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

9

(Ferdsel m.v.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre NVE treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignjengelige.

10

(Terskler m.v.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger m.v. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11

(Manøvreringsreglement m.v.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

12

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Kartverket med opplysning om hvordan målingene er utført.

13

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

14

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

15

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

16

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

17

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av NVE til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av NVE.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

**Forslag til manøvreringsreglement
for Hemsil 3 kraftverk
i Gol og Hemsedal kommuner, Buskerud fylke**

1.

I tiden 15. mai til 30. september skal det slippes 500 l/s fra Eikredammen, og resten av året skal det slippes 150 l/s. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstanden i Eikredammen er på laveste nivå, skal hele tilsiget slippes forbi.

Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis.

2.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at damanlegget til enhver tid er i god stand. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde m.v. observeres og noteres.

3.

Dersom slipping etter dette reglementet medfører alvorlige uforutsette negative effekter tilknyttet fisk eller isforhold så kan Fylkesmannen i Buskerud be om at en endring i reglementet blir tatt opp til vurdering.

Viser det seg forøvrig at manøvrering og vannslipping etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige. Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Høring av NVEs innstilling

Departementet mottok uttalelser til NVEs innstilling fra Advokatfirmaet Lund & CO DA på vegne av kommunene 20. januar 2015, fra Hemsedal kommune 21. januar 2015, fra Ål kommune 22. januar 2015, fra Gol kommune 23. januar 2015 og fra Advokatfirmaet Lund & CO DA 27. april 2015.

Fordi HECO ikke anså prosjektet som lønnsomt informerte de Olje- og energidepartementet om at saksbehandlingen kunne opphøre. I e-post av 31. oktober 2022 ba HECO om at saken ble tatt opp til avsluttende behandling. Departementet ba NVE om sende saken på ny høring og vurdere eventuelle endringer fra innstillingen i 2014.

NVEs oppdaterte vurdering fra 2024

I NVEs vurdering til departementet av 12. januar 2024 heter det:

«Energidepartementet (ED) har bedt NVE om å gjennomføre ny høring av søknaden fra Hafslund Eco AS (heretter kalt HEV) om konsesjon for Hemsil 3 kraftverk, og vurdere eventuell justering i forhold til vår innstilling av 18.12.2014 (NVE 201104057-91).

EDs tidligere behandling av søknaden ble innstilt etter anmodning fra søker den 17.11.2017 (NVE 201104057-108). I brev til ED av 31.10.2022 (NVE 201104057-109) ber HEV om at behandlingen av søknaden blir gjenopptatt.

Delvis parallelt med søknaden om Hemsil 3 kraftverk har NVE behandlet revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilreguleringen. Reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen ble fastsatt ved kgl.res. av 23.06.2021 (NVE 200700391-61). I vilkårsrevisjonen ble det bl.a. vurdert krav om avbøtende tiltak tilknyttet Hemsilvassdraget fra Eikredammen og til Hemsils samløp med Hallingdalselva. Dette er samme elvestrekning som i dagens situasjon blir utnyttet av Hemsil 2 kraftverk, og som vil bli utnyttet av det omsøkte Hemsil 3 kraftverk. I vilkårsrevisjonen ble det bl.a. pålagt slipp av minstevannføring fra Eikredammen. Videre ble konsesjonæren pålagt å utrede nytte av, og teknisk løsning for, en mulig fiskepassasje forbi damkonstruksjonen. Krav om magasinrestriksjoner i Gyrinos-Flævatn og Eikredammen ble avvist.

NVEs saksbehandling

NVE sendte gjenopptakelsesbrevet fra HEV på høring. Sammen med brevet fulgte to nye rapporter om bunndyr og fisk i berørt del av Hallingdalselva, som på oppdrag fra HEV var utarbeidet av henholdsvis Norconsult og Naturhistorisk museum ved UiO.

I NVEs høringsbrev ble det i tillegg til gjenopptakelsesbrevet med rapporter vist til opprinnelig søknad fra 21.01.2013 og tidligere dokumenter, som er publisert på NVEs nettsider ([konsesjonsdatabase sak 6450](#)). Høringsbrevet ble sendt til alle som NVE mottok innspill fra i 2014, og til alle kjente grunneiere og rettighetshavere. Se oppdatert grunneierliste fra HEV innsendt 8.6.2023 (NVE 201104057-137). I tillegg ble saken kunngjort i Hallingdølen, og kommunene (Gol, Hemsedal og Ål) ble bedt om å legge saken ut på sine nettsider.

NVE har i den nye høringen mottatt 15 høringsuttalelser. De viktigste punktene er gjengitt nedenfor.

Gol, Hemsedal og Ål kommuner v/adv.firmaet Lund og co (NVE 201104057-130) har avgitt felles uttalelse. I tillegg har **Ål kommune** og **Hemsedal kommune** (NVE 201104057-132 og 133) avgitt egne uttalelser.

Alle kommunene går mot konsesjon til Hemsil 3 kraftverk, og anfører at kunnskapsgrunnlaget ikke er godt nok. Kommunene krever at det utarbeides nye konsekvensutredninger for både økonomiske og naturmessige forhold, og peker bl.a. på at det er 10 år siden søknaden ble utarbeidet. Kommunene ønsker et avklaringsmøte med HEV, hvor videre utredningsarbeid kan drøftes.

Kommunene mener Hemsil 3 først og fremst er en effektutvidelse som kan medføre større variasjoner i vannstand og vannføring i magasiner og berørte elver enn til nå. Dette kan ha negative konsekvenser for fiskebestander, erosjon, ferdsel og rekreasjonsverdi. Samtidig mener de at økonomisk kompensasjon ikke økes i særlig grad, fordi fallhøyde forblir den samme, og fordi økningen i kraftproduksjon er liten.

Kommunene mener også at forholdet til vilkårsrevisjonen ikke er klargjort godt nok. Angående den rettslige stillingen mener de at vedtaket om reviderte vilkår, fattet ved kgl.res. 23.06.2021, kan omgjøres, og viser til hjemler i vassdragsreguleringsloven § 28 og forvaltningsloven § 35.

Kommunenes krav tilknyttet fysiske endringer i vassdraget

Angående de fysiske endringene i vassdraget mener kommunene at økt slukeevne vil påvirke vannstanden i magasinene. De krever derfor at deres tidligere krav om magasinrestriksjoner, særlig i Gyrimos-Flævatn, må vurderes på nytt. De mener kravet ble avvist i NVEs innstilling fra 2018 (vilkårsrevisjonen), med henvisning til at søknaden om Hemsil 3 kraftverk var trukket. På denne bakgrunn er de uenige med HEV i at miljøkonsekvensene i Hemsilvassdraget ved utbyggingen av Hemsil 3 er ivare tatt ved de reviderte vilkårene for reguleringene.

De mener også at det må gjøres ytterligere undersøkelser av mulige konsekvenser i magasinene. Selv om det innførte naturforvaltningsvilkåret gir mulighet til å pålegge slike undersøkelser, mener kommunene at dette bør gjennomføres som del av konsesjonssaken. Her viser de bl.a. til føre-var prinsippet og til vurderingen av samlet belastning i naturmangfoldloven §§ 9 og 10.

Kommunenes økonomiske krav, særlig om konsesjonskraftpris

Kommunene mener at det ifølge hevdvunnet prinsipp skal gis vederlag for de verdier som avstås ved et vassdragsinngrep, og peker på ferdsel, friluftsliv, fiske, reiseliv og uberørt natur. Kommunene mener at deres anførsler om dette i tidligere høringsrunde ikke er tilstrekkelig vurdert i NVEs innstilling fra 2014 (konsesjonssaken). Kommunene peker også på NOU 2023:3 og NOU 2012:9, der det bl.a. anføres at dagens skatteregime ikke er tilpasset den vannkraftutbygging man vil se framover.

Som del av den økonomiske kompensasjonen krever kommunene at konsesjonskraftprisen endres fra individuell selvkost til den prisen som årlig fastsettes av ED, såkalt «ED-pris». De mener det er sterkt urimelig at de ikke vil få rett til å ta ut mer konsesjonskraft, og at de må betale høyere pris for den konsesjonskraften de tar ut. Utbyggingskostnadene vil etter utvidelsen ikke lenger være representativ for konsesjonskraftprisen. Dette vil medføre et inntektsbortfall for kommunene. For å vite mer om dette etterlyser de en klargjøring av hvilken konsesjonskraftpris de må betale etter at utvidelsesprosjektet er gjennomført.

Kommunene argumenterer også med at vilkårsrevisjonen for Hemsilreguleringen og konsesjonssaken om Hemsil 3 kraftverk bør behandles likt med Skjerkasaken. Den saken angikk en kombinasjon av vilkårsrevisjon og utvidelsesprosjekt, og der ble individuell selvkost erstattet med ED-pris for reviderte konsesjoner selv om de var fra før 10.04.1959. Kommunene mener at vilkårsrevisjon for Hemsilreguleringen (åpnet av NVE i 2011) og søknaden om Hemsil 3 kraftverk (kom inn i 2013) i realiteten var en kombinasjonssak. At HEV senere valgte å trekke søknaden, for så å sette den i gang igjen noen år senere, kan ikke medføre at det ikke foreligger en kombinasjonssak.

Magasinrestriksjoner

Ål og Hemsedal kommuner (NVE 201104057-132 og 133) viser til tidligere krav om magasinrestriksjoner for Gyrimos-Flævatn og Eikredammen, og krever ny vurdering av dette. De mener at økt slukeevne med Hemsil 3 kraftverk vil medføre at manøvreringen av disse magasinene blir vesentlig endret.

I Gyrimos-Flævatn har de tidligere krevd at kun tilsiget kan bli tappet i fyllingssesongen. Større tapping tillates når magasinet langt på vei er fullt, men at det kun er igjen et nødvendig fribord for å hindre flomtap. En viktig begrunnelse er å nå en vannstand som sikrer hensynet til klekking av skjoldkrepser og andre toårige bunndyr- og insektsarter, som er viktig føde for ørreten. Ørretbestanden i magasinet har vært viktig både som matfisk, og som stamfisk for produksjon av settefisk. Kommunene mener at dette ikke ble tilstrekkelig vurdert i NVEs innstillingen fra 2018 (vilkårsrevisjonen), da man la til grunn at søknaden om Hemsil 3 kraftverk var trukket.

I Eikredammen ønsker man å unngå vannstander og vannstandsvariasjoner som er negative for fisk, landskap og friluftsliv.

Statnett (NVE 201104057-123) mener at omsøkte tilknytning av Hemsil 3 kraftverk på 300 kV forbindelsen Hemsil-Sogn er driftsmessig forsvarlig. Dette er i tråd med deres tidligere uttalelse datert 25.09.2014 (NVE 201104057-100). Statnett viser også til områdeplan for Hallingdal og Ringerike, der dagens 300 kV linje skal erstattes av en 420 kV linje. Dette vil ytterligere øke kapasiteten i overføringslinjen.

Statnett opplyser videre at de, grunnet endringer i energiloven, har overtatt 300 kV koblingsanlegget for Hemsil 2 kraftverk til 300 kV nettet. Tilkobling av Hemsil 3 kraftverk krever at koblingsanlegget blir utvidet med ekstra felt.

Statsforvalteren i Viken (NVE 201104057-126) mener det bør vurderes pålegg av fiskesperre ved inntaket til Hemsil 3 kraftverk i Eikredammen, for å hindre at ørret går i

turbinen. Det bør videre innføres magasinrestriksjoner i Eikredammen som følge av mer variasjon i vannstanden. Det bør også utredes muligheter for å forbedre fiskens vandringsmuligheter forbi dammen. Statsforvalteren mener i tillegg det bør settes vilkår som bidrar til å opprettholde godt økologisk potensial i Hallingdalselva nedstrøms Gol, f.eks. ved flere terskler og styrking av gyteområder.

Viken fylkeskommune (NVE 201104057-127) er positiv til bedre utnyttelse av dette utbygde vassdraget, forutsatt at andre allmenne interesser ivaretas. De viser til Statsforvalterens innspill om tiltak for å hindre turbintap av ørret, magasinrestriksjoner i Eikredammen, fiskepassasje forbi Eikredammen, og tiltak for å opprettholde godt økologisk potensial i Hallingdalselva nedstrøms Gol. Fylkeskommunen er også positiv til plassering av tunellmasser i eldre tippområder, og gjenbruk av masser til samfunnsnyttige formål.

Angående kulturminner viser fylkeskommunen til tidligere uttalelse av 15.05.2013 (NVE 201104057-67).

Direktoratet for mineralforvaltning (NVE 201104057-115) mener den planlagte tunnelen vil gå gjennom Hovet masseuttak, og at det må vurderes kombinert tunneldrift med masseuttak. Direktoratet er for øvrig positiv til gjenbruk av tomme deponier og utnyttelse av nye tunellmasser til samfunnsnyttige formål.

Nedre Hemsil fiskeforening (NVE 201104057-128) krever at slippet av minstevannføring fra Eikredammen økes til 1 m³/s i perioden 1.5.-30.9. og 0,5 m³/s resten av året. De mener at dette er nødvendig for å gi tilstrekkelig gjennomstrømning og vanddyp i kulper for ørreten i elva. De krever også biotopiltak i elva, og årlig utsetting av 3-års ørreter. Videre krever de fiskepassasje forbi Eikredammen. De viser også til fiskerapport fra Naturhistorisk museum fra 2012 (NVE 201104057-39), der det ut fra et fiskefaglig perspektiv anbefales slipp av 5-persentilen som tilsvarer 6 m³/s i sommerperioden og 0,5 m³/s resten av året.

Hallingdalselva fiskelag i Gol v/Wilhelm Stake (NVE 201104057-118) mener det bør iverksettes flere avbøtende tiltak for å redusere stranding av fisk og sikre gyteområder i Hallingdalselva fra utløpet av Hemsil 2 kraftverk til grensen mot Nes kommune.

Olav Arne Løstegaard (NVE 201104057-122 og 129) mener grunneierne må bli kompensert for at mer av vannet blir fraført elva. Kompensasjonen kan f.eks. skje ved oppgradering av eksisterende skogsbilvei langs elva. Videre krever han slipp av minstevannføring på 1 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s resten av året. Det bør også slippes flom for å renske opp i elva og hindre tilgroing med kratt og skog.

Ole Kai Midtgård, Knut Espedokken m/fl. og Helge Arne Jallen (NVE 201104057-117, 119 og 135) krever at de sikres tilstrekkelig tilførsel av vann til boliger og gårdsbruk langs vassdraget fra Eikredammen til Gol. De viser til at mange har grunnvann fra borebrønner, og mener at den nye tunnelen kan redusere tilgangen på vann.

Per-Helge Myklebust (NVE 201104057-120) mener temaet minstevannføring må utredes på nytt.

Grunneigarlaget for Gyrimos-Flævatn v/Asbjørn Haga (NVE 201104057-139) krever magasinrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn i sommerperioden. De mener at HEV manøvrerer magasinet på en måte som dreper mye bunndyr, og dermed fjerner mat for ørreten, og peker på sommeren 2022 som eksempel. De mener dette strider mot den praksis HEV beskriver i vilkårsrevisjonen for Hemsilvassdraget, og også mot forutsetningene i vassdragsskjønnet.

HEVs kommentarer til høringsuttalelsene

HEV har i brev av 15.5.2023 (201104057-134) kommentert høringsuttalelsene. De mener at Hemsil 3 kraftverk er godt utredet for alle relevante konsekvenser, og at kunnskapsgrunnlag er dekkende. I senere notat (NVE 201104057-140) svarer de på en del spørsmål fra NVE om inntaksrist (fiskestengsel i inntaket til Hemsil 3 kraftverk, og på spørsmål tilknyttet oppvandringsløsning forbi damkonstruksjonen i Eikredammen.

Magasinrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn

HEV er uenig med kommunene i at Hemsil 3 kraftverk i vesentlig grad vil endre reguleringen av Gyrimos-Flævatn, og mener at det ikke er behov for ytterligere utredninger.

Hensikten med Hemsil 3 kraftverk er først og fremst å utnytte tilsiget til Eikredammen bedre ved å redusere flomtapet derfra. Videre vil en ny inntakstunell og nytt kraftverk forbedre virkningsgraden i forhold til Hemsil 2 kraftverk, og økt slukeevne vil gjøre det mulig å utnytte Eikredammen bedre til effektkjøring.

De påpeker at Hemsil 1 kraftverk, som tapper vann direkte fra Gyrimos-Flævatn, vil fortsette å kjøre gjennom vinteren for å tappe magasinet, og at det ikke er aktuelt å kjøre det mer på sommeren enn med dagens praksis. De viser også til deres brev til NVE av 06.05.2014 (NVE 201104057-95) med utdypende kommentarer, der det bl.a. står at Hemsil 1 kraftverk må gå for fullt nesten hele vinteren for at man skal klare å tappe magasinet før snøsmeltesesongen starter. De påpeker at kraftverket ikke har fått økt tappekapasitet, selv om turbinene nylig er skiftet.

HEV mener at konsekvensene for Gyrimos-Flævatn er utredet tidligere, og viser til KU fra 2012 for fagtema hydrologi vedlagt søknaden om Hemsil 3 kraftverk (NVE 201104057-39).

HEV viser også til forutsetningene i overskjønnet fra 23.03.1963, der det legges til grunn at vann samles opp i magasinene i sommersesongen, og tappes om høsten og vinteren.

Magasinrestriksjoner i Eikredammen

HEV er ikke uenige i at Hemsil 3 kraftverk vil medføre endring i manøvreringen av Eikredammen. Men de mener at konsekvensene for Eikredammen er utredet tidligere, og viser til KU fra 2012 bl.a. for fagtemaene fisk og hydrologi, som var vedlagt søknaden om Hemsil 3 kraftverk fra 2013 (NVE 201104057-39). De kan ikke se at det er påpekt nye momenter av betydning for Eikredammen.

Fisk i Eikredammen – fiskestengsel og fiskepassasje

HEV er uenig med Statsforvalteren i at konsekvensene for fisk i Eikredammen og nedre del av Hemsil bør utredes mer. De viser til de reviderte konsesjonsvilkårene gitt ved kgl.res. 23.06.2021 (NVE 200700391-62), der det bl.a. er pålagt minstevannføring fra Eikredammen.

HEV er også uenig i at fisk i særlig grad vil bli ført gjennom og drept i turbinene i Hemsil 3 kraftverk. De mener at planlagt inntaksrist med 20 mm lysåpning vil hindre det meste av fisk i å gå inn i tunellen, og viser bl.a. til telemetriundersøkelse av ørret fra NINA fra 2013 (NVE 201104057-140), som viser at det stort sett er stor ørret som oppholder seg i Eikredammen. Vannhastigheten ved inntaket i Eikredammen vil være ca. 1 m/s, noe som selv små fisker kan svømme imot. De påpeker videre at det kun har vært observert én fisk i inntakstunellen til Hemsil 2 kraftverk, når tunellen har blitt tappet for vann ved inspeksjon. De mener vesentlig mer fisk ville vært observert hvis det var særlige mengder med fisk som fulgte med vannet inn i tunellen. Det er heller ikke gjort observasjoner som tyder på vesentlige forekomster av skadet eller død fisk nedstrøms kraftverksutløpet.

Angående passasje for oppvandring av fisk forbi damkonstruksjonen i Eikredammen så viser HEV bl.a. til KU-rapport for fisk fra 2012 (NVE 201104057-39). Rapporten konkluderer med at det ikke er noen spesielle fordeler tilknyttet at ørret som har fulgt vannstrømmen forbi Eikredammen kan vandre opp igjen. Nedvandring under eksisterende forhold dreier seg stort sett om enkelte større ørretindivider, som gir mer interessant fiske i Hemsil nedstrøms Eikredammen.

På oppdrag fra HEV har Norconsult i 2023 utarbeidet en rapport (NVE 201104057-140) om ulike tekniske løsninger for å få til slik oppvandring. Norconsult mener at en slik løsning blir komplisert og kostbar, bl.a. fordi dammen er forholdsvis høy og at fiskepassasjen må fungere ved ulike vannstander i Eikredammen. Norconsult trekker også i tvil om en slik passasje er formålstjenlig. De peker bl.a. på at Hemsilørreten er relativt stasjonær og har liten motivasjon til vandring, og viser til telemetriundersøkelsen til NINA fra 2013 (NVE 201104057-140). Videre mener de det er forholdsvis lite gode habitater for ørret nedstrøms Eikredammen, og derfor begrenset ørretproduksjon i den delen av elva. Norconsult påpeker også at det er vandringshindre i Hemsil ved Klevaøyne ca. 1 km nedstrøms Eikredammen, som eventuelt må overvinnnes av fisk som har havnet nedstrøms dette. Derfor antar Norconsult at det hovedsakelig er fisk oppstrøms Klevaøyne som eventuelt vil forsøke å vandre opp i en fiskepassasje forbi damkonstruksjonen.

Fisk i Hallingdalselva

For Hallingdalselva nedstrøms utløpet av Hemsil 3 kraftverk påpeker HEV at det ikke vil bli vesentlige endringer i forhold til i dag. De er derfor uenige med Hallingdalselva fiskelag i Gol som mener det må pålegges ytterligere avbøtende tiltak. HEV viser videre til at det allerede pågår planlegging av biotoptiltak i Hallingdalselva både oppstrøms og nedstrøms utløpet av Hemsil 3, og at dette bl.a. ble omtalt av vassdragsmyndigheten i vilkårsrevisjonen for Uste- og Hallingdalsvassdraget (NVE 201700791). HEV viser videre til at Statsforvalteren kan pålegge utsetting av fisk, og ev. endring av tidligere pålegg. De påpeker også at vassdraget ifølge vann-nett allerede har oppnådd godt økologisk potensial (GØP), og at vassdraget er godt utredet med hensyn til forholdene for fisk.

Annet biologisk mangfold

HEV viser til sitt brev av 31.10.2022 der de nevner bestand av apollosommerfugl i bergveggen sør for Lisbetnøbbi (Lisbetnuten) ved Gol. Dette ligger like nord for eksisterende koblingsanlegg for Hemsil 2 kraftverk, som skal utvides med koblingsfelt for Hemsil 3 kraftverk. De mener det ikke er behov for flere utredninger ang. denne arten.

Naturressurser

HEV mener at ny inntakstunell ikke vil komme i konflikt med eksisterende masseuttak ved Hatten (av direktoratet for mineralforvaltning kalt «Hovet masseuttak»). HEV har vært i kontakt med entreprenøren som driver masseuttaket. Entreprenøren opplyste at pågående uttak gjelder grusmasser, og at det ikke er planer om etablering av steinbrudd som kan komme i konflikt med en inntakstunell.

Forurensning

For støy, støv eller rystelser i forbindelse med anleggsarbeidet så mener HEV at dette ble utredet tilstrekkelig i KU vedlagt søknaden fra 2013. HEV støtter at interesserte aktører får anledning til videre utnyttelse av tunellmassene, som planlegges plassert i eksisterende tippområder.

Landskap og kulturminner

HEV mener det ikke er kommet innspill med nye momenter for temaene landskap og kulturminner.

Konsesjonskraftpris og kommunenes økonomi

HEV er ikke enig med kommunene i at det ikke er foretatt noen vurdering av kommunenes økonomi, og viser til at dette ble utredet i KU fra 2013.

Skogsbilvei

HEV er ikke enig med Arne O. Løstegaard, som krever at HEV blir pålagt å ruste opp skogsbilvei fra Grønli bru til Hemsedal (går langs sørsiden av Hemsil). De påpeker at de i erstatningsskjønnet fra 1963 ble pålagt å yte et engangsbidrag på kr 130 000,- til Gol kommune for bygging av veien. HEV mener at veien ligger utenfor influensområdet til utbyggingen av vassdraget, og at de derfor ikke har noe videre ansvar for drift og utbedring av veien.

Vannforsyning

Angående vannforsyningen fra private borehull langs traseen for den nye inntakstunellen, så påpeker HEV at dette vil bli kartlagt og kompensert. Kartleggingen vil bli samlet i en rapport, og oppfølgingen av vannforsyningsanlegg vil styres via et miljøoppfølgingsprogram. I tillegg vil det for ekstra store vannforsyningsbehov, som til gårdsbruk, bli etablert beredskap for å avbøte akutt vannmangel.

NVEs vurdering

Hjemmelsgrunnlaget for konsesjon

I NVEs innstilling fra 2014 anbefaler vi at det blir gitt konsesjon til Hemsil 3 kraftverk med hjemmel i vannressursloven. Ved lovendringen den 21.06.2017 er hjemmelen for elvekraftverk på over 40 GWh endret til vassdragsreguleringsloven. NVE mener at dette ikke medfører vesentlige endringer i vurderingen av konsesjonsspørsmålet.

Kunnskapsgrunnlaget

Gol, Hemsedal og Ål kommuner v/adv.firmaet Lund og co mener at kunnskapsgrunnlaget ikke er godt nok. De krever at det utarbeides nye konsekvensutredninger for både økonomiske og naturmessige forhold. Kommunene peker bl.a. på at det er 10 år siden søknaden ble utarbeidet.

NVE vil påpeke at konsekvensene av Hemsil 3 kraftverk er omtalt i søknaden fra 2013 (NVE 201104057-39). Sammen med søknaden fulgte også konsekvensutredning (KU) basert på KU-program vedtatt av NVE i 2012. Forholdene er også belyst under NVEs folkemøter 13.10.2011 (i forbindelse med KU-program), høring av søknaden, nytt folkemøte 10.04.2013, og under NVEs offentlige befarings 15.10.2013.

I tillegg er det senere lagt fram tre nye rapporter (NVE 201104057-109 og 140), som særlig angår fisk og bunndyr. For fisk er det tilsammen framlagt 3 rapporter, henholdsvis fra Naturhistorisk museum ved UiO i 2012 (KU-rapport for fisk og bunndyr i Hemsil og Hallingdalselva), fra NINA i 2013 (telemetristudie om ørretens opphold og vandring i Hemsil), og fra Norconsult i 2023 (tekniske løsninger for fiskepassasje forbi Eikredammen). Videre er det utarbeidet to nye rapporter for Hallingdalselva fra henholdsvis Norconsult (bunndyr) og Naturhistorisk museum (fisk), som var vedlagt brevet fra HEV av 31.10.2022 om ny igangsetting av saken. Se referanselista nederst i dette brevet.

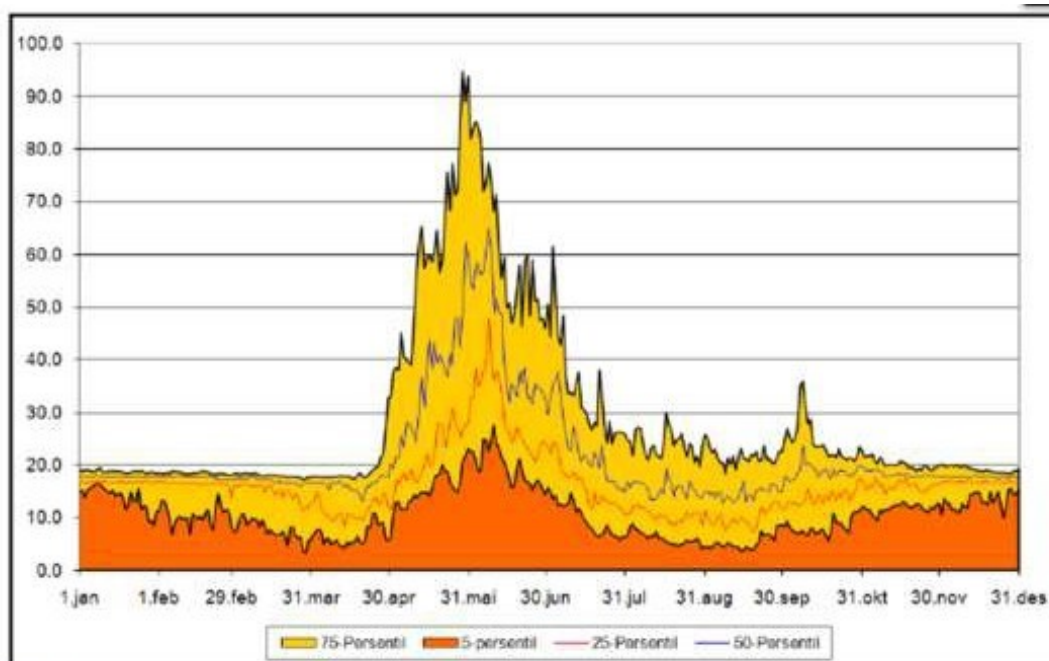
NVE vil også påpeke at Hemsilvassdraget har vært regulert siden 1960-tallet, og at forholdene for fisk og andre vanntilknyttede organismer har vært sterkt påvirket av dette. NVE mener at med påleggene i vilkårsrevisjonen om minstevannføring, og den igangsatte prosess med revurdering av terskler og andre biotopiltak, så er det grunn til å tro at forholdene for bl.a. fisk nedstrøms Eikredammen kan bli vesentlig bedre enn tidligere.

NVE kan ikke se at det er påpekt forhold som gjør det nødvendig med ytterligere utredning av konsekvenser av Hemsil 3 kraftverk. Vi mener også at kravet til kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven § 8 er oppfylt. Vi mener derfor at foreliggende kunnskapsgrunnlag er tilstrekkelig til å ta stilling til konsesjonsspørsmålet for Hemsil 3 kraftverk.

Magasinrestriksjoner i Gyrinos-Flævatn

Kommunene krever at kravet om magasinrestriksjoner i Gyrinos-Flævatn blir vurdert på nytt. De mener kravet ble avvist i NVEs innstilling fra 2018 (vilkårsrevisjonen) med henvisning til at søknaden om Hemsil 3 kraftverk var trukket. Kravet om magasinrestriksjoner var hovedsakelig basert på hensynet til ørret, fiske av stamfisk, erosjonsfare, og landskapsvirkning. Kommunene fokuserte også på deres forventning om mer aktiv regulering i framtiden.

HEV er uenig i at manøvreringen av Gyrinos-Flævatn vil endres vesentlig med Hemsil 3 kraftverk. De opplyser at slukeevnen i Hemsil 1 kraftverk er en viktig begrensende faktor for å øke sommertappingen. De peker også på at det allerede i dag er en del flomtap fra Eikredammen, da tilsiget til Eikredammen fra resten av vassdraget normalt sett er stort gjennom sommeren, se figur 1 nedenfor.

Figur 1. Tilsiget til Eikredammen i m³/s gjennom året (NVE 201104057-95). Kurvene viser 5, 25, 50 og 75-persentiler.

NVE legger til grunn at tappingen av Gyrinos-Flævatn i liten grad vil bli endret med Hemsil 3 kraftverk, og det vises til søknaden av 21.01.2013 (se bl.a. s. 16), Norconsults KU-rapport for hydrologi, og HEVs brev av 15.5.2023 med kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 201104057-134).

Men selv om tappingen skulle bli noe endret, mener NVE at hensynet til fleksibilitet og flomdemping må veie tungt. Gyrinos-Flævatn utgjør 86 % av magasin-kapasiteten i Hemsilreguleringen, og magasinet har stor betydning for fleksibilitet i reguleringen. Eventuelle magasinrestriksjoner vil kunne gå ut over reguleringens evne til å yte systemtjenester i kraftnettet, og også evnen til å bidra ved flomhåndtering i Hemsilvassdraget og Hallingdalsvassdraget. Bl.a. kan nevnes at under uværet «Hans» høsten 2023 var Gyrinos-Flævatn viktig for håndtering av flommen i Hallingdalen og videre nedover i vassdraget. NVE kan ikke se at det er framkommet informasjon som tyder på at foreslåtte magasinrestriksjoner av hensyn til ørret vil være viktigere enn hensynet til sikker kraftforsyning og flomhåndtering.

I vilkårsrevisjonen ble magasin-kapasiteten og reguleringsevnen i Hemsilvassdraget tillagt vesentlig vekt, se NVEs innstilling fra 2018 og kgl.res. 23.06.2021.

NVE mener at det ikke er grunnlag for å innføre magasinrestriksjoner i Gyrinos-Flævatn. Vi viser også til at dette ble avvist i vilkårsrevisjonen.

Magasinrestriksjoner i Eikredammen

Kommunene krever magasinrestriksjoner i Eikredammen for å unngå vannstander og vannstandsvariasjoner som er negative for fisk, landskap og friluftsliv.

HEV mener at tappingen av Eikredammen vil endres som følge av Hemsil 3 kraftverk, og viser bl.a. til at den samlede slukeevnen i kraftverket vil øke, og at man ønsker å utnytte mer av tilsiget og dermed redusere flomtaket.

Men HEV er uenig i kravet om magasinrestriksjoner i Eikredammen, og påpeker at dette vil legge vesentlige begrensninger på fleksibiliteten i kraftverket, f.eks. evnen til å variere produksjonen gjennom døgnet som tilpasning til forbruket.

Som avbøtende tiltak, særlig for landskap og friluftsliv, har HEV foreslått at det etableres en terskel i Eikredammen som kan holde et høyt vannspeil nær parkeringsplassen. Dette ble kommentert i NVEs innstilling fra 2014 (NVE 201104057-91, se bl.a. s. 39). En slik terskel må ev. godkjennes av NVE, f.eks. som del av terskelplan for vassdraget.

NVE mener at det ikke er formålstjenlig med magasinrestriksjoner i Eikredammen, og peker på at dette vil kunne få vesentlig betydning for kraftproduksjonen både i Hemsil 2 og 3 kraftverk. Vi finner derfor ingen grunn til å endre vår innstilling fra 2014 på dette punktet.

Slipp av minstevannføring fra Eikredammen

Nedre Hemsil Fiskeforening og Olav Arne Løstegaard mener at pålagt slipp av minstevannføring fra Eikredammen må økes til 1 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren. Løstegaard mener også det må slippes opprenskningsflommer.

NVE vil påpeke at det ble pålagt minstevannføring i vilkårsrevisjonen på 0,5 og 0,15 m/s ved kgl.res. av 23.06.2021. Spørsmålet om minstevannføring ble også vurdert i vår innstilling til Hemsil 3 kraftverk fra 2014, og der anbefalte NVE samme minstevannføring som ble pålagt i vilkårsrevisjonen. Vi kan ikke se at det er bragt inn nye momenter som tilsier en annen vurdering av spørsmålet.

Når det gjelder opprenskningsflommer så er ikke dette særskilt vurdert i NVEs innstilling fra 2014 (konsesjonssaken). Men ifølge KU-rapporten for hydrologi fra 2012 (NVE 201104057-39) vil det fortsatt bli årlig flomoverløp ved Eikredammen, selv om utnyttelsen av tilsiget vil øke fra 81 % til 91 %. Som eksempler kan nevnes at ved hydrologisk målestasjon Gjerdeslåtta (stasjonsnr. 12.137.0), som ligger like oppstrøms Eikredammen, er middelflommen på 143 m³/s og 10-års flommen på 218 m³/s. Ved slike flommer, eller større, vil ikke en økning av slukeevnen fra drøyt 30 til drøyt 55 m³/s bety særlig mye.

NVE legger til grunn at det fortsatt vil eksistere betydelige flommer i vassdraget. Forholdene i vassdraget kan også tilpasses gjennom terskel- og biotopplan, som kan pålegges etter gjeldende konsesjonsvilkår. NVE kan ikke se behovet for særskilte lokkeflommer i tillegg.

Krav om fiskesperre i det nye inntaket i Eikredammen

Flere parter krever inntaksrist som kan fungere som fiskesperre foran tunellinntaket til Hemsil 3 kraftverk i Eikredammen, for å unngå at fisk blir drept i turbinene.

HEV påpeker at det er planlagt inntaksrist med lysåpning på 20 mm foran det nye inntaket, og mener at denne vil holde unna det meste av fisk. De mener at eksisterende inntaksrist med lysåpning på ca. 20 mm foran inntaket til Hemsil 2 kraftverk fungerer bra, se brev fra HEV av 25.05.2023 (NVE 201104057-134). De viser til fiskeundersøkelse som indikerer at det hovedsakelig er stor fisk (ørret) som oppholder seg i Eikredammen. De opplyser at det ikke er gjort observasjoner som tyder på at levende fisk blir skvist mot eksisterende inntaksrist, og at det er observert svært lite fisk (kun ett individ) i inntakstunellen til Hemsil 2 kraftverk under tømning av denne. Det er heller ikke gjort observasjoner som tyder på vesentlig forekomst av skadet eller død fisk nedstrøms kraftverksutløpet, som f.eks. fiskespisende fugl eller andre dyr på næringssøk. HEV mener videre at vannhastigheten i inntaket vil være såpass lav (1 m/s) at selv små fisk vil kunne svømme mot dette.

NVE legger til grunn at HEV planlegger inntaksrist (inntaksgrind, varegrind) med 20 mm lysåpning i inntaket til Hemsil 3 kraftverk. Kraftverket vil få eget inntak i Eikredammen, og vil komme i tillegg til eksisterende inntak for Hemsil 2 kraftverk, se epost fra HEV av 29.09.2023 (NVE 201104057-140). I eksisterende inntak til Hemsil 2 kraftverk, som ikke er omfattet av denne saken, så har inntaksristen en lysåpning på 20 mm. I NINAs telemetriundersøkelse fra 2013, med radiomerking og sporing av en del større ørret, ble det konkludert det med at ørreten i Eikredammen og i Hemsil oppstrøms er forholdsvis stasjonære, og har liten motivasjon til å vandre nedover vassdraget forbi Eikredammen. I samme rapport er det også gjort noen vurderinger angående inntaksrista til Hemsil 2 kraftverk, og muligheten for fisk til å passere denne. NINA opplyste at inntaksrista da hadde en lysåpning på 25 mm, og at det hovedsakelig er ørret på under 20 cm i lengde som vil kunne passere en slik rist. For å kunne passere en inntaksrist med mindre lysåpning (20 mm), som planlagt i inntaket til Hemsil 3 kraftverk, må fisken være enda mindre. I KU-rapporten for fisk (Saltveit m.fl. 2012), vedlagt søknaden fra 2013, legges til grunn at det hovedsakelig er forholdsvis stor ørret som oppholder seg i Eikredammen. KU-rapporten viser til fiskeundersøkelse fra 2001 (Braband m.fl. 2002), som viser dominans av 3-6 åring fisk i Eikredammen, og at 5-åring fisk var ca. 30 cm lang. Det ble ikke funnet årsunger i Eikredammen.

NVE kan på denne bakgrunn ikke se at det er grunnlag for å pålegge en inntaksrist med mindre lysåpning enn 20 mm i inntaket til omsøkte Hemsil 3 kraftverk. Mesteparten av ørreten i Eikredammen er antakelig for stor til å passere gjennom en inntaksrist med slik lysåpning. NVE legger også vekt på at fisken mangler motivasjon til å vandre videre nedover vassdraget. NVE vil videre påpeke er det ikke er framkommet informasjon som støtter at fisk i særlig omfang skades eller drepes i inntaket til, eller i turbinene i, eksisterende Hemsil 2 kraftverket.

NVE vil i tillegg påpeke at Eikredammen ved HRV har et areal på 0,16 km² (tilsvarende 160 daa), og at det i dagens situasjon er begrenset vannhastighet i magasinet inn mot inntaket, selv om denne vil øke noe ettersom vannstanden synker. Et ekstra inntak i Eikredammen, som følge av Hemsil 3 kraftverk, vil selvfølgelig øke risikoen noe for at flere fisk kan følge vannstrømmen inn mot inntakene, når både Hemsil 2 og Hemsil 3 kraftverk er i drift. Men det er etter NVEs syn ikke framkommet informasjon som tyder på at dette vil bli et problem av betydning.

Krav om fiskepassasje forbi damkonstruksjonen i Eikredammen

Flere parter krever fiskepassasje forbi damkonstruksjonen i Eikredammen.

HEV går imot slik fiskepassasje, og mener at fordelene ved en slik passasje er for små til at det kan forsvare kostnadene tilknyttet bygging og drift av passasjen.

NVE mener at det ikke synes å være noen spesielle fordeler tilknyttet at fisk kan vandre opp forbi damkonstruksjonen i Eikredammen, og viser til KU-rapport fra 2012 (NVE 201104057-39) og Norconsult sin rapport fra 2023 (NVE 201104057-140). NVE viser også til telemetriundersøkelsen fra NINA fra 2013 (NVE 201104057-140), som viser at ørreten i Hemsil er forholdsvis stasjonær og vandrer lite. Den vil derfor ha liten motivasjon til å vandre forbi dammen. Noe ørret følger med vannstrømmen gjennom damlukene i Eikredammen ved høye tilsig, men dette anses som ufrivillig nedvandring, dvs. som ikke skyldes et ønske om vandring. Videre er det forholdsvis lite gode habitater for ørret nedstrøms Eikredammen og derfor begrenset ørretproduksjon. Derfor vil det uansett ikke være så mye ørret som ev. vil kunne vandre oppover. Det er ifølge Norconsult også vandringshindre i Hemsil, bl.a. ved Klevaøyne ca. 1 km nedstrøms Eikredammen, som utgjør ekstra hindre for fiskevandring fra lenger nedstrøms i elva.

NVE mener at oppvandringsløsning forbi Eikredammen vil være kostbar og komplisert bl.a. fordi damkonstruksjonen er høy, og fordi oppvandringsløsningen skal fungere ved ulike vannivåer i Eikredammen. Vi viser til Norconsults rapport fra 2023 (NVE 201104057-140).

NVE mener på grunnlag av foreliggende kunnskap at det er ikke er formålstjenlig å pålegge oppvandringsløsning for fisk forbi damkonstruksjonen i Eikredammen. Nødvendige undersøkelser og vandringsløsninger kan ev. pålegges senere, hvis ny kunnskap skulle tilsi det. Dette kan skje i medhold av standardvilkårene og føringene som ble gitt i kgl.res. av 23.06.2021 for vilkårsrevisjonen.

Krav om terskler, fiskeutsetting og biotopiltak i berørt vassdrag

Flere parter krever terskler og biotopiltak i Hemsil nedstrøms Eikredammen og i Hallingdalselva.

Ifølge HEV har de for tiden i gang arbeid for å vurdere slike tiltak både i Hemsil nedstrøms Eikredammen og Hallingdalselva.

NVE vil påpeke at det i mange tilfeller er aktuelt med nye terskel- og biotopplaner som en oppfølging av vilkårsrevisjoner og konsesjonssaker for større kraftanlegg. Dette gjelder særlig i saker der det blir pålagt minstevannføring, som for Hemsil nedstrøms Eikredammen. I gjeldende konsesjoner for Hemsil- og Hallingdalsvassdraget er det moderne terskelvilkår og naturforvaltningsvilkår som gir hjemmel til å pålegge slike tiltak. Dette inkluderer hjemmel til å pålegge fiskeutsetting.

Norconsult påpeker i sin rapport fra 2023 (NVE 201104057-140 kap. 2.2.3 s. 13) at fisk som slipper seg over den østre damluka i Eikredammen kan falle på fjell og skades eller drepes i fallet. De foreslår derfor at det fjernes fjell og lages vannfylt fordypning som fisken kan lande i. Alternativt foreslår Norconsult at tappepraksisen i overløppssituasjoner endres slik

at det tappes fra den vestre damluka, der fisken uansett lander i vann, før den østre damluka eventuelt også åpnes.

NVE mener at man må finne en ordning for dette, og at det kan skje som del av en terskel- og biotopplan.

Vannforsyning

En rekke grunneiere påpeker at den nye inntakstunellen kan påvirke vannforsyning fra private borehull langs traseen til tunellen.

HEV planlegger at vannforsyningen fra private borehull skal bli håndtert gjennom kartlegging, miljøoppfølgingsprogram, og beredskap for å avbøte akutt vannmangel. Kartleggingen vil være viktig for å finne ut dagens situasjon, og som referansegrunnlag for vurdering av mulige konsekvenser etter at den nye inntakstunellen er etablert.

NVE vil påpeke at dette angår privatrettslige forhold som må løses direkte mellom partene, og ved uenighet avgjøres i domstolene.

Naturressurser

Direktoratet for mineralforvaltning mener at den planlagte tunellen vil gå gjennom masseuttak, og at det må vurderes kombinert tunelldrift med masseuttaket. HEV har kontaktet entreprenøren som driver uttaket, og som opplyser at det kun dreier seg om uttak av overflatemasser, og at det ikke foreligger planer for etablering av steinbrudd.

NVE forutsetter at HEV opprettholder nødvendig dialog med entreprenøren som driver masseuttaket, og vil ordne forholdene til private interesser som eventuelt måtte bli skadelidende. Ut fra framlagt informasjon kan ikke NVE se at det er behov for å pålegge noen samkjøring mellom sprenging av tunell og masseuttaket.

Krav om ED-pris for konsesjonskraft

Hemsedal, Gol og Ål kommuner krever, som tidligere, at prisen for konsesjonskraft omgjøres fra såkalt «kostpris» til såkalt «ED-pris». De viser bl.a. til avgjørelsen i Skjerkasaken, der vilkårsrevisjon var kombinert med opprustnings- og utvidelsesprosjekt, og mener foreliggende sak må behandles på samme måte. At søknaden om Hemsil 3 avgjøres noe etter vilkårsrevisjonen bør ikke tillegges vesentlig vekt.

HEV er imot omgjøring til ED-pris.

NVE viser til at spørsmålet i Skjerkasaken bl.a. er omtalt i brev fra ED til adv.firma Lund og Co med flere, datert 30.03.2015 (NVE 200700198-72). Der vektlegges bl.a. at OU-saken angikk økt regulering i Skjerkavatn. Samtidig inngikk magasinet i vilkårsrevisjonen for vassdraget.

NVE vil påpeke at OU-prosjektet i Hemsilvassdraget dreier seg om utvidelse av et eksisterende kraftverk, og ikke økt regulering i noen av reguleringsmagasinene. Ved økt regulering av et magasin skal det fastsettes nye konsesjonsvilkår for den nye delen av reguleringen. Da vil praktiske hensyn kunne tilsi at det gis samme bestemmelser for

konsesjonskraft både for den gamle og den nye delen av reguleringen. Etter NVEs vurdering foreligger ikke de samme hensynene i saken om Hemsil 3 kraftverk.

I NVEs innstilling for Hemsil 3 kraftverk, av 18.12.2014, ble kravet om ED-pris også omtalt. NVE mente den gang at prisen på konsesjonskraft ikke skal få betydning for konsesjonsspørsmålet for Hemsil 3 kraftverk (se innstillingens side 38-39). Vi ser ikke grunn til å endre vår konklusjon på dette punktet.

Andre forhold

For andre forhold viser vi til vår innstilling av 18.12.2014 (konsesjonssaken).

Endret utkast til anleggskonsesjon

Samtidig med NVEs innstilling for Hemsil 3 kraftverk fra 2014 (NVE 201104057-91) sendte vi også utkast til anleggskonsesjon for de elektriske anleggene, inkludert ekstra felt i koblingsstasjonen til 300 kV nettet like øst for Gol sentrum (se s. 42-43 i NVEs innstilling).

Statnett har senere, som følge av endringer i energiloven, overtatt koblingsstasjonen, se deres høringsuttalelse av 13.3.2023 (NVE 201104057-123) og NVE sak 202300845.

NVE har derfor utferdiget utkast til to anleggskonsesjoner, en anleggskonsesjon til HEV for Hemsil 3 kraftverk, og en anleggskonsesjon til Statnett for utvidelsen av koblingsanlegget med et felt. Disse sendes til ED samtidig med dette brevet.

Nytt manøvreringsreglement

Ved kgl.res. 23.06.2021 (og korrigeret ved EDs brev 20.08.2021) ble det gitt nytt manøvreringsreglement for reguleringen av Hemsilvassdraget i forbindelse med vilkårsrevisjonen.

Vedlagt dette brev følger utkast til endret reglement, der det i punkt 4 er tatt inn bestemmelse om at Miljødirektoratet, fem år etter at Hemsil 3 kraftverk er satt i drift, kan be om endring i reglementet hvis vannslippingen medfører alvorlige uforutsette negative virkninger tilknyttet fisk eller isforhold. Slik bestemmelse ble også anbefalt i vår innstilling for Hemsil 3 kraftverk i 2014.

NVEs forslag til nytt
Manøvreringsreglement
for regulering av Hemsilvassdraget mv. i Hemsedal, Gol og Ål kommuner, Viken fylke

(Fastsatt (dato). Erstatte tidligere reglement gitt ved kronprinsregentens resolusjon av
25. januar 1957)

1.
Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg. grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Vavatn	1 124,45	1 124,45	1 116,45	0	8,0	8,0
Gyrinosvatn	1 095,87	1 108,77	1 095,87	12,9	0	12,9
Flævatn	1 088,87	1 108,77	1 088,87	19,9	0	19,9
Flatsjø*		697,97	697,67			0,3
Eikredammen*		566,25	560,92			5,33

*Flatsjø og Eikredammen er inntaksmagasiner.

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 2000).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Flomlukene i Gyrinos-Flævatn-dammen skal manøvreres slik at vannstanden ikke overstiger kote 1 108,77, og dimensjoneres slik at de tar største påregnelige flom.

Overføring

Fagerdøla og Dyrinja er tatt inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes, og at den naturlige lavvannføring nedstrøms utløpet til Hemsil 2 ikke forminskes til skade for andres rettigheter.

I perioden 15.5.-30.9 skal det slippes 0,5 m³/s fra Flatsjø til Grøndøla, og 0,1 m³/s resten av året. I perioden 15.5.-30.9 skal det slippes 0,5 m³/s fra Eikredammen til Hemsil, og 0,15 m³/s resten av året. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Det skal avgis nødvendig vann til eventuelle fisketrapper etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Det skal videre ved tappingen has for øye at isforholdene i vassdraget så vidt mulig ikke skal forverres.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende, og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Dersom vannslippet etter dette reglementet medfører alvorlige uforutsette negative virkninger tilknyttet fisk eller isforhold, kan Miljødirektoratet be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering etter 5 år etter idriftsettelse av Hemsil 3 kraftverk.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.»

III. Høring av NVEs oppdaterte vurdering

NVEs oppdaterte vurdering fra 12. januar 2024 ble sendt på høring 15. januar 2024.

Vertskommunene avga uttalelse til NVEs vurdering 5. april 2024:

1 Innledning

NVE avga 12. januar 2024 innstilling til Hafslund Eco AS' (heretter «HEV») søknad om konsesjon for Hemsil 3 kraftverk.

Ordførerne i Ål, Gol og Hemsedal («Hallingdalkommunene») ber med dette om et møte med energiministeren for å drøfte de to vannkraftsakene i kommunene som vil få store negative konsekvenser både naturmessig og økonomisk.

Den første saken gjelder overnevnte søknad om ny konsesjon for utbygging av Hemsil 3. Denne søknaden kan ikke behandles av konsesjonsmyndigheten uavhengig av og løsrevet fra den andre saken som gjelder revisjon av konsesjonsvilkårene for Hemsilreguleringen. Reviderte konsesjonsvilkår for Hemsilreguleringen ble fastsatt ved kgl.res. 23. juni 2021, og kommunene vil be om at Energidepartementet omgjør nevnte konsesjon og behandler de to sakene i sammenheng.

Kommunene har tidligere inngitt flere uttalelser i de to sakene. Det vises til høringsuttalelsene fra Gol kommune 27. juni 2013, Hemsedal kommune 1. juli 2013, brev fra Lund & Co til NVE på vegne av Ål kommune datert 4. juli 2014 og brev fra Lund & Co til OED hhv. datert 2. januar og 27. april 2015 på vegne av Hallingdalkommunene. Det vises særlig til oppsummeringen av kravene om magasinrestriksjoner, samt betydningen av de negative økonomiske konsekvenser utbyggingen av Hemsil 3 kan få for Hallingdalskommunene slik saken nå står, i brev fra advokatfirmaet Lund & Co til NVE datert 4. april 2023 (NVE 20110457-130).

Nedenfor vil vi komme med noen avsluttende merknader til de to sakene etter NVEs innstilling 12. januar 2024. Merknadene må ses i sammenheng med Hallingdalskommunenes tidligere uttalelser.

2 Mangelfull saksbehandling og konsekvensutredninger

HEV har søkt om tillatelse til bygging av Hemsil 3 kraftverk. Forventet samlet produksjon er 91 GWh. NVE har funnet fordelene ved og den samfunnsmessige nytten av omsøkte tiltak større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser.

I brev 4. april 2023 påpekte Hallingdalkommunene at det har gått 8 år (nå 9 år) siden Energidepartementet var på sluttbefaring 19. juni 2015, og 10 år siden konsesjonssøknaden ble utarbeidet og sendt på høring. Kommunene mente derfor tidsforløpet i seg selv tilsa at det var behov for nye konsekvensutredninger i forbindelse med en fornyet behandling av konsesjonssøknaden. Det ble også pekt på hvilke ytterligere utredninger og saksbehandling det var behov for, slik at konsesjonsmyndigheten og kommunene skal få et tilstrekkelig grunnlag til å kunne ta stilling til konsesjonssøknaden. I uttalelsen etterlyste Hallingdalkommune blant annet en redegjørelse for sammenhengen mellom den gjennomførte revisjonssaken og utbyggingsplanene for Hemsil 3. Når det gjaldt spørsmålet om hvilke økonomiske virkninger utbyggingen av Hemsil 3 vil medføre for vertskommunene, påpekte kommunene at det var behov for «konkrete

beregninger av hvilke økonomiske virkninger den omsøkte utbyggingen vil ha for de berørte kommunene».

Kommunene er derfor svært overrasket over at NVE nå har sendt sin innstilling til departementet uten å pålegge konsesjonæren ytterligere utredninger verken av naturmessige eller økonomiske forhold, eller å ta kommunenes bekymring på alvor ved å svare ut de mangler kommunene mener foreligger i kunnskapsgrunnlaget.

Når det gjelder behovet for å utrede naturmessige forhold, viser NVE blant annet til at *«Hemsilvassdraget har vært regulert siden 1960-tallet, og at forholdene for fisk og andre vanntilknyttede organismer har vært sterkt påvirket av dette»*. NVE mener derfor at det er grunn til å tro at *«påleggene i vilkårsrevisjonen om minstevannføring, og den igangsatte prosess med revurdering av terskler og andre biotopiltak»*, vil bedre forholdene for bl.a. fisk nedstrøms Eikredammen (innstillingen side 8).

NVE har imidlertid fullstendig valgt å se bort fra at konsesjonsmyndigheten ved fastsettelse av nye vilkår for Hemsilreguleringen i kgl.res. 23. juni 2021 la til grunn at konsesjonæren *ikke* ville gå videre med utbyggingen av Hemsil 3.

En ny tunnel fra Eikredammen til Gol vil bety betydelig tunneldrift. Basert på oppdatert kunnskap, er det nå allmenn kjent at ammoniumnitrat (NH₄NO₃) i uomsatt sprengstoff vil gi nitrogenholdig tunnelvann samt føre til avrenning av nitrogen fra sprengstein. Det forventes derfor at nitrogenkonsentrasjonene i vassdraget vil øke i forbindelse med tunnelarbeidene. Etter det kommunene er kjent med, har ikke dette tidligere vært tema i forbindelse med konsesjonsbehandlingen.

I løpet av vinteren 2024 vil EU vedta det nye avløpsdirektivet. Avløpskapitlene i del 4 av Forurensingsforskriften stiller nasjonale minimumskrav til rensing av avløpsvann og kontroll med utslipp. EUs avløpsdirektiv forutsetter at det stilles strengere krav til rensing av nitrogen enn i dag.

Det har de siste årene også vært en stor oppmerksomhet om behovet for å redde Oslofjorden, ved at det har blitt pålagt kostbare kutt i utslipp av nitrogen. Nitrogenbelastningen fra tunneldriften i forbindelse med Hemsil 3 må derfor utredes nærmere før konsesjon kan gis, i tillegg til de punktene kommunene har påpekt i tidligere høringsuttalelser.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke økonomiske virkninger utbyggingen av Hemsil 3 vil få for vertskommunene, kan det se ut som at NVE har misforstått kommunenes behov for tilleggsutredninger i gjengivelsen av kommunenes anførsler i innstillingen på side 2. NVE skriver her at: *«Kommunene mener Hemsil 3 først og fremst er en effektutvidelse som kan medføre større variasjoner i vannstand og vannføring i magasiner og berørte elver enn til nå. Dette kan ha negative konsekvenser for fiskebestander, erosjon, ferdsel og rekreasjonsverdi. Samtidig mener de at økonomisk kompensasjon ikke økes i særlig grad, fordi fallhøyde forblir den samme, og fordi økningen i kraftproduksjon er liten.»*

Poenget fra kommunenes side har ikke bare vært at den økonomiske kompensasjonen *«ikke økes i særlig grad»*, selv om dette i seg selv er av betydning for den avveining som må foretas av fordeler og ulemper ved tiltaket. Hovedpoenget fra kommunenes side har vært at kommunene ikke bare må tåle nye store inngrep i sin natur uten å få kompensasjon, *men* også at de risikerer å

miste den økonomiske kompensasjonen (både erstatning og en rettmessig andel av verdiskapningen) som de allerede har krav på ettertidligere utbygging av Hemsilreguleringen. Kommunene risikerer med andre ord å komme *dårligere* ut - både naturmessig og økonomisk - enn hva situasjonen er i dag. Men akkurat hvor dårlig kommunene kommer ut økonomisk har det ikke vært mulig for kommunene å få et klart svar på, da verken HEV eller NVE har foretatt en nærmere utredning av hvilke konsekvenser utbyggingen av Hemsil 3 vil få for kommunenes økonomi, verken hva gjelder eiendomsskatt, naturressursskatt eller konsesjonsrettigheter. Det vises til kommunenes høringsuttalelse 4. april 2023 punkt 2.3.4 hvor dette også er påpekt.

NVE viser riktig nok i innstillingen på side 7 til at HEV ikke er enig med kommunene i «*at det ikke er foretatt noen vurdering av kommunenes økonomi, og viser til at dette ble utredet i KUfra 2013*» .

Kommunene antar at det er utredningen «KU Samfunnsmessige virkninger Hemsil 3» datert 9. november 2012 HEV her sikter til. Kommunene er uansett overrasket over at NVE uten videre kan slutte seg til denne tilbakemeldingen fra HEV, med tanke på alle endringene som har kommet på skatte- og avgiftsregimet de siste 10 årene, for eksempel ved innføringen av en kontantstrømskatt som også får direkte innvirkning på kommunenes eiendomsskatteinntekter. Redegjørelsen under kapitlet 5.2.2 «Kommunal økonomi» er derfor ikke lenger riktig, og er dessuten svært generell. Sett fra kommunenes ståsted, vil utbyggingen for eksempel antagelig medføre en ikke ubetydelig økning i fradraget for nåverdien av fremtidige utskiftingskostnader allerede fra tidspunktet kraftverket er i drift, mens effekten av høyere verdi på produksjonen fases gradvis inn over 5 år, jf. sktl § 18-5 (1)-(4). Dette er noe av bakgrunnen for at kommunene i over 10 år har etterspurt en konkret redegjørelse av *alle* økonomiske konsekvenser utbyggingen av Hemsil 3 vil få for vertskommunene, uten at dette har blitt fulgt opp. Hvordan en kommune blir stilt økonomisk etter utbyggingen er selvsagt av stor betydning for hvorvidt kommunene stiller seg positivt til dette.

Kommunene viser til at det vil være en forsømmelse av konsekvensutredningsplikten ikke å foreta utredninger av de økonomiske virkninger en omsøkt utbygging vil få for den berørte kommunen. Kommunene vil i tillegg påpeke at det vil være i strid med konsekvensutredningsplikten i seg selv å bygge på utredninger av samfunnsmessige virkninger som er mer enn 10 år gamle.

3 Endring av vilkåret om konsesjonskraftpris fra individuell selvkost til ED-pris(gjennomsnittspris i representative verk)

Kommunene har fremsatt krav om at konsesjonskraftprisen i Hemsilreguleringen skal endres fra individuell selvkost til OED-pris (nå ED-pris). Det vises til tidligere høringsuttalelser, og særlig til brev fra Hallingdalskommunene til NVE datert 4. april 2023 punkt 2.3.2.

Til kravet om ED-pris skriver NVE følgende i sin innstilling 12. januar 2024 (side 13):

«NVE vil påpeke at OU-prosjektet i Hemsilvassdraget dreier seg om utvidelse av et eksisterende kraftverk, og ikke økt regulering i noen av reguleringsmagasinene. Ved økt regulering av et magasin skal det fastsettes nye konsesjonsvilkår for den nye delen av reguleringen. Da vil praktiske hensyn kunne tilsi at det gis samme bestemmelser for konsesjonskraft både for den gamle og den nye delen av reguleringen. Etter NVEs vurdering foreligger ikke de samme hensynene i saken om Hemsil 3 kraftverk.

I NVEs innstilling for Hemsil 3 kraftverk, av 18.12.2014, ble kravet om ED-pris også omtalt. NVE mente den gang at prisen på konsesjonskraft ikke skal få betydning for konsesjonsspørsmålet for Hemsil 3 kraftverk (se innstillingens side 38-39). Vi ser ikke grunn til å endre vår konklusjon på dette punktet.»

I innstillingen datert 18. desember 2014 skrev NVE videre følgende (side 39):

«NVE kan ikke se at prisen på konsesjonskraft skal få betydning for konsesjonsspørsmålet vedrørende Hemsil 3 kraftverk. NVE vil påpeke at kommunene gjennom mange år har hatt utbytte av relativt rimelig konsesjonskraft. Det er helt naturlig at anlegg må moderniseres og rustes opp etter mange års drift, og at det da vil påvirke selvkostprisen. NVE mener at konsekvenser for konsesjonskraftprisen etter gjeldende regelverk ikke kan tillegges betydning for om det skal gis konsesjon etter vassdragslovgivningen.»

NVE synes her utelukkende å bygge på HEVs anførsler i saken. I sine merknader til kommunens høringsuttalelse uttaler HEV i brev 15. mai 2023 på side 9:

«For Hemsil 3 er det som sagt samme fall/fallhøyde som vil benyttes, og det er ingen nye reguleringer. Det er ikke hjemmel for å sette vilkår om konsesjonskraft i en eventuell konsesjon for Hemsil 3. Etter vårt syn støtter derfor ikke Skjerka-saken og forvaltningspraksis for øvrig, kommunenes anførsel om at konsesjonskraftprisen må endres til OED-pris Hemsilreguleringen. Det er når nytt fall eller nytt vann tas i bruk at det er praksis for å ilegge nye økonomiske vilkår i kombinasjonssaker, slik at ny konsesjon og konsesjonene som revideres kommer innenfor samme bestemmelse. Vi mener derfor at det vil være i strid med gjeldende forvaltningspraksis å endre konsesjonskraftprisen til OED-pris i Hemsilreguleringen.»

Etter kommunenes syn er dette en feil gjengivelse av Skjerka-saken av to grunner: For det første påpekte lagmannsretten uttrykkelig at forvaltningspraksis ikke «underbygger at prisfastsettelsen for konsesjonskraft skal være unntatt revisjon etter den alminnelige revisjonsbestemmelsen». For det andre påpekte lagmannsretten at den forvaltningspraksis som forelå var så begrenset at retten ikke fant grunn til å legge vekt på den. Det vises til dommen på side 12 hvor det heter:

«Av den praksis som partene har påberopt under ankeforhandlingen, synes det som om prisen på konsesjonskraft er blitt oppdatert til OED-pris i de saker hvor departementet samtidig har innvilget ny konsesjon sammen med revisjon av eldre konsesjoner {kombinasjonssaker}. I rene revisjonssaker hvor det ikke samtidig har vært gitt ny konsesjon, synes praksis å ha vært at prisfastsettelsen for konsesjonskraften ikke er blitt endret til OED-pris. Den samlede praksisen omfatter imidlertid et relativt lite antall saker. Lagmannsretten finner ikke at praksis kan få nevneverdig betydning for forståelsen av revisjonsbestemmelsen.

Lagmannsrettens konklusjon så langt er at den alminnelige revisjonsbestemmelsen i vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 [nå § 8] ga hjemmel for å revidere også vilkår av økonomisk art - herunder prisen på konsesjonskraft med virkning fra vedtakstidspunktene i henholdsvis 2013 og 2017. [Understreket her.]»

Lagmannsretten valgte med andre ord å legge vekt på bestemmelsens ordlyd, som nettopp åpner opp for at alle vilkårene «for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon». Det er dermed ikke riktig som lagt til grunn av HEV og NVE at det ikke er hjemmel for å sette vilkår om konsesjonskraft i en eventuell konsesjon for Hemsil 3. Dette forutsetter imidlertid at

departementet omgjør kgl.res. 23. juni 2021, og behandler revisjonssaken og konsesjonssøknaden som en kombinasjonssak slik kommunene hele tiden har bedt om. Det vises til redegjørelsen i kommunenes høringsuttalelse 4. april 2023 side punkt 2.3.4.

Istedenfor å gi svar på spørsmålet om, hvilke økonomiske konsekvenser utbyggingen av Hemsil 3 vil få for kommunenes økonomi, argumenterer altså NVE med at kommunene har hatt så lave priser over så lang tid at de må tåle den økte konsesjonskraftprisen som vil følge av utbyggingen av Hemsil 3. Det er for så vidt riktig at kommunene har hatt en lav individuell selvkost frem til nå. Dette følger imidlertid av selve formålet med konsesjonskraftordningen at vertskommunene skal få en varig fordel (og ikke ulempe) av kraftproduksjonen. Det vises til redegjørelsen i kommunenes høringsuttalelse 4. april 2023 side punkt 2.3.2. - Det er kommunenes syn at NVE på dette punkt bygger sin innstilling på et utenforliggende hensyn. Eventuelle tidligere fordeler ved konsesjonskraftordningen følger av loven og faller utenfor de hensyn NVE kan vektlegge i sin innstilling.

Selv om Hemsilreguleringen ved utbygging av Hemsil 3 ikke øker sin evne til å produsere mer vinterkraft, vil kraftverket medføre at anlegget øker sin evne til å produsere (noe) mer energi – særlig om sommeren. Denne merverdien gir en økt inntjening til kraftverkseier, uten at vertskommunene får ta del i verdiskapningen. Derimot må kommunene ta en stor del av kostnadene ved utbyggingen ved at konsesjonskraftprisen vil øke vesentlig. Kommunene gjør gjeldende at den asymmetrien NVE legger til grunn - ingen ny konsesjonskraftmengde, men sterk økning i prisen på tidligere opparbeidede konsesjonskraftrettigheter - verken er rettslig holdbart eller rimelig.

Kommunene antar at investeringskostnadene - tidligere oppgitt til kr 1190 mill - vil øke konsesjonskraftprisen fra 13-14 øre/kWh til ca. 27 øre/kWh. Hemsedal kommune har regnet på konsekvensen av en slik endring av prisen for historiske tall i perioden 2014-2024. I hele perioden ville kommunen hatt en redusert fortjeneste på kr 52 073 560, dvs. et inntektsbortfall på i underkant 5 mill. i snitt over hele perioden med en pris på 27 øre/kWh. En slik reduksjon vil være dramatisk for enhver kommuneøkonomi.

Hallingdalkommunene antar at en avgjørelse med så negative konsekvenser for vertskommunene som innstillingen fra NVE innebærer, vil få stor oppmerksomhet fra kraftkommunene i Norge, og vil også kunne påvirke hvordan andre vertskommuner stiller seg til fremtidige effektutbygginger av sine anlegg.

4 Magasinrestriksjoner

Kommunene har både i revisjonssaken og konsesjonssaken krevd magasinrestriksjoner i Eikredammen og i Gyrimos-Flævatn.

Kravet i Gyrimos-Flævatn går ut på at kraftverkseier ikke skal kunne kjøre mer vann igjennom Hemsil 1 enn det som utgjør det naturlige tilsiget om sommeren, slik at vannstanden i magasinet enten blir konstant eller stigende. Dette er den mildeste formen for magasinrestriksjon, og kravet tar etter kommunenes syn hensyn til miljøet på samme måte som ved nye moderne utbygginger.

I innstillingen på side 9, viser NVE innledningsvis til at denne magasinrestriksjonen ble avvist i

vilkårsrevisjonen i 2021. Men som nevnt i punkt 2 (over) ble det i revisjonssaken lagt til grunn at Hemsil 3 ikke ville bli bygget ut, og at det dermed ikke ville «*skje noen endring i tappepraksisen pga. det kraftverket*». Det var med andre ord under denne forutsetning at man på det tidspunktet ikke fant grunn til å innføre et krav om magasinrestriksjoner i Gyrimos/Flævatn.

I dag er det et stort uregulert tilsig som renner til Hemsil 2 kraftverk. Å kjøre på ekstra gjennom Hemsil 1 vil derfor sjelden være mulig. Men etter utbyggingen av Hemsil 3 blir denne skranken etter det kommunene forstår kraftig redusert, ettersom den økte slukeevnen i Hemsil 3 vil medføre at det blir færre tilfeller der man ikke kan kjøre Hemsil 1.

I innstillingen slutter NVE seg til HEV's redegjørelse om at konsesjonæren normalt vil fylle magasinet om sommeren, slik at den økte muligheten til å kjøre Hemsil 1 om sommeren som utbyggingen av Hemsil 3 medfører ikke vil bli benyttet. NVE utelukker likevel ikke at praksisen for tapping av Gyrimos-Flævatn kan bli endret ved utbyggingen av Hemsil 3, men viser til at HEV har opplyst at slukeevnen i Hemsil 1 kraftverk er «*en viktig begrensende faktor for å øke sommertappingen*».

Kraftverkseier har opplyst at liten slukeevne i Hemsil 1 medfører at man må kjøre kraftverket gjennom hele vinteren for å få ut vannet i magasinet. Det er imidlertid på det rene at det, som følge av at det vil komme mer og mer uregulerbar kraft inn i kraftsystemet, vil bli store prisvariasjoner i fremtiden også om sommeren. Dette vil etter kommunenes syn gi kraftverkseier insentiv til å kjøre Hemsil 1 om sommeren ved høye priser. Med Hemsil 3 øker følgelig insentivet til å kjøre Hemsil 1 og tappe fra magasinet om sommeren. For hvorfor skal kraftverkseier kjøre kraftverket på lave priser om vinteren (natt/helg) dersom de kan få en høyere pris på sommeren (dag)?

Det er først og fremst i tørre år denne problemstillingen kommer på spissen, og hvor det vil være kritiske for fisken og annet liv i magasinet. Dersom konsesjonæren ikke holder igjen på magasinfyllingen, vil livet i strandsonen tørlegges. Ifølge grunneierne var Gyrimos-Flævatn fullstendig tørrlagt sommeren 2022. Grunneierne har videre i sine høringsuttalelser pekt på at det ble kjørt mye vann gjennom Hemsil 1 sommeren 2022, til tross for at det var en veldig tørr sommer. Dersom magasinet blir tørrlagt to år på rad, vil organismene i magasinet dø ut.

I en e-post til saksbehandleren i NVE datert 22. januar 2024 (vedlagt) skriver blant annet en grunneier, Asbjørn Haga, at:

«Ein måned etter revisjonen er godkjent tapper dei [HEV] ned vatnet. Først eingong, så fyller dei opp igjen til der krepsdyra klekker og så straks ned igjen. (Dette må vera oppskrifta på og drepe mest mulig krepsdyr. Småfuglen vassa og kosa seg med kreps.) Våren 2022 vart vatnet tappa heilt ned, sjølv med lite snø. Så er fyllinga normal fram til 5. juli (10 cm i døgnet). Då går prisen opp og etter den dato stig vatnet med 2-3 cm i døgnet. Den 25. aug går vatnet ned 2 cm. Dette indikerer at dei produserer på tilsiget slik at stigninga på vatnet vert 2-3cm i døgnet gjennom sumaren.

I konsesjon til Hemsil 3 (magasinrestriksjoner) viser Hafslund Eco no til grunnlaget for skjønnet for vatnet som sier: «Overskjønn som underskjønn tar utgangspunkt i at vatnet skal fyllastsumarhalvåret og tappast på vinteren».

Når det viser seg at Hafslund Eco skriver noko og gjør det motsette, må de pålegge

magasinrestriksjoner. Ved kritiske situasjoner kan de gi dispensasjon. Hafslund Eco's kommentar til tapping i 2021 var: « Dette har me lov til i følge konsesjonen.»

Grunneierne ved Gyrimos-Flævatn har over tid hatt en mistanke om en kraftig negativ endring av K-faktoren for fisken i magasinet. Grunneierne har derfor gjennomført egne undersøkelser av kondisjonen til fisken. Trond Ødelien har gått igjennom fiskerapporter fra tre grunneiere i sesongen 2022 – 2023 for å se nærmere på utviklingen. Beregningen baserer seg på +/- 500 fisk hvert år.

Undersøkelsene viser at K-faktoren for hele fiskefangsten (inkludert både stang og garn) har gått ned fra 1,05 i 2022 til 0,97 i 2023. I 2022 var det videre 31,5 % av fisken som hadde K-faktor under 1 mens det i 2023 hadde økt til hele 60,4 %. Bare fra 2022 til 2023 økte K-faktoren under 1 med 44 %. Særlig det siste året har utviklingen gått i en kraftig negativ retning, og fisken er nå i dårlig form. Se vedlagte rapport «Gyrimos- Flævatn, K-faktoren i perioden 2022 - 23».

Undersøkelsen viser følgelig at kondisjonen på fisken har gått kraftig ned i perioden etter 2021 og 2022 med lav vannstand. NVE har videre statistikk på magasinifylling fra 1994 til 2023. I hele denne perioden var det kun i de to årene etter hverandre med lav magasinifylling. Dette forsterker grunneiernes og kommunenes mistanke om at næringsgrunnlaget har blitt sterkt redusert som følge av reguleringen i 2021 og 2022, og at nedtapping har konsekvenser for livet i magasinet.

Regulanten mener at Hemsil 3 ikke vil endre bruken av Hemsil 1. Dersom HEV mener at de ikke vil benytte muligheten til å kjøre Hemsil 1 om sommeren, slik de gjorde sommeren 2022, kan ikke kommunene se hvorfor dette ikke kan inntas som en bestemmelse (magasinrestriksjon) i konsesjonen.

Kommunene har også krevd magasinrestriksjoner i Eikredammen for å unngå vannstander og vannstandsvariasjoner som særlig vil være negativt for fisk, men også landskap og friluftsliv. I innstillingen bekrefter NVE at Hemsil 3 kraftverk vil medføre endringer i manøvreringen av Eikredammen og at det vil bli raskere vannstandsendringer enn før. Likevel har ikke NVE foreslått noen tiltak. Det er heller ikke foretatt utredninger av hvilke ulemper dette vil medføre lokalt.

Regulanten har som argument mot å innta magasinrestriksjoner i konsesjonen vist til at Hemsil 1 er et viktig kraftverk i reservemarkedet. Magasinenes evne til å yte fleksibilitet og systemtjenester i kraftnettet er også noe NVE lagt vekt på i sin innstilling. Den tradisjonelle rollen til kraftverkene har vært å yte energi når det er kaldt om vinteren. Mens den nye rollen til de regulerbare kraftverkene nå vel så mye vil bli å stå i reserver for vind, sol og annen uregulerbar produksjon. Det betyr at konsesjonæren vil få betalt for å stå i reserve, noe som kan gi stor inntjening til kraftselskapet, samtidig som vertkommune sitter igjen med miljøulempene og ikke får noen del av denne verdiøkningen. Kommunene mener at dette må forrykke balansen mellom fordeler og ulemper i konsesjonsvurderingen i disfavør av at det gis konsesjon dersom magasinrestriksjoner ikke innføres.

5 Oppsummering

I Hurdalsplattformen står det på side 33 at regjeringen vil:

«Sikre at lokalsamfunn som stiller sine naturressurser til disposisjon for utbygging, får mer igjen

for det og sikres en rettmessig del av verdiskapingen [...].»

Det er Hallingdalkommunenes påstand at NVE i brev 12. januar 2024 - ved å behandle revisjonssaken av Hemsilreguleringen og konsesjonssøknaden for Hemsil 3 som to separate og uavhengige saker- har kommet med en innstilling som er i strid med regjeringens politiske plattform. Ved den innstillingen som foreligger, vil ikke vertskommunene og lokalsamfunnet bare måtte avgi mer av sin natur vederlagsfritt, - de vil i tillegg tape rettigheter som de har krav på etter tidligere utbygginger, blant annet ved at utbyggingen av Hemsil 3 vil gi en negativ virkning på prisen på konsesjonskraften som kommunene allerede har krav på å ta ut fra Hemsilreguleringen.

På bakgrunn av overnevnte ber kommunene snarest om et møte med statsråden for nærmere orientering om kommunenes syn. Det er på det rene at denne saken samsvarer dårlig både med det som uttrykkelig er uttalt å være regjeringens politikk og moderne miljøhensyn, noe som bør være veiledende i en sak som den foreliggende.

Kommunene vil endelig vise til at med det prekære behovet det er nasjonalt for mer fornybar kraft og behovet for tilslutning fra berørte kommuner, er det vårt syn at denne saken bør prioriteres, og i første omgang med et møte mellom vertskommunene og statsråden.»

Buskerud fylkeskommune avga høringsuttalelse 12.4.2024:

«Viser til brev, datert 15. januar 2024, hvor NVEs vurdering av søknad om konsesjon til Hemsil 3 kraftverk blei sendt over for eventuelle innspill. Videre vises det til epost, datert 26. januar 2024, hvor det blei gitt utsatt høringsfrist til 12. april 2024.

Hovedutvalget for næring og innovasjon i Buskerud fylkeskommune behandla saken 10. april 2024. Hovedutvalget for næring og innovasjon fatta følgende vedtak:

1. Hovedutvalg for næring og innovasjon er positive til at det gis konsesjon til Hemsil 3.
1. Hovedutvalget vil allikevel påpeke at det er uheldig at konsesjonen til Hemsil 3 gis tre år etter at det ble gjennomført revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilvassdraget og at kommunenes innspill ikke er bedret ivare tatt.
2. Hovedutvalg for næring og innovasjon ber om at det gjøres en ny, oppdatert vurdering av tiltaket opp mot gjeldende regional vannforvaltningsplan og fastsatt miljømål.
3. Det er positivt at tidligere deponier gjenbrukes, slik at nye inngrep/deponier i størst mulig grad unngås. Videre bør overskuddsmassene som plasseres i deponiene søkes gjenbrukt og gjenvunnet.
4. Hovedutvalg for næring og innovasjon ber om at følgende setning innarbeides i eventuelt vedtak om konsesjon for Hemsil 3:
«Dersom det under anleggsarbeid treffes på automatisk freda kulturminner, skal arbeidet øyeblikkelig stanses og fylkeskommunen varsles, jmf. kulturminneloven § 8, 2. ledd”.»

Saksframlegg fra møtet ligger vedlagt. Endelig protokoll ettersendes».

IV. Departementets bemerkninger

1. Innledning

HECO er en av Norges største vannkraftprodusenter med en middelproduksjon på om lag 18 TWh pr. år. Selskapet eier og forvalter kraftverk over hele Sør-Norge, og Hallingdalen er ett av kjerneområdene. HECO eies av Hafslund AS og Eidsiva Energi AS.

Hemsilvassdraget ligger i øvre del av Hallingdalen og er et sidevassdrag til Hallingsdalselva. Vassdraget består øverst av to hovedgrener, Grøndøla og Mørkedøla, som samløper oppstrøms Hemsedal sentrum og blir til Hemsil. Øvre del av vassdraget ligger i Hemsedal og Ål kommuner og nedre del ligger i Gol kommune.

Tillatelse til regulering av Hemsilvassdraget ble gitt daværende Oslo Lysverker ved Kronprinsregentens resolusjon av 21. januar 1957. Den eksisterende utbyggingen består av fire kraftverk, to reguleringsmagasiner og to inntaksmagasiner. Hemsil 1 kraftverk har inntak i Gyrinos-Flævatn reguleringsmagasin og utløp i Hemsil oppstrøms Eikredammen. Gjuva kraftverk har inntak i Vavatn reguleringsmagasin og utløp i Grøndøla. Brekkefoss kraftverk er et elvekraftverk med inntak i Flatsjø inntaksmagasin og utløp i Grøndøla oppstrøms samløpet med Hemsila. Hemsil 2 kraftverk har inntak i Eikredammen inntaksmagasin og utløp i Hallingdalselva ved Gol sentrum.

Det omsøkte Hemsil 3 kraftverk ligger i den nedre delen av Hemsilvassdraget og er planlagt med samme inntak som, og utløp nær utløpet til, Hemsil 2. Ifølge nye beregninger fra HECO vil kraftverket vil bidra til en netto produksjonsøkning på 110 GWh per år.

HECO søkte om tillatelse til bygging av Hemsil 3 kraftverk 21. januar 2013. Det ble i forbindelse med søknaden også omsøkt ulike nedskalerte løsninger av kraftverket, men HECO har opplyst at disse alternativene ikke lenger er aktuelle. Søknaden ble sendt på høring og NVE sendte sin innstilling til Olje- og energidepartementet 18. desember 2014. NVE anbefalte at konsesjon skulle gis. NVE anbefalte en rekke vilkår til konsesjonen, herunder minstevannføring fra Eikredammen på 500 l/s mellom 15. mai og 30. september, og 150 l/s resten av året. NVEs innstilling ble sendt på høring og departementet mottok høringsuttalelser fra kommunene. Fordi HECO ikke anså prosjektet som lønnsomt ba HECO om at søknaden ble stilt i bero i 2017. Ved kgl. res. 23. juni 2021 ble vilkårene for den eksisterende utbyggingen revidert. Det ble ikke satt noen magasinrestriksjoner, men satt vilkår om minstevannføring fra Eikredammen på 500 l/s mellom 1. mai og 30. september og 150 l/s resten av året.

HECO ba departementet gjenoppta saksbehandlingen i oktober 2022. Departementet ba NVE sende saken på ny høring, samt vurdere behov for oppdatert beslutningsgrunnlag, eller endringer i innstillingen fra 2014. NVEs høringsbrev ble sendt til alle som hadde uttalt seg til søknaden av 2013 og til alle kjente grunneiere og rettighetshavere. Departementet mottok NVEs oppdaterte vurdering 12. januar 2024. Det var ingen vesentlige endringer fra innstillingen fra 2014. NVEs oppdaterte vurdering ble sendt på høring til berørte kommuner og fylkeskommune.

I NVEs innstilling fra 2014 anbefaler NVE at det blir gitt konsesjon til Hemsil 3 kraftverk med hjemmel i vannressursloven. Ved lovendringen den 21. juni 2017 er hjemmelen for elvekraftverk på over 40 GWh endret til vassdragsreguleringsloven. Søknaden om Hemsil 3 skal derfor nå behandles etter vassdragsreguleringsloven § 3, jf. § 5. Det medfører ingen vesentlige endringer i behandlingen av søknaden.

2. Nærmere om tiltaket

Prosjektet innebærer nytt inntak i Eikredammen, ny tunell i fjell og et nytt aggregat i kraftverkshall i fjell, alt parallelt med Hemsil 2. Vannet skal i hovedsak kjøres i Hemsil 3, mens Hemsil 2 vil kjøres i perioder med høyere vannføring. Hemsil 3 har lavere falltap på grunn av større tunelltersnitt og mer effektivt produksjonsutstyr enn Hemsil 2. Ifølge KU-rapporten for hydrologi vil 91 % av tilsiget til Eikredammen utnyttes til kraftproduksjon når Hemsil 3 er satt i drift, mot 81 % i nåværende situasjon i Hemsil 2.

Eikredammen er inntaksbasseng på ca 18 da. Vannstanden ligger normalt mellom kote 566 og 562,6, som gir en variasjon på 3,4 meter og et utnyttbart bassengvolum på 0,37 Mm³. Vannstand i Eikredammen vil variere innenfor samme rammebetingelser som i dag etter utbygging av Hemsil 3 kraftverk, og dette vil være forskjellig fra dag til dag, avhengig av tilsig, energietterspørsel, kraftpris osv.

Omsøkt prosjekt har ny tunell fra inntaket i Eikredammen og frem til Hemsil 3.

Ved utbygging forventes det en årlig økning i produksjon på om lag 110 GWh/år, hvorav 14 GWh er vinterkraft.

Kraftstasjonen vil få en største slukeevne på 25 m³/s og en minste slukeevne på 6,3 m³/s.

Transformatorstasjonen for Hemsil 3 er planlagt i kraftstasjonen. Det er videre behov for å utvide eksisterende koblingsanlegg for Hemsil 2 når Hemsil 3 settes i drift. Dette koblingsanlegget eies av Statnett. For øvrig har Statnett uttalt at tilknytning av Hemsil 3 på 300 kV forbindelsen mellom Hemsil og Sogn er driftsmessig forsvarlig.

Det er i hovedsak planlagt brukt eksisterende veier og deponier. Veiene må forsterkes og det vil være behov for å etablere ny vei for tilkomst til adkomsttunellen, og tilkomst til tverrsagene Berget og Skredderberget. Det er beregnet ca 920 000 m³ masser, som må deponeres. Det er planlagt at massene deponeres i de eksisterende tippområdene ved Logga, Berget og Skredderbekken, og resten i nye tippområder ved Eliberget og Domholt.

3. NVEs innstilling

NVE har i innstillingen anbefalt at HECO gis tillatelse til bygging av Hemsil 3. I den opprinnelige innstillingen ble det foreslått slipp av minstevannføring fra Eikredammen på 500 l/s mellom 15. mai og 30. september og 150 l/s resten av året. Dette kravet til minstevannføring er nå pålagt HECO gjennom revisjonssaken i 2021, med vilkår om slipp av 500 l/s fra 1. mai til 30. september. I tillegg foreslo NVE opprinnelig inntatt en bestemmelse om i manøvreringsreglementet om at vannføringsendringer skal skje gradvis. Denne er ikke foreslått i NVEs vurdering av januar 2024. NVE har istedet foreslått at Miljødirektoratet, fem år etter at Hemsil 3 kraftverk er satt i drift, kan be om endring i reglementet hvis vannslippingen medfører alvorlige uforutsette negative virkninger tilknyttet fisk eller isforhold.

4. Vurderingsgrunnlaget

Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsvurderingene etter vassdragsovgivningen. Det innebærer at miljøkonsekvensene ved utbygging av kraftverkene og nødvendig nett må vurderes opp mot tiltakenes bidrag i form av økt produksjon fornybar energi og hensynet til kraftbalanse og forsyningssikkerhet. Bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 8-12 kommer til anvendelse.

Kunnskap om miljøvirkningene av vannkraftreguleringer er generelt god. Det er imidlertid sjelden at man kan forutsi virkningene helt eksakt. En viss grad av usikkerhet vil alltid være til stede på enkelte områder. Der kunnskapen om miljøvirkninger er usikre skal det tas høyde for å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 9. Det kan også legges vekt på avbøtende tiltak som skal gjennomføres basert på standard vilkår fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

Konsesjonssøknaden, inkludert fagrapporter for aktuelle tema etter forskrift om konsekvensutredninger, har vært på høring. Videre har HECOs anmodning om å gjenoppta konsesjonsbehandlingen, sammen med rapport om bunndyrundersøkelser fra 2021 og rapport «Overvåking av ørret og ørekyt i Hallingdalselva i perioden 2014 til 2021», vært på høring. Innkomne høringsuttalelser til søknaden, NVEs innstilling, HECOs anmodning om avsluttende konsesjonsbehandling og NVEs vurdering av saken fra 2024, inngår i kunnskapsgrunnlaget. Videre viser departementet også til saksdokumentene og kunnskapsgrunnlaget i saken om revisjon av konsesjonsvilkårene for Hemsilvassdraget fra 2021. Statnett har ved brev sommeren 2021 oversendt innspill til revisjonsakene i Hallingdal, herunder Hemsilvassdraget. Brevet er unntatt offentlighet da det inneholder kraftsensitiv informasjon. Innspillet er lagt til grunn i departementets behandling av saken. Departementet var på befaring av området og hadde møte med kommunene juni 2015.

Det foreligger også godkjent vannforvaltningsplan for Innlandet og Viken med miljømål for de enkelte vannforekomstene i området, men det er ikke satt miljømål som får betydning for behandlingen av søknaden.

Flere høringsparter, blant annet Gol, Ål og Hemsedal kommuner, mener kunnskapsgrunnlaget ikke er godt nok. Det er fremsatt krav om nye utredninger av både økonomiske og naturmessige forhold og er i den forbindelse vist til at det er over ti år siden søknaden ble utarbeidet. Det er også fremsatt krav om oppdaterte undersøkelser av konsekvensene for magasinene og minstevannføring.

Etter departementets vurdering er saken tilstrekkelig opplyst ut fra sakens størrelse og kompleksitet. Kunnskapsgrunnlaget her oppfyller etter departementets mening de krav som stilles i slike saker. Departementet er klar over at søknaden isolert sett er over ti år gammel, men viser til at det er gjort oppdaterte undersøkelser av bunndyr og fisk i vassdraget. Sett hen til at vassdraget allerede er sterkt regulert, at konsesjonsvilkårene nylig har vært revidert og at søknaden gjelder en opprustning/utvidelse på en strekning som allerede er påvirket av reguleringen, mener departementet at kunnskapsgrunnlaget er godt nok. Det er ikke fremkommet informasjon som indikerer at det er behov for ytterligere utredninger.

5. Departementets vurdering av kraftverkets virkninger

5.1 Samfunnmessige virkninger

Tiltaket vil bidra med 110 GWh/år. Departementet bemerker at opprustnings- og utvidelsesprosjekter som gir mer kraft med få nye inngrep i vassdrag som allerede er regulert er spesielt gunstige.

Prosjektet har marginal negativ nåverdi gitt NVEs basis prisbane fra langsiktig kraftmarkedsanalyse 2023. Utvidet effekt i kraftverkene Hemsil 2 og Hemsil 3 vil i tillegg ha

nyttevirkninger i form av økt fleksibilitet som ikke inngår i beregningen. Det er betydelig usikkerhet knyttet til kraftprisutviklingen, herunder hvordan prisene vil variere.

Utbyggingskostnadene er basert på anslag. Hvor store de faktiske utbyggingskostnadene vil bli, vil først være kjent etter at detaljplan og anbudskonkurranse er holdt. Det vil være opp til søker å avgjøre hvorvidt prosjektet totalt sett vil være bedriftsøkonomisk lønnsomt.

HECO betaler konsesjonsavgifter og leverer konsesjonskraft for Hemsil 2 kraftverk ved utnyttelse av reguleringskonsesjonen som ble gitt i 1957. Hemsil 3 vil bedre utnyttelsen av fallet, men uten økt fallhøyde eller endret vannføring, vil ikke den bedre utnyttelsen gi noen økning i kraftgrunnlaget. Hemsil 3 vil derfor i utgangspunktet ikke utløse økt konsesjonsavgifter eller økt konsesjonskraftmengde for kommunene.

Konsesjonskraft:

Vilkår om konsesjonskraft, fastsettes bare i konsesjoner til reguleringer og overføringer, jf. vassdragsreguleringsloven kapittel 5 og § 22. En konsesjon til bygging av Hemsil 3 kraftverk vil ikke omfatte tillatelse til regulering eller overføring, da prosjektet ikke medfører noen endring i reguleringen av vassdraget. Om tillatelsen hadde blitt gitt før lovendringen i 2017 ville prosjektet ha fått konsesjon etter vannressursloven § 19, jf. NVEs innstilling fra 2014. Selv om konsesjonen til Hemsil 3 ikke får eget vilkår om konsesjonskraft, skal alle kraftverk betale for bruk av regulert vann, jf. vregl. § 22 tredje ledd. Konsesjonskraften avstås dermed i medhold av reguleringskonsesjonen fra 1957, og ikke i medhold av denne nye konsesjonen. Ettersom Hemsil 3 skal utnytte den samme vannkraftressursen som Hemsil 2, vil ikke kraftgrunnlaget øke, men NVE vil måtte gjøre en beregning av fordelingen av kraftgrunnlaget mellom Hemsil 2 og Hemsil 3.

Ettersom Hemsil 3 må avstå konsesjonskraft i medhold av 1957-konsesjonen vil konsesjonskraftprisen for Hemsil 3 beregnes basert på individuell selvkost. Konsesjonskraftprisen skal beregnes separat for hhv. Hemsil 2 og Hemsil 3.

Det sentrale diskusjonstemaet når det gjelder konsesjonskraft er at kommunene ikke får økt konsesjonskraftvolum, og at den konsesjonskraftprisen kommunen skal betale vil øke.

NVE mener at konsekvenser for konsesjonskraftprisen ikke kan tillegges betydning for om det skal gis konsesjon til Hemsil 3 etter vassdragslovgivningen. NVE peker på at kommunene gjennom mange år har hatt utbytte av relativt rimelig konsesjonskraft, og at det er helt naturlig at selvkostprisen øker når anlegg må moderniseres og rustes opp etter mange års drift.

Dette er Gol, Hemsedal og Ål kommuner sterkt uenige i. Kommunene er negative til utbyggingen fordi prosjektet vil medføre en betydelig økt pris på konsesjonskraften de i dag mottar, og innebære relativt store økonomiske konsekvenser for kommunene. Kommunene peker på at de ikke bare må tåle nye store inngrep i sin natur uten å få kompensasjon, men også at de risikerer å miste den økonomiske kompensasjonen (både erstatning og en rettmessig andel av verdiskapningen) som de allerede har krav på etter tidligere utbygging av Hemsilreguleringen. Kommunene risikerer å komme dårligere ut - både naturmessig og økonomisk - enn hva situasjonen er i dag. Kommunene krever ED-pris (gjennomsnittlig selvkostpris fra representative kraftverk) både for konsesjonskraften kommunene tar ut i dag og for eventuell ny konsesjonskraft ved utbygging av Hemsil 3. Kommunene mener de med fortsatt individuell selvkostpris vil betale

om lag 4-5 % av investeringen gjennom økt selvkost for konsesjonskraften, uten å få ta del i verdiskapningen. Ål kommune er ikke vertskommune for bygging av Hemsil 3, men store deler av reguleringsmagasinet ligger i kommunen. Ulempen ved inntektsbortfall som følge av økt konsesjonskraftpris, blir derfor den samme for Ål kommune som for de to vertskommunene

Kommunene fremmet også krav om ED-pris i forbindelse med revisjonen av konsesjonsvilkårene fra 1957, men dette ble ikke tatt til følge.

Etter vregl. § 5 skal det i vurderingen tas hensyn til andre skade- og nyttevirksomheter av "samfunnsmessig betydning". Konsesjonsmyndighetenes oppgave er å sikre at utbyggingen bidrar til en forsvarlig samlet ressursforvaltning og vurdere om en utbygging avviker fra det som vil være samfunnsøkonomisk optimalt. Forholdet til miljøet og andre brukerinteresser som blir berørt av inngrepet skal være de viktigste elementer i konsesjonsmyndighetenes vurdering. Men det kan også tas hensyn til andre virkninger. I lovens forarbeider nevnes indirekte virkninger som for eksempel betydningen av utbyggingen for sysselsetting, veiutbygging og lokalisering av bebyggelse. De negative økonomiske konsekvensene for kommunene er etter departementets syn en ulempe som bør tas med i vurderingen av denne saken.

Kommunene mener det et brudd på den samfunnskontrakten som ble inngått den gang det ble gitt konsesjon til reguleringen i Hemsil. Det var med dette en forutsetning at vertskommunene skulle få ta del i verdiskapningen gjennom bl.a. rettigheter knyttet til konsesjonskraft. Når rettighetene blir så dyre for kommunen at de ikke blir lønnsomme å ta ut, blir det et brudd på denne samfunnsavtalen. Kommunene viser bl.a. til revisjon og utvidelse av reguleringen av Skjerkevatn hvor departementet i 2013 fastsatte vilkår om ED-pris for den samlede reguleringen. Kommunene mener at Hemsil 3 kan anses som en tilsvarende sak, og at konsesjonskraftvilkåret i reguleringskonsesjonen for Hemsilvassdraget bør endres til ED-pris.

Departementet bemerker at det foreligger noe praksis fra såkalte kombinasjonssaker hvor de økonomiske vilkårene i eksisterende konsesjoner er blitt modernisert og endret ved en kombinert vilkårsrevisjon og omsøkt utvidelse/opprustning. Departementet er på generelt grunnlag enig med kommunene i at det ikke kan være avgjørende for denne vurderingen at søknaden om Hemsil 3 først ble lagt på is og deretter tatt opp igjen etter at revisjonssaken var avsluttet.

Kombinasjonssakene med både revisjon og opprustning- og utvidelsesprosjekter der ED-pris har blitt fastsatt har imidlertid vært opprustning- og utvidelsesprosjekter som har medført økt regulering i eksisterende magasin. Det er den økte reguleringen som har vært grunnlag for å sette et felles vilkår for ny og gammel kraft, som for eksempel i Skjerkasaken. Det er ikke tilfellet i Hemsil 3. Som departementet har påpekt ovenfor, medfører ikke utbygging av Hemsil 3 noen økt regulering, og utløser derfor ikke mer konsesjonskraft ettersom det ikke blir noen økt fallhøyde eller endring av regulert vannføring som igjen ville økt kraftgrunnlaget. Selv om Hemsil 3 også må avstå konsesjonskraft, vil den samlede avståelsen være basert på kraftgrunnlaget fra reguleringskonsesjonen fra 1957.

Departementet vil bemerke at konsesjonskraften som i dag avstås for Hemsil 2 er beregnet ut fra en teoretisk utnyttelse av fall og regulert vannføring, og har medført at kommunene har fått en kompensasjon for bruk av vannkraftressursen i fallet gitt dagens regulering, uavhengig av hvor stor slukeevne det er i Hemsil 2. At regulanten nå ønsker å øke slukeevnen og dermed utnytte den samme vannkraftressursen på en annen måte påvirker ikke kraftgrunnlaget.

En eventuell realisering av Hemsil 3 vil derimot berøre konsesjonskraftprisen, og departementet har derfor forståelse for kommunenes misnøye og krav knyttet til denne endringen.

Når det gjelder muligheten for å endre vilkår om konsesjonskraft i den eksisterende reguleringskonsesjonen, har ED i utgangspunktet ingen lovhjemmel til å endre vilkår i denne konsesjonen under konsesjonsbehandlingen av Hemsil 3. Reviderte vilkår for Hemsilreguleringen ble fastsatt 23.6.2021, og det er 30 år til neste gang vilkårene kan revideres. Slik lovens bestemmelse lyder, er det konsesjonæren selv som kan søke om endring av eksisterende vilkår. Ellers er det kun i særlige tilfeller at konsesjonsmyndigheten på eget initiativ endrer fastsatte vilkår. Situasjonen ville ellers kunne bli svært uforutsigbar for konsesjonærene.

Etter den alminnelige vilkårs læren kan det etter departementets syn være en viss adgang til å fastsette ED-pris for konsesjonskraft i en tidligere reguleringskonsesjon ved eventuell tillatelse til nytt kraftverk ved å endre dette ene vilkåret under konsesjonsbehandlingen. Departementet mener imidlertid at det ikke vil være riktig å benytte en slik endringsadgang. Søker har fremmet prosjektet basert på dagens vilkår om individuell selvkost for all konsesjonskraft. Med endret konsesjonskraftpris for alt konsesjonskraftuttak vil forutsetningene for HECO's planer endre seg. Hovedregelen er at partene står fritt til å avtale prisen for konsesjonskraften. Dersom konsesjonsmyndigheten skulle endre et vilkår i reguleringskonsesjonen for Hemsilvassdraget fra 1957, vil ikke dette bare kunne gi et negativt signal til andre utbyggere og kunne medføre et disinsentiv til øvrige opprustnings- og utvidelsesprosjekter. Det er også betenkelig om konsesjonsmyndigheten skulle gripe inn i en avtale og endre et vilkår til klar fordel for den ene part. Kommunene må påregne at anlegg utvides og at utnyttelsen effektiviseres etter mange års drift, og at dette nødvendigvis må påvirke selvkostprisen.

Departementet ser ikke at det er grunnlag for å avslå konsesjon på grunn av kommuneøkonomiske konsekvenser avveid mot de fordeler utbyggingen gir og hensett til ulempene for miljøet og andre brukerinteresser, jf. vurderinger av de ulike konsekvenser nedenfor.

Konsesjonsavgift:

Det følger av vregl. § 14 at det skal settes vilkår om konsesjonsavgift. Dette gjelder for alle konsesjoner etter vassdragsreguleringsloven.

5.2 Hydrologi

Som følge av at slukeevnen økes med utbygging av Hemsil 3, vil vannstanden i Eikredammen kunne endres raskere enn i dag. I følge KU-rapporten vil døgnvariasjonene i dammen kunne bli større og mer merkbare enn i dag i enkelte perioder, avhengig av størrelsen på tilsiget fra den uregulerte delen av nedbørsfeltet oppstrøms Eikredammen. HECO ønsker også å kunne stoppe eller redusere produksjonen gjennom døgnet avhengig av kraftpris. Gol og Hemsedal kommuner, Fylkesmannen (nå Statsforvalteren) og Hemsedal fiskeforening har krevd restriksjoner på tappingen av Eikredammen.

Hemsil 3 kan medføre betydelig større pendlinger i vannføringen i Hallingdalselva nedstrøms Gol. Med naturlig tilsig og minstevannføringsslipp fra Strandafjorden og Eikredammen vil Hallingdalselva oppstrøms utløpet fra Hemsil 2 og 3 ha en middelvannføring på i underkant av 14 m³/s om sommeren og 4 m³/s om vinteren. I følge KU-rapporten kan man forvente en pendling i driftsvannføring fra Hemsil 3 mellom 0-20/23 m³/s mesteparten av vinterperioden. Det er mye

sammenlignet med total døgnvannføring i elva, som i gjennomsnitt vil ligge rundt 4 m³/s i denne perioden. Det er likevel allerede en betydelig variasjon i vannføringen i dag med Hemsil 2, som varierer mellom 4 og 16-17 m³/s. På grunn av tilførsel fra sidevassdrag og terskelbasseng i elva, vil pendlingen bli mindre merkbar jo lenger nedstrøms i elva man kommer.

Det forventes mer usikkerhet i Hallingdalselva pga. større pendlinger i vannføringen gjennom døgnet. Det kan medføre økt sarrdannelse. Minstevannføringen i Hemsil kan også medføre mer frostrøyk langs elva nedstrøms dammen. Flomvannføringene langs Hemsil nedstrøms Eikredammen vil bli redusert. NVE legger til grunn at faren for erosjon og skred reduseres langs berørt del av Hemsil.

Betydningen av de hydrologiske endringene for forholdene i Eikredammen, Hemsil og Hallingdalselva vurderes under de aktuelle tema nedenfor.

5.3 Naturmangfold

Fisk

Hallingdalselvas store elveareal, og dermed mulighet for lengre fiskevandring, gjør det sannsynlig at Hallingdalselva har vært den viktigste gyte- og oppvekstelva for ørret i Krøderen. Nedenfor Nesbyen er det nå store områder med habitat for gjedde og dermed lavere tettheter av ørret. Mellom Gol og Hallifossen (Nesbyen) er Hallingdalselva ei attraktiv sportsfiskeelv og terskelbassengene ved Gol har ikke gjedde. I Hemsil, mellom Eikredammen og Gol, har forholdene for fisk vært sterkt påvirket av eksisterende regulering. Med tidligere manglende minstevannføring og lite vanndekket areal har habitatet for fisk vært lite gunstig. Fra Eikredammen og ned til Robru, har HECO derfor gjennomført et omfattende arbeid for å bedre habitatforholdene for fisk.

Målsettingen med de biologiske undersøkelsene til UiO i 2012 var å vurdere konsekvenser av utbyggingen av Hemsil 3 for fisk, elvemusling og bunndyr og å evaluere effekten av biotopiltak i Hemsil. I Hemsil og i Hallingdalselva ovenfor Hallifossen (Gol sentrum) ble ørret og ørekyt påvist, men det ble ikke funnet elvemusling. Selv om elvemusling ikke ble påvist i Hallingdalselva mellom Gol og Svenkerud, kan det likevel ikke trekkes en sikker konklusjon om at elvemusling ikke finnes i elva, men sannsynligheten er liten. Vertsfisk for elvemusling er laks eller ørret – i dette tilfelle vil det være ørret. Dersom reproduserende muslinger har vært til stede, burde det finnes infisert fisk, men det er ikke funnet.

Det er kommet flere høringsinnspill og krav knyttet til de enkelte områdene som blir berørt av utbyggingen.

Oppstrøms inntaksdammen

Utbyggingen berører ikke direkte vassdraget oppstrøms Eikredammen. Kommunene krever imidlertid magasinrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn reguleringsmagasin, av hensyn til ørret, erosjonsfare og landskap. Dette magasinet ligger over Eikredammen inntaksmagasin og vannet fra Gyrimos-Flævatn utnyttes i Hemsil 1 kraftverk før det renner ut i Eikredammen. Kommunene mener at økt slukeevne med Hemsil 3 kan medføre at manøvreringen av Gyrimos-Flævatn blir vesentlig endret. Det er vist til at kravet om magasinrestriksjoner ble avvist i revisjonssaken under henvisning til at Hemsil 3 var trukket. HECO er uenig i vurderingen og fastholder at det ikke er

aktuelt å kjøre Hemsil 1 mer på sommeren enn det som gjøres i dag. Hemsil mellom Gyrimos-Flævatn og Eikredammen er regnet som en svært god ørretelv og tiltrekker seg mange fisketurister.

NVE har ikke anbefalt magasinrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn. NVE anser det som lite sannsynlig at tappingen av dette magasinet vil bli vesentlig endret og mener hensynet til fleksibilitet og flomdemping må veie tungt.

Departementet mener det ikke er grunnlag for å innføre magasinrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn. På bakgrunn av opplysninger i søknaden fra 2013, KU-rapport for hydrologi og HECOs kommentarer av 15. mai 2023 legger departementet til grunn at kjøringen av Hemsil 1 og manøvreringen av Gyrimos-Flævatn og forholdene i Hemsil over Eikredammen ikke vil bli vesentlig endret sammenlignet med i dag.

Departementet er for øvrig enig med NVE i at hensynet til fleksibilitet og flomdemping må veie tungt, jf. vurderingene i revisjonssaken, og at dette også taler for å ikke innføre manøvreringsrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn. Departementet viser også til konsesjonsvilkårene om naturforvaltning og terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring, som gir hjemmel til å pålegge avbøtende tiltak av hensyn til ørret og erosjonsfare.

Eikredammen

I Eikredammen samles tilsiget fra Gjuva og Hemsil 1 kraftverker, i tillegg til noe tilsig fra restfeltet. I perioder med fullt magasin og mye nedbør eller snøsmelting blir det overløp i Eikredammen fordi tilsiget til dammen er større enn slukeevnen i Hemsil 2. De senere årene har det vært større grad av døgnregulering i Eikredammen slik at vannet tappes ned i løpet av dagen når energietterspørselen er størst, og fylles så opp igjen i løpet av natten når energietterspørselen er lav. Magasinet tappes også ned når det er forventet at tilsiget vil bli større enn slukeevnen til kraftverket, for å minimalisere flomtap. Magasinet reguleres vanligvis slik at maksimal vannstand er litt under HRV, også for å redusere flomtap.

Det foregår mye sportsfiske i Eikredammen og i Hemsil oppstrøms dammen. KU-rapporten viser bl.a. til fiskebiologisk undersøkelse fra 2002 (Braband et al. 2002, Etterundersøkelse av ørretbestand i Hemsil) som viser at det er svært lite årsunger og noe eldre ørretunger i Eikredammen. Ørret tatt ved prøvofiske i Eikredammen viste god vekst og det ble ikke påvist vekststagnasjon. Det er opplyst av lokale fiskere at forholdene har blitt dårligere med tiden. Dette antas å skyldes en annen kjøring av Hemsil 2 enn tidligere, som gir mer ustabilitet i vannstanden i dammen. I KU-rapporten om fisk vedlagt søknaden legges det til grunn at forringelsen av Eikredammen som produksjonsområde for ørret vil fortsette ved Hemsil 3 og økt variasjon i vannstanden. Forholdene for fisk oppstrøms dammen antas ikke å bli vesentlig påvirket av endringene i Eikredammen. Av søknaden med KU-rapport fremgår det at bunndyr i Eikredammen hovedsakelig består av fåbørstemark, rundormer, fjærmygg og noe planktonkreps.

Kommunene har både i forbindelse med revisjonssaken i 2021 og i ny høringsrunde for Hemsil 3 i 2023 fremsatt krav om magasinrestriksjoner i Eikredammen, av hensyn til fisk, landskap og friluftsliv. Det er også fremsatt ønske fra flere høringsparter om restriksjoner på hastigheten av vannstandsendingene. HECO ønsker ikke dette og viser til at slike restriksjoner vil legge begrensninger på fleksibiliteten i kraftverket. NVE har ikke anbefalt magasinrestriksjoner. NVE

har vist til at det viktigste området for fisk i Hemsil, nemlig oppstrøms Eikredammen, ikke blir påvirket av manøvreringen av Eikredammen og at magasinrestriksjoner vil kunne få vesentlig betydning for kraftproduksjonen i Hemsil 2 og Hemsil 3 kraftverk.

Departementet er enig i at det ikke er grunnlag for å pålegge magasinrestriksjoner i Eikredammen. Det viktigste området før ørret synes å være oppstrøms Eikredammen, og ikke i selve dammen. Magasinrestriksjoner vil legge vesentlige begrensninger på fleksibiliteten og kjøringen av Hemsil 2 og Hemsil 3. Departementet mener ulempene med redusert fleksibilitet er større enn de fordelene som kan oppnås for ørretbestanden i dammen. I denne forbindelse mener departementet det er grunn til å legge en viss vekt på at Eikredammen er et kunstig anlagt inntaksbasseng, hvor formålet er fleksibel kjøring av Hemsil 2 kraftverk.

Flere høringsparter, herunder kommunene og Statsforvalteren, ønsker at det etableres en passasje for fisk fordi Eikredammen. Det er foreslått både fisketrapp og kunstig elv. Formålet er å sørge for vandringsmulighetene for fisk i vassdraget, blant annet ved at fisk som ufrivillig har fulgt med flomvann forbi dammen nedover Hemsil har mulighet til å vandre opp igjen til Eikredammen og videre.

NVE har i sin innstilling ikke anbefalt dette. Begrunnelsen for dette var at det i følge KU-rapporten for fisk ikke er noen spesielle fordeler for ørretbestanden i Eikredammen at fisk som har sluppet seg ned kan vandre tilbake til dammen. Tvert imot anses utvandringen å ha en positiv tynningseffekt på bestanden i Eikredammen. Det ble også lagt til grunn at en slik anordning til være kostnadskrevende ettersom vannstanden i Eikredammen varierer mye og at behovet vil bli mindre ved utbygging av Hemsil 3 siden det vil bli sjeldnere overløp forbi dammen. I revisjonssaken i 2021 ble HECO imidlertid pålagt å utrede en vandringsløsning for fisk forbi Eikredammen i flomperioder. Det ble lagt til grunn at dersom nytten sto i rimelig forhold til kostnadene kunne en slik løsning pålegges i medhold av standardvilkårene. På oppdrag fra HECO har Norconsult utredet en slik vandringsløsning. Norconsult konklusjon er at det er teknisk mulig, men antyder at det ikke er fornuftig å gjenopprette det naturlige vandringsmønsteret fra før utbyggingen av Hemsilvassdraget.

Departementet finner ikke grunnlag for å anbefale pålegg om en slik vandringsløsning ved konsesjon til Hemsil 3. Ved bygging av Hemsil 3 vil mengden overløp fra Eikredammen til Hemsil reduseres. Dette tilsier at færre fisk kommer seg fra dammen til Hemsil nedstrøms. Det er også flere vandringshindre nedover Hemsil, som gjør at fiskepassasjen kun vil ha effekt for den andelen fisk som holder seg rett nedstrøms dammen og ikke vandrer videre nedover. Ettersom det er tvilsomt om det i hele er en fordel at fisk vandrer tilbake til Eikredammen, mener departementet at fordelene med tiltaket ikke overstiger ulempene.

Flere høringsparter har videre fremsatt krav om fiskesperre i det nye inntaket i Eikredammen, for å unngå at fisk vandrer inn i inntaket og blir drept i turbinene. Prosjektet er planlagt med inntaksrist med lysåpning på 20 mm. HECO har i brev av 25. mai 2023 opplyst at dette er det samme som ved inntaket til Hemsil 2 og at dette har fungert bra. Det er ikke gjort observasjoner som tyder på at det er et problem at fisk går inn i inntaket til Hemsil 2. Det er hovedsakelig stor ørret i Eikredammen, som ikke ønsker å vandre nedover i vassdraget. Videre er vannhastigheten foran inntaket såpass lav at selv små fisk kan svømme mot strømmen. NVE har ikke anbefalt pålegg om fiskesperre foran inntaket. Departementet er enig i denne vurderingen. På bakgrunn av

opplysninger i saken, særlig brev fra HECO 25. mai 2023 synes ikke det at fisk vandrer inn i inntaket som et problem ved Hemsil 2.

Hemsil nedstrøms Eikredammen

Hemsil nedenfor Eikredammen ble fraført mye vann ved utbyggingen av Hemsil 2. I tillegg til ørret er det flere rødlistearter i området ved nedre Hemsil, der råtevedbladmose og laven *Leptochidium crenatum* er funnet nært til elven. Området har også naturtypen Bekkekløft, som er kategorisert som nær truet og er av stor betydning for vegetasjon. Elva ligger også i et viktig turistområde og går tett inntil og er godt synlig fra Rv. 52 fra Eikredammen og ned til Robru.

Økning i slukeevnen med Hemsil 3 vil medføre at Hemsil nedstrøms Eikredammen mottar betydelig mindre vann enn i dag. Ifølge KU-rapporten for hydrologi vil antall dager med overløp, som vil si at vannføringen større enn maksimal slukeevne, synke fra 59 til 23 i året. KU-rapporten, som ble utarbeidet før pålegg om minstevannføring, peker på at uten minstevannføring fra Eikredammen vil årlig middelvannføring synke fra 4,6 m³/s til 2,0 m³/s like nedstrøms Eikredammen, og fra 6,3 m³/s til 3,7 m³/s ved Gol sentrum.

Frem til høsten 2009 var det ingen minstevannføring i elva og ørretproduksjonen skal ha vært svært dårlig. I 2009 ble det gjennomført flere tiltak for å bedre forholdene for fisk, blant annet ble det bygd terskler, gravd ut kulper, lagt ut gytegrus og etablert et frivillig vannslipp på 0,1 m³/s om sommeren og 0,025 m³/s om vinteren. Undersøkelser som KU-rapporten bygger på viser større tetthet av årsunger, som tilsier økt overlevelse og reproduksjon, men lite økt produksjonsareal for ørret. I følge KU-rapporten for fisk vil optimale forhold for fisk kreve slipp av minstevannføring tilsvarende 5-persentilen. Dette er 6 m³/s og tilsvarer et produksjonstap på 69 GWh. NVE anbefalte i innstillingen i 2014 et slipp av minstevannføring på 0,5 m³/s for perioden 15. mai til 30. september og 0,015 m³/s resten av året.

Ved vilkårsrevisjonen i 2021 ble det pålagt slipp av minstevannføring fra Eikredammen på 0,5 m³/s fra 1. mai til 30. september og 0,15 m³/s resten av året. Dette ga et krafttap på 6 GWh/år sammenlignet med ingen minstevannføring. Det ble blant annet lagt vekt på at det kunne være svært lite vann i elva i lange perioder og at Hemsil nedstrøms Eikredammen har stor verdi for fisk, landskap og friluftsliv. Kommunene ønsket minstevannføring og prioriterte denne strekningen.

Flere høringsparter mente etter NVEs innstilling i 2014 at størrelsen på minstevannføringen burde være større enn NVEs forslag. Nedre Hemsil Fiskeforening og Olav Arne Løstegaard mener i forbindelse med fornyet høring i 2023 at pålagt slipp av minstevannføring fra Eikredammen må økes til 1 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren. Minstevannføring av en slik størrelse vil gi et krafttap på ca. 17 GWh. NVE har i sin oppdaterte vurdering av 12. januar 2024 ikke anbefalt økt minstevannføring, utover det som ble pålagt i revisjonssaken. Departementet er enig med NVE.

En privatperson har fremsatt ønske om at det må slippes opprenskningsflommer. NVE har ikke anbefalt dette og viser til at det også etter bygging av Hemsil 3 vil være betydelige flommer i vassdraget og at pålagte opprenskningsflommer vil ha liten effekt i tillegg til disse. Departementet er enig i denne vurderingen.

Det er i flere høringsuttalelser ytret ønske om konkrete avbøtende tiltak i Hemsil nedstrøms Eikredammen, som fiskeutsetting, tilføring av gytegrus og etablering av terskler, samt behov for

fremtidige undersøkelser. HECO har på spørsmål fra departementet opplyst at det arbeides med tiltak i Hemsil nedstrøms Eikredammen, blant annet som oppfølging av vilkårsrevisjonen i 2021. På oppdrag fra HECO har Norconsult utarbeidet en flaksehalsanalyse og tiltaksplan for denne elvestrekningen. Det er gjort vurderinger av mulige tiltak som har potensiale for å avbøte negative effekter på fiskeproduksjonen som følge av reguleringen av Hemsil, med utgangspunkt i minstevannføringen som ble fastsatt i 2021. Oppfølgingen av tiltaksplanen ble utsatt som følge ekstremværet Hans i august 2023, men er antatt å starte opp igjen i 2024. Departementet legger til grunn at HECO fortsetter det påbegynte arbeidet med gjennomføring av tiltak i Hemsil nedstrøms Eikredammen.

Departementet viser også til at dette er tiltak som kan pålegges gjennom standardvilkår ved behov.

Hallingdalselva

Fra utløpet av Hemsil 2 og Hemsil 3 renner vannet til Hallingdalselva. Fra Gol går Hallingdalselva forbi Nesbyen og videre til Krøderen. Hallingdalselva har gode gyte- og oppvekstforhold for ørret og er en attraktiv sportsfiskeelv.

Hemsil 3 kan medføre betydelig større pendlinger i vannføringen i Hallingdalselva nedstrøms Gol. Særlig vil dette være merkbart vinterstid, da vannføringen gjennom døgnet vil kunne variere mellom 4 m³/s og 24-27 m³/s, mens den i dag varierer mellom 4 og 16-17 m³/s. Den variasjonen i vannføringen som er i dag er også stor, og undersøkelser viser at nedenfor Hemsil 2 er årsunger tilstede, men nesten ikke eldre ørret (Overvåking av ørret og ørekyt i Hallingdalselva i perioden 2014 til 2021, UIO, Naturhistorisk museum). Dette antas å henge sammen med effektkjøring på vinteren, som gir tidvis lav vannføring. Utbygging av Hemsil 3 vil ikke gi lavere vannføring, flere eller lengre perioder med lav vannføring, men vil gi større variasjoner ved at den maksimale vannføringen blir enda større. Effekten vil bli størst nær utløpet og gradvis avta ned mot Nesbyen. Etablerte terskelbasseng og tilsig fra andre elver vil dempe effekten av vannstandsvariasjonen.

Fylkesmannen (nå Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus) har i sin høringsuttalelse til søknaden i 2013 uttalt at vannmiljøet ikke vil bli vesentlig endret som følge av utbyggingen, selv om utbyggingen kan medføre noe økt fare for stranding av fisk ved at vannstanden synker raskt. I forbindelse med ny høring i 2023 uttalte Statsforvalteren at det bør settes vilkår som bidrar til å opprettholde godt økologisk potensial i Hallingdalselva nedstrøms Gol, for eksempel ved flere terskler og tiltak i gyteområder.

Flere andre høringsparter har også ytret ønske om avbøtende tiltak i Hallingdalselva i form av terskler, fiskeutsetting og tiltak i gyteområder.

NVE la i sin innstilling i 2014 til grunn at man ikke kan se bort fra at Hemsil 3 vil kunne ha negative konsekvenser for fisk nedstrøms utløpet. I tillegg til noe økt fare for stranding av fisk kan vannføringsvariasjonene føre til mer usikker is i Hallingdalselva. Det ble derfor anbefalt å ta inn en bestemmelse i manøvreringsreglementet om at reglementet kan tas opp til ny vurdering dersom hyppige vannføringsendringer gir betydelige negative konsekvenser for fiskebestanden. Departementet er enig i NVEs vurdering om at vannføringsvariasjonene i Hallingdalselva vil kunne ha negative virkninger og at det bør være mulig å gjøre endringer i reglementet av denne grunn. Departementet viser til merknadene til manøvreringsreglementet under.

Videre viser departementet til at tiltak for å bedre miljøforholdene i Hallingdalselva kan pålegges i medhold av standardvilkårene, både med hjemmel i tidligere konsesjoner og i konsesjon til Hemsil 3. HECO har opplyst til departementet at de har bestilt en kartlegging av fiskebestandene i Hallingselva og at det skal gjennomføres fiskeundersøkelser i 2024. Dette vil etter departementets vurdering kunne gi et grunnlag for å sammenligne fiskebestanden i Hallingdalselva før og etter bygging av Hemsil 3 og for å vurdere tiltaksbehov. Departementet legger til grunn at dette følges opp av HECO.

Øvrig naturmangfold

Av KU-rapporten for naturmiljø fremgår det at utbygging av Hemsil 3 vil gi ubetydelige konsekvenser i anleggsfasen, men unntak av tipp Gol/Velta der en mulig påvirkning av rovfugl kan gi liten negativ konsekvens. I driftsfasen er den største påvirkningen på rødlistede arter av mose (råtvetbladmose) og lav (*Leptochidium crenatum*) og naturtypen bekkekløft i Golsjuvet da det er her man finner kombinasjonen av de største verdiene og det største negative omfanget

Økningen i slukeevnen ved Hemsil 3 vil redusere størrelsen og lengden på flommene og dette antas å gi mindre tilgang på død ved. Dette kan være negativt for arter som råtvetbladmose. Dette antas imidlertid kompensert på sikt ved at trær vil etablere seg lenger ut i elveleiet tilpasset mindre flommer, og at disse vil bli revet med av flom slik trær langs elvebredden blir i dag. Minstevannføringen som ble innført i revisjonssaken antas også være av betydning for råtvetbladmose ved å gi fuktighet og fuktige arealer langs vassdraget.

Arten *L. Crenatum* er forholdsvis ukjent. Bestandsfunn antyder at den er knyttet til elvebredder, og at endringer i vannføringsregimer kan få betydning for arten. Etter føre-var prinsippet i naturmangfoldloven § 9 anbefalte NVE minstevannføring av hensyn til laven, som senere ble pålagt i revisjonssaken i 2021.

HECO har opplyst at det også er observert Apollosommerfulg nord for koblingsanlegget i rasområdet på sørsiden av Lisbetnuten. Dette er utenfor tiltaksområdet, men HECO har opplyst at påhugg til adkomsttunnel ved Domholt og tipp vil legges så langt fra rasområdet som praktisk mulig innenfor konsesjonssøkt område.

Departementet mener konsekvensene for naturmiljøet er akseptable sett opp mot fordelene med Hemsil 3.

5.4 Landskap og friluftsliv

Hemsil nedstrøms Eikredammen er et viktig landskapselement og er ned til Robru godt synlig og tilgjengelig fra Riksvei 52. Etter Robru er et parti med tett skog og juv der elva ikke er like synlig. Ved Gol sentrum har Hemsil større landskapsverdi, der det blant annet er landbruk og hytteområder. Ved Eikredammen er landskapet mer åpent, men bærer samtidig preg av den eksisterende kraftutbyggingen. Ved dammen foregår det en del fiske og vannet er tilgjengelig med vei og parkeringsplass. Det er flere fot- og sykkelruter i området og flere badeplasser. Om vinteren drives det også med isklating ved Golsjuvet.

Fordi Hemsil 3 er et opprustning-/utvidelsesprosjekt av Hemsil 2 har ikke prosjektet de samme virkningene for landskap og friluftsliv opp mot dagens situasjon, som ved helt nye utbygginger.

De største påvirkningene antas å være anleggsfasen, mindre overløp fra Eikredammen og derfor mindre vann i Hemsil i flomperioder, og tipper.

Flere parter har ønsket restriksjoner på reguleringen av Eikredammen av hensyn til friluftlivet. HECO ønsker ikke dette, men mener det kan gjøres andre avbøtende tiltak, for eksempel ved fjerning av mudder og etablering av en terskel som vil gi høy vannstand ved parkeringsplassen.

I KU-rapporten for landskap vurderes konsekvensene av tipper å være liten til middels negative. Det planlegges i hovedsak brukt områder med eksisterende inngrep/tidligere tippområder. Tiltaket antas å bli mest synlig på Berget og Skredderberget. HECO har i søknaden oppgitt at dette vil hensynstas.

Departementet mener ulempene for landskap og friluftsliv ikke er av et slikt omfang at konsesjon ikke bør gis. Departementet legger til grunn at HECO tar nødvendig hensyn til landskap og eksisterende friluftsliv i detaljplanleggingen av Hemsil 3, både for anleggsfasen og den endelige utformingen. Videre viser departementet til at avbøtende tiltak kan pålegges i medhold av standardvilkårene.

5.5 Forurensning

Ifølge KU-rapporten for forurensning vil ikke driften av Hemsil 3 kraftverk medføre vesentlige konsekvenser for kvaliteten av grunnvann og overflatevann i og langs berørte deler av Hemsil og Hallingdalselva.

Flere private høringsparter har tatt opp forhold knyttet til anleggsfasen. Det er særlig støy og støv, skader på bolig som følge av rystelser og vannforsyning. Departementet viser til at dette er forhold som vil bli vurdert i forbindelse med godkjenning av eventuelle detaljplaner. Departementet kan ikke se at risikoen for eller omfanget av denne typen ulemper er av en slik størrelse at konsesjon ikke bør gis.

Konsesjonæren plikter i medhold av standardvilkårene å sende inn detaljplan av prosjektet. Planen skal godkjennes av NVE før anleggsarbeidet starter. Departementet bemerker også at forurensning utover det som er tillatt etter forurensningsloven krever tillatelse. Skader på boliger og tømning av grunnvannsbrønner er av privatrettslig karakter og må håndteres mellom berørt grunneier og konsesjonæren. Departementet legger likevel til grunn at HECO vil forebygge slike ulemper så langt det er mulig.

5.7 Kulturminner

Ifølge søknaden vil kjente kulturminner i liten grad bli påvirket av Hemsil 3. Buskerud fylkeskommune er i sin høringsuttalelse enig i denne vurderingen. Norsk maritimt museum mener det kan bli aktuelt å kreve undersøkelser etter kulturminner i Eikredammen.

Departementet viser til at utbyggingen i liten grad omfatter nye områder, og mener hensynet til kulturminner ikke taler mot prosjektet i betydelig grad.

6. Energiloven

Hemsil 3 er planlagt koblet til 300 kV ledningen Hemsil – Sogn gjennom et nytt felt i eksisterende koblingsanlegg til kraftverket Hemsil 2. Koblingsstasjonen eies i dag av Statnett. Statnett har i

høringuttalelse 13. mars 2023 uttalt at omsøkte tilknytning av Hemsil 3 kraftverk på 300 kV forbindelsen Hemsil-Sogn er driftsmessig forsvarlig. Statnett viser også til områdeplan for Hallingdal og Ringerike, der dagens 300 kV ledning skal erstattes av en 420 kV ledning, noe som vil øke kapasiteten i overføringsledningen.

Generator, transformator og kabel vil bli plassert i fjell og anleggene vil ikke bli synlige for allmennheten. Eksisterende koblingsanlegg for Hemsil 2 er omsøkt utvidet med ca. 2 dekar mot for å gi plass til ett nytt felt for Hemsil 3, men vil fortsatt være skjernet mot innsyn av skogen rundt anlegget.

7. Samlet belastning

Eksisterende vassdragsutbygging utgjør den vesentligste belastningen på økosystemene i Hemsilvassdraget fra Eikredammen til Gol og i berørt del av Hallingdalselva. Hemsilvassdraget har vært regulert i over 50 år, hovedsakelig uten pålegg om slipp av minstevannføring. Fra 2021 er det nå krav om slipp av minstevannføring fra Eikredammen. Utbyggingen av Hemsil 3 medføre færre dager med overløp fra Eikredammen. Tiltaket vil i liten grad vil ta i bruk nye områder, bortsett fra planlagt tipper ved Domholt og Eliberget, en mindre utvidelse av eksisterende koblingsanlegg samt behov for vei fram til nytt påhugg for adkomsttunnelen til kraftstasjonen.

Departementet mener at utbyggingen vil medføre begrensede endringer i samlet belastning for økosystemene i vassdraget.

8. Oppsummering og konklusjon

Hemsil 3 vil bedre utnyttelsen av vannkraftressursene i et allerede utbygd vassdrag, og gi økt energiproduksjon på om lag 110 GWh i året. Hemsilvassdraget nedstrøms Eikredammen vil få mindre vann totalt, ettersom periodene med overløp over dammen blir kortere og færre. I Hallingdalselva like nedstrøms utløpet fra kraftverket vil det kunne bli noe økt belastning ved større pendling i vannføringen gjennom døgnet. For kommunene vil utbyggingen gi høyere konsesjonskraftpris. Departementet mener prosjektet samlet sett har akseptable ulemper sett opp mot fordelene.

Departementet mener fordelene ved og den samfunnsmessige nytten av omsøkte tiltak er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser, vassdragsreguleringsloven § 5, jf. § 3. Departementet tilrår at HECO får konsesjon.

Departementet anbefaler at HECO gis anleggskonsesjon etter energiloven § 3-1 til bygging og drift av de elektriske anleggene for Hemsil 3 kraftverk, og at Statnett gis anleggskonsesjon til utvidelse av koblingsanlegget knyttet til Hemsil 2. Det er ikke behov for å bygge nye luftledninger for nettilknytning av Hemsil 3, da det er plass til produksjonen fra Hemsil 3 i eksisterende overføringsnett. De elektriske anleggene vil etter departementets vurdering ha små miljøvirkninger.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementets forslag			
Prissatte virkninger	Økt kraftproduksjon	+ 110 GWh	Økt kraftproduksjon på 110 GWh har en netto nåverdi på 66 millioner kr, gitt NVEs basis kraftprisbane.
	Investeringskostnader	- 1190 mill. kr	Anslått investeringskostnad for utbygger.
Ikke-prissatte virkninger	Fisk	-	Økt pendling i vannføring i Hallingdalselva kan gi økt strandingsfare for ørret.
	Annet naturmangfold	-	Råtetvebladmose og lav (<i>Leptochidium crenatum</i>) og naturtypen bekkekløft i Golsjuvet påvirkes i negativ grad av mindre overløp.
	Landskap og friluftsliv	-	Færre dager med overløp vil gi periodvis mindre vann i Hemsil sammenlignet med idag
	Forurensning	-	Støy og støv i anleggsperioden.

Tabell 1: Oppsummering av fordeler og ulemper ved departementets forslag. Farge indikerer departementets vektlegging av temaet, slik at mørk grønnfarge indikerer stor vekt og lysere farge mindre vekt. Pluss og minustegn indikerer i hvilken grad departementets forslag vil påvirke temaet.

9. Ekspropriasjon

HECO har søkt om tillatelse etter oreigningsloven § 2 nr. 51 til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter dersom det ikke lykkes dem å inngå minnelige avtaler. Søknaden gjelder også tillatelse til å ta i bruk areal og rettigheter før skjønn er avholdt, jf. oreigningsloven § 25.

For å tillate ekspropriasjon må det foretas en interesseavveining etter oreigningslova § 2 annet ledd. Departementet viser til vurderingene av fordeler og ulemper av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende elektriske anlegg og nettilknytning ovenfor når det gjelder konsesjonsspørsmålet. Departementet har i konsesjonsspørsmålet funnet at fordelene ved tiltakene overstiger de skader og ulemper en utbygging av Hemsil 3 kraftverk vil medføre. Departementet mener at de samfunnsmessige fordeler ved en utbygging av kraftverket er av en slik betydning at det må tillegges avgjørende vekt sammenlignet med den enkelte grunneiers og rettighetshavers interesser som blir berørt. Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at inngrepet tvillaust er mer til gagn enn til skade, og at vilkåret i oreigningslova § 2 annet ledd er oppfylt.

Departementet tilrår at HECO gis samtykke til ekspropriasjon av nødvendige fallrettigheter og av nødvendige arealer og rettigheter for bygging og drift av de omsøkte anleggene, jf. oreigningslova § 2 nr. 19 og nr. 51.

Forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25 innebærer at tiltakshaver kan sette i gang anleggsarbeidet før skjønn er avholdt/erstatning er fastsatt. HECO har ikke begrunnet kravet om

forhåndstiltredelse. Departementet ser ikke grunnlag for å gi samtykke til forhåndstiltredelse før skjønn er begjært. Søknaden om forhåndstiltredelse stilles derfor i bero inntil eventuelt skjønn er begjært.

Det gjøres oppmerksom på at et eventuelt skjønn må begjæres innen ett år fra konsesjonstidspunktet, ellers faller ekspropriasjonstillatelsen bort, jf. oreigningslova § 16 og vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 6.

10. Forholdet til andre lover

Plan og bygningsloven

Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunene før tiltaket kan iverksettes slik at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner.

Forurensningsloven

Ut fra de opplysninger som er gitt i saken, er det lite sannsynlig at driftsfasen vil kunne medføre betydelige forurensninger som ikke vil kunne avbøtes med tiltak. Departementet finner det derfor ikke nødvendig med en egen tillatelse etter forurensningsloven i driftsfasen. Anleggsarbeidene krever egen tillatelse etter forurensningsloven, og fylkesmannen må kontaktes vedrørende utslippstillatelse for anleggsperioden. Det vises til post 9 i vilkår for tillatelse etter vassdragreguleringsloven.

V. Departementets merknader til vilkårene

Vilkårene er i tråd med moderne standardvilkår. I noen av vilkårene er det gjort språklige justeringer sammenlignet med NVEs forslag fra 2014, i tråd med dagens standardvilkår.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilråene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Vilkåret er ikke med i NVEs innstilling, men anbefales tatt med i konsesjonen i medhold av vassdragsreguleringsloven § 14 tredje ledd.

Post 5 Byggefrister

De vanlige byggefristene ved tillatelser etter vassdragsreguleringsloven gjelder.

Post 6 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Detaljerte planer for sikkerhet og planer for miljø og landskap forelegges NVE og godkjennes av NVE før anleggsstart.

Nedenstående tabell angir rammene som ligger til grunn for konsesjonen. Alle føringer og krav i NVEs innstilling og departementets merknader gjelder.

Der er gitt konsesjon på følgende forutsetninger:

	Omsøkt*	NVEs anbefaling	EDs forutsetninger
Inntak	Inntaket skal være i Eikredammen, tilstrekkelig langt fra inntaket for Hemsil 2 kraftverk.	Som omsøkt. Varegrinda skal være skråstilt og ha lysåpninger på maksimalt 20 mm for å hindre fisk i å gå inn i turbinen. Slipp av minstevannføring er pålagt i vilkårsrevisjonen for Hemsilvassdraget, som ble avgjort ved kgl.res. av 23.06.2021, og følges opp av NVEs miljøtilsyn i medhold av dette.	Som NVE.
Vannvei	Vannvei i fjell på østsiden av Hemsila, parallelt med eksisterende inntakstunell for Hemsil 2 kraftverk. Tunellene skal være fysisk sammenkoblet.	Som omsøkt.	Som NVE.
Kraftstasjon	Skal anlegges i fjell innenfor Hemsil 2 kraftverk. Hemsil 3 vil fungere som et tredje aggregat i Hemsil 2 kraftverk.	Som omsøkt.	Som NVE.
Utløp	Utløpet vil gå på samme sted som for Hemsil 2 kraftverk.	Som omsøkt.	Som NVE.
Største slukeevne	25 m ³ /s	Som omsøkt.	Som NVE.
Minste driftsvannføring	6,3 m ³ /s	Som omsøkt.	Som NVE.
Installert effekt	83 MW, men vil kunne avvike noe.	Som omsøkt.	Som NVE.
Antall turbiner/turbintype	En francisturbin	Som omsøkt.	Som NVE.
Deponier	Deponibehovet er på ca. 920 000 m ³ . En del skal fordeles i de allerede	Som omsøkt, men endelig plassering av masser må avklares i detaljplanfasen, og	Som NVE.

	eksisterende, og langt på vei tømte, deponiområdene Logga (ca. 160 000 m ³), Berget (ca. 250 000 m ³), og Skredderbekken (ca. 220 000 m ³). Tipp Berget må antakelig utvides noe. I tillegg skal det plasseres noe masser ved Eliberget (ca. 20 000 m ³), og ved Domholt (ca. 270 000 m ³). Alle deponiene oppgis å være aktuelle for fremtidige masseuttak.	detaljerte planer må forelegges NVE. Kommunen skal ha planene til gjennomsyn før NVEs godkjenning. Mulig utnyttelse av masser til samfunnsmessige formål skal vurderes.	
Veier	Veier i tilknytning til eksisterende tipper og tverrslag vil måtte forsterkes. Nye permanente veier skal anlegges til: <ul style="list-style-type: none"> • Tipp Domholt • Tverrslag Berget • Tverrslag Skredderberget 	Som omsøkt. Veiene skal gjøres så korte som mulig og tilpasses terrenget.	Som NVE.
Andre forhold	<ul style="list-style-type: none"> • Vannforsyning fra private borehull langs tunelltraseen skal kartlegges av Hafslund Eco Vannkraft før igangsetting av anleggsarbeidet med inntakstunellen. Prosessen skal styres via et miljøoppfølgingsprogram. For ekstra store vannforsyningsbehov, f.eks. til gårdsbruk, skal det etableres en beredskap for å avbøte akutt vannmangel. • Tiltak for å redusere forurensning i anleggsperioden skal inngå i detaljplanene. • Tiltak for å begrense støy, støv og rystelser i anleggsperioden skal inngå i detaljplanene. • Det skal legges stor vekt på å tilpasse tiltaket til naturlig terreng og landskap. 		
Mindre endringer uten nevneverdige konsekvenser kan behandles av NVE som del av detaljplangodkjenningen, med mindre annet er presisert i denne tabellen.			

*Se søknaden av 21.01.2013, Hafslund Eco Vannkraft sitt brev av 31.10.2022 om igangsetting av søknadsbehandlingen igjen, og HEV sitt notat om inntak og varegrind sendt til NVE med epost den 29.09.2023 (NVE 201104057-140).

Post 7 Naturforvaltning

Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

VI. Departementets merknader til manøvreringsreglementet

Gjeldende manøvreringsreglement ble fastsatt 23. juni 2021 ved revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringen av Hemsilvassdraget. På grunn av større pendlinger i vannføringen i Hallingdalselva nedstrøms Gol har NVE anbefalt å innta en bestemmelse i post 4 som lyder: «Dersom vannslippet etter dette reglementet medfører alvorlige uforutsette negative virkninger tilknyttet fisk eller isforhold, kan Miljødirektoratet be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering etter 5 år etter idriftsettelse av Hemsil 3 kraftverk».

Departementet er enig i innholdet i bestemmelsen og mener det er behov for å ha en mulighet til å endre manøvreringsreglementet.

Energidepartementet

t i l r å r:

Hafslund ECO Vannkraft AS og Statnett SF gis tillatelser til bygging av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende nettilknytning i Gol og Hemsedal kommuner i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om konsesjon til Hafslund ECO Vannkraft AS for bygging av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende nettilknytning i Gol og Hemsedal kommuner

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven § 3 annet ledd gis Hafslund ECO Vannkraft AS tillatelse til å bygge Hemsil 3 kraftverk i Gol og Hemsedal kommuner, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes manøvreringsreglement for regulering av Hemsilvassdraget til erstatning for reglementet fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon 25. januar 1957, endret ved kongelig resolusjon 23. juni 2021, jf. vedlegg 3.
3. I medhold av energiloven § 3-1 gis Statnett SF anleggskonsesjon for å bygge, eie og drive nødvendige anlegg for nettilknytning av Hemsil 2 kraftverk, jf. vedlegg 4.
4. I medhold av energiloven § 3-1 gis Hafslund ECO Vannkraft AS anleggskonsesjon for å bygge, eie og drive elektriske anlegg i og i tilknytning til Hemsil 3 kraftverk, jf. vedlegg 5.
5. I medhold av oteigningslova § 2 nr. 19 og 51 gis Hafslund ECO Vannkraft AS samtykke til å ekspropriere nødvendige rettigheter for bygging av Hemsil 3 kraftverk.
6. Ny eller endret ekspropriasjonstillatelse samt tillatelse til planendringer kan gis av departementet eller den departementet bemyndiger.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om konsesjon til Hafslund ECO Vannkraft AS og Statnett SF for bygging av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende nettilknytning i Gol og Hemsedal kommuner

**Vilkår
for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 3 annet ledd for Hafslund ECO
Vannkraft AS til å bygge Hemsil 3 kraftverk i Gol og Hemsedal kommuner,
Buskerud fylke**

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan, etter departementets bestemmelse, tas opp til alminnelig revisjon samtidig med reguleringskonsesjonene i Hemsilvassdraget. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 8 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 24 pr. nat.hk.

Avgiften beregnes etter den gjennomsnittlige kraftmengde, som vannfallet etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet. Hviler det årlige reguleringsavgifter på vannfallet, skal de komme til fradrag i de avgifter som pålegges i henhold til denne post, for så vidt angår den del av kraftmengden, hvorav reguleringsavgifter erlegges.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Plikten til å betale avgiftene inntre etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

4

(Byggefrister m.v.)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

5

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift m.v.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner m.v., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

6

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.)

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

7

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Hemsil fra Eikredammen til Gol er slik at de stedeodne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av vannkraftanlegget/utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser.

Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av vannkraftanlegget/utbyggingen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeidet tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av vannkraftanlegget.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

8

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

9

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

10

(Veier, ferdsel m.v.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet. Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignende.

11

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger m.v. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

12

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

13

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

14

(Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltene utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

15

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av utbyggingens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

16

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

17

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

18

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter) 4 (Byggefrister), 12 (Manøvreringsreglement) og 18 (Kontroll og sanksjoner).

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om konsesjon til Hafslund ECO Vannkraft AS og Statnett SF for bygging av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende nettilknytning i Gol og Hemsedal kommuner

**Manøvreringsreglement
for regulering av Hemsilvassdraget mv. i Hemsedal, Gol og Ål kommuner,
Buskerud fylke**

(Fastsatt 25. juni 2024. Erstatte tidligere reglement gitt ved kongelig resolusjon av 23. juni 2021)

1.
Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre Kote	Nedre kote			
Vavatn	1 124,45	1 124,45	1 116,45	0	8,0	8,0
.....						
Gyrinosvatn	1 095,87	1 108,77	1 095,87	12,9	0	12,9
Flævatn	1 088,87	1 108,77	1 088,87	19,9	0	19,9
Flatsjø*		697,97	697,67			0,3
Eikredammen*		566,25	560,92			5,33

*Flatsjø og Eikredammen er inntaksmagasiner.

Høyden refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 2000).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Flomlukene i Gyrinos-Flævatn-dammen skal manøvreres slik at vannstanden ikke overstiger kote 1 108,77, og dimensjoneres slik at de tar største påregnelige flom.

Overføring

Fagerdøla og Dyrinja er tatt inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes, og at den naturlige lavvannføring nedstrøms utløpet til Hemsil 2 ikke forminskes til skade for andres rettigheter.

I perioden 15.5.-30.9 skal det slippes 0,5 m³/s fra Flatsjø til Grøndøla, og 0,1 m³/s resten av året. I perioden 1.5-30.9 skal det slippes 0,5 m³/s fra Eikredammen til Hemsil, og 0,15 m³/s resten av året. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Det skal avgis nødvendig vann til eventuelle fisketrapper etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Det skal videre ved tappingen has for øye at isforholdene i vassdraget så vidt mulig ikke skal forverres.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende, og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Dersom vannslippet etter dette reglementet medfører alvorlige uforutsette negative virkninger tilknyttet fisk eller isforhold, kan Miljødirektoratet be om at endringer i reglementet tas opp til vurdering 5 år etter idriftsettelse av Hemsil 3 kraftverk.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

Vedlegg 4 til kongelig resolusjon om konsesjon til Hafslund ECO Vannkraft AS og Statnett SF for bygging av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende nettilknytning i Gol og Hemsedal kommuner

Anleggskonsesjon

Meddelt:

Statnett SF

Organisasjonsnummer: 962 986 633

Dato: 25.06.2024

Varighet: 30 år fra konsesjonsdato

Referanse: 16/410

Kommune: Gol

Fylke: Buskerud

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gis Statnett SF under henvisning til søknad fra Hafslund ECO Vannkraft AS av 21. januar 2013, NVEs innstilling av 18. desember 2014, NVEs brev av 12. januar 2024 og kgl.res. av 24. juni 2024 anleggskonsesjon

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge, eie og drive følgende elektriske anlegg i Hemsil 2 kraftverk:

- Ett 300 kV felt i eksisterende koblingsanlegg
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Fortsatt drive følgende anlegg i Hemsil 2 kraftverk:

- To stk. treviklingstransformatorer hver med omsetning 300/66/8,5 kV og ytelse 60/50/60 MVA
- Ett 300 kV bryterfelt
- To stk. 66 kV bryterfelt
- To stk. 8,5 kV bryterfelt
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Anleggene skal bygges slik det fremgår av kart merket *Utvidelse av bryterfelt* av 6. november 2014 inntatt i denne konsesjonen.

Anleggskonsesjon meddelt Statnett SF 7. mars 2023, NVE-ref. 202300845-2 punkt 4, bortfaller når ovennevnte anlegg settes i drift.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1. Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 30 år fra konsesjonsdato.

2. Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest ett år før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og satt i drift innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for bygging, ferdigstillelse og idriftsettelse ikke overholdes.

4. Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5. Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. Tilbakekallelse av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8. Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. Tilsyn

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVEs miljøtilsyn for vassdragsanlegg. Utgifter forbundet med NVEs tilsyn dekkes av konsesjonæren.

Kart - Utvidelse av bryterfelt

Utvidelse av bryterfelt – 06.11.2014

Vedlegg 5 til kongelig resolusjon om konsesjon til Hafslund ECO Vannkraft AS og Statnett SF for bygging av Hemsil 3 kraftverk med tilhørende nettilknytning i Gol og Hemsedal kommuner, Buskerud fylke

Anleggskonsesjon

Meddelt:

Hafslund Eco Vannkraft AS

Organisasjonsnummer: 976 894 677

Dato:	25.06.2024
Varighet:	30 år fra konsesjonsdato
Referanse:	16/410
Kommune:	Gol
Fylke:	Buskerud

I medhold av lov av 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) § 3-1, jf. forskrift av 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energilovforskriften) § 3-1 gis Hafslund ECO Vannkraft AS under henvisning til søknad av 13. januar 2013, NVEs innstilling av 18. desember 2014, NVEs brev av 12. januar 2024 og kgl.res. av 24. juni 2024 anleggskonsesjon

Anleggskonsesjonen gir rett til å bygge, eie og drive følgende elektriske anlegg i Hemsil 3 kraftverk:

- En generator med spenning 11 kV og ytelse 97 MVA
- En transformator med omsetning 300 (132) /11 kV og ytelse 97 MVA
- En ca. 350 meter lang kabel med nominell spenning 300 kV og tverrsnitt 400 mm² fra transformatoren til koblingsanlegget
- Nødvendig høyspenningsanlegg

Anleggene skal bygges i en egen fjellhall ved siden av eksisterende fjellhall for Hemsil 2 kraftverk. Anleggene tilknyttet Hemsil 3 sin beliggenhet fremgår av kart inntatt i denne konsesjonen.

Vilkår

De til enhver tid gjeldende vilkår fastsatt i eller i medhold av energiloven gjelder for konsesjonæren. I tillegg fastsettes med hjemmel i energiloven § 3-5 annet ledd følgende spesielle vilkår:

1. Varighet

Konsesjonen gjelder inntil 30 år fra konsesjonsdato.

2. Fornyelse

Konsesjonæren kan søke om fornyelse av konsesjonen. Søknad om fornyelse skal sendes senest ett år før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og satt i drift innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for bygging, ferdigstillelse og idriftsettelse ikke overholdes.

4. Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5. Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. Tilbakekallelse av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8. Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. Tilsyn

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVEs miljøtilsyn for vassdragsanlegg. Utgifter forbundet med NVEs tilsyn dekkes av konsesjonæren.

Kart

